

**HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN "BOZKURLAR" ADLI
ROMANINDAKİ DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Betül Şihlaroğlu Yıldırım

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**YURT DIŞINDAKİ TÜRK ÇOCUKLARINA TÜRKÇE ÖĞRETİMİ
ANABİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
EĞTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

AĞUSTOS, 2019

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 1 (bir) yıl sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Betül

Soyadı : Yıldırım

Bölümü : Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi

İmza :

Teslim tarihi : 13.09.2019

TEZİN

Türkçe Adı : Hüseyin Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" Adlı Romanındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Investigation of the Values in Hüseyin Nihal Atsız's Novel "Bozkurtlar" in terms of Turkish Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Betül Yıldırım

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Betül Yıldırım tarafından hazırlanan “Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” Adlı Romanındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fahri Temizyürek

Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Başkan: Prof. Dr. Gökçe Altınbaş

.....
Üye: Doç. Dr. Ahmet DEMİR

Bozok Üniversitesi

Üye: Prof. Dr. Fahri Temizyürek

.....
Üye:

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

Canım Aileme...

**HÜSEYİN NİHAL ATSIZ'IN “BOZKURLAR” ADLI
ROMANINDAKİ DEĞERLERİN TÜRKÇE EĞİTİMİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Betül Şıhlaroğlu Yıldırım

GAZİ ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Ağustos 2019

ÖZ

Bu araştırmanın amacı, Türk tarihi ve edebiyatında önemli bir şahsiyet olan Hüseyin Nihal Atsız'ın kendisi gibi ölümsüzleşen “Bozkurtlar” adlı romanındaki değerleri tespit etmek, tespit edilen değerlerin Türkçe eğitime katkısını ortaya koymaktır. Buna göre araştırmada, Hüseyin Nihal Atsız'ın Ötüken Yayınları'ndan çıkan Nisan 2015'te 115. basımı yapılmış “Bozkurtlar” adlı romanı esas alınmış, bu romandaki değerler tespit edilmiş ve Türkçe eğitimi açısından bu değerlerden nasıl yararlanılacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden yararlanılmış, literatür taraması ve içerik analizi yapılmıştır. Eserdeki değerlerin tespiti ve sınıflandırılmasında, MEB (2017) tarafından “kök değer” olarak belirlenen ve 10 ana başlıkta toplanan “ adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri temel alınmıştır. Araştırmanın sonucunda Hüseyin Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” adlı romanının Türk milli eğitiminin belirlemiş olduğu değerler bakımından çok zengin olduğu, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından başucu

eserlerden biri olduğu, ilköğretim ve ortaöğretim 100 temel eserin içinde yer alması gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hüseyin Nihal Atsız, Bozkurtlar, değerler, değerler eğitimi, Türkçe eğitimi.

Sayfa Adedi : xiv+160

Danışman : Prof. Dr. Fahri Temizyürek

INVESTIGATION OF THE VALUES IN HUSEYIN NIHAL ATSIZ'S NOVEL "BOZKURLAR" IN TERMS OF TURKISH EDUCATION

Master's Thesis

Betül Şihlaroğlu Yıldırım

GAZI UNIVERSITY

GRADUATE SCHOOL OF EDUCATIONAL SCIENCES

August 2019

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the values in the novel named “Bozkurtlar” which is immortal like Hüseyin Nihal Atsız, who is an important figure in Turkish history and literature, and to show the contribution of the determined values to Turkish education. In this research, 115th edition of Hüseyin Nihal Atsız's novel named "Bozkurtlar" published by Ötüken Publications in April 2015 was taken as a basis and the values in this novel have been determined and it has been tried to explain how to benefit from these values in terms of Turkish education. Qualitative research methods were used in the research, literature review and content analysis were conducted. In determination and classification of the values in the work, the values of "justice, friendship, honesty, self-control, patience, respect, love, responsibility, patriotism and benevolence" which are determined as "root values” by MEB (2017) have been taken as basis. As a result of the study, it is concluded that Hüseyin Nihal Atsız's “Bozkurtlar” novel is very rich in terms of the values determined by Turkish national education, it is one of the bedside works in terms of Turkish education and values education, and it should be included in 100 basic works in primary and secondary education.

Keywords : Hüseyin Nihal Atsız, Bozkurtlar, values, education of values, education of Turkish language.

Page Number : xiv+160

Supervisor : Prof. Dr. Fahri Temizyürek

TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU

Bu tezin tüm hakları saklıdır. Kaynak göstermek koşuluyla tezin teslim tarihinden itibaren 1 (bir) yıl sonra tezdten fotokopi çekilebilir.

YAZARIN

Adı : Betül

Soyadı : Yıldırım

Bölümü : Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi

İmza :

Teslim tarihi : 13.09.2019

TEZİN

Türkçe Adı : Hüseyin Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" Adlı Romanındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi

İngilizce Adı : Investigation of the Values in Hüseyin Nihal Atsız's Novel "Bozkurtlar" in terms of Turkish Education

ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI

Tez yazma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyduğumu, yararlandığım tüm kaynakları kaynak gösterme ilkelerine uygun olarak kaynakçada belirttiğimi ve bu bölümler dışındaki tüm ifadelerin şahsıma ait olduğunu beyan ederim.

Yazar Adı Soyadı: Betül Yıldırım

İmza:

JÜRİ ONAY SAYFASI

Betül Yıldırım tarafından hazırlanan “Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” Adlı Romanındaki Değerlerin Türkçe Eğitimi Açısından İncelenmesi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Gazi Üniversitesi Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Fahri Temizyürek

Türkçe Eğitimi, Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi

Başkan:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Üye:

.....

Tez Savunma Tarihi:/...../.....

Bu tezin Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans tezi olması için şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürü

ÖN SÖZ

Türk Edebiyatı tarihine baktığımızda, istifade edilmesi gereken en önemli isimlerden birisi şüphesiz Hüseyin Nihal Atsız'dır. Türk tarihinin ölümsüzlüğünü tescil eden, tarihi roman denilince akla gelen ilk isimlerden birisidir. Hemen hemen bütün edebi alanlarda eserler vücuda getirmiş olan Atsız, eserleriyle milli şuuru ve tarih bilincini gençlere aşlamaya çalışmıştır. O ismi unutulmayacak bir fikir adamı ve tarihçi olarak düşünce dünyasında yer edinmiştir. Ona göre tarih, bir milli terbiye alanıdır. Tarihini bilen milletler, bilmeyen milletlerden her zaman daha kuvvetlidir.

Bir toplumun geleceğinin, tarihini ve değerlerini benimsemiş insanlarına bağlı olduğu tartışılmaz bir gerçektir. Bu bakımdan değer eğitimi, bütün eğitimin gayesi ve ruhu olmaktadır. Hüseyin Nihal Atsız'ın kaynağını tarihten alan "Bozkurtlar" adlı romanı kişilerin, kahramanların ve olayların her hücreğine aşılana milli, manevi ve kültürel değerlerin zenginliği bakımından inceleme gerekliliğini bir ihtiyaç haline getirmiştir. Atsız'ın "Bozkurtlar" romanındaki değerlerin tespitini ve Türkçe eğitimi açısından incelemesini konu alan bu çalışma; "Giriş", "Kuramsal Çerçeve", "Yöntem", "Bulgular", "Sonuç ve Değerlendirme" olmak üzere beş bölümden oluşmaktadır. Bu çalışmayla geçmişten günümüze sahip olduğumuz tarihi ve edebi birikimin değerlerimizle birlikte gelecek nesillere aktarılması ve "Bozkurtlar" eserinden daha fazla istifade edilmesi hedeflenmektedir.

Çalışmam süresince benden desteklerini esirgemeyen, kıymetli zamanlarını ayırıp engin bilgi ve tecrübelerini paylaşan danışman hocam Sayın Prof. Dr. Fahri Temizyürek'e ve gıyabında tüm bölüm hocalarıma teşekkürlerimi sunarım. Sonsuz desteği, sevgisi ve

sabrı ile daima yanımda olan sevgili eşim Doç. Dr. Alper Yıldırım'a, yavrularım Beyza, Zehra ve Mehmet Kağan'a, hiçbir zaman desteklerini esirgemeyen kıymetli aileme sonsuz teşekkürü bir borç bilirim.

Betül Şihlaroğlu Yıldırım

Ağustos 2019

Ankara

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	i
ABSTRACT	iii
TELİF HAKKI VE TEZ FOTOKOPİ İZİN FORMU	v
ETİK İLKELERE UYGUNLUK BEYANI.....	vi
JÜRİ ONAY SAYFASI.....	vii
ÖN SÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER.....	xi
TABLolar LİSTESİ.....	xiv
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Araştırmanın Amacı.....	5
1.3. Araştırmanın Önemi	6
1.4. Varsayımlar.....	8
1.5. Sınırlılıklar	8
1.6. İlgili Araştırmalar	8

BÖLÜM 2	12
KURAMSAL ÇERÇEVE	12
2.1.Hüseyin Nihal Atsız Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri	12
2.1.1. Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı	12
2.1.2. Hüseyin Nihal Atsız'ın Edebi Kişiliği ve “Bozkurtlar” Romanı	18
2.2. Değerler Eğitimi.....	26
2.2.1. Değer Tanımı ve Özellikleri.....	26
2.2.2. Değerler Eğitimi ve Önemi	29
2.2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi	32
BÖLÜM 3	42
YÖNTEM	42
3.1. Araştırmanın Modeli.....	42
3.2. Çalışma Evreni.....	43
3.3. Veri Toplama Yöntemi.....	43
3.4.Verilerin Analizi	43
BÖLÜM 4	44
BULGULAR VE YORUM	44
4.1. Adalet Değeri	44
4.2. Dostluk Değeri	50
4.3. Dürüstlük Değeri	56
4.4. Öz Denetim Değeri	66
4.5. Sabır Değeri	77

4.6. Saygı Değeri	82
4.7. Sevgi Değeri.....	100
4.8. Sorumluluk Değeri	111
4.9. Vatanseverlik Değeri	129
4.10. Yardımseverlik Değeri	141
BÖLÜM 5	150
SONUÇ VE DEğERLENDİRME	150
KAYNAKLAR.....	157

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. <i>Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar</i> .37	
Tablo 2. <i>Temalar ve Konu Önerileri</i>40	
Tablo 3. <i>“Bozkurtlar” Romanında Yer Alan Değerler ve Sıklıkları</i> 151	

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Araştırmanın gerçekleri üzerinde durulan bu bölümde, araştırmanın problemine, amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve ilgili araştırmalara ilişkin bilgiler bulunmaktadır.

1.1. Problem Durumu

Milletleri millet yapan ortak değerlerin hepsine birden “kültür” denir. Ziya Gökalp’e göre dil kültürün temel unsurudur (Kaplan, 1992, s. 139). “Bir milletin bütün duygu ve düşünce hazinesi, dil kabına veya kalıbına dökülür ve bu dil kabı ile yerden yere, nesilden nesile aktarılır.” (Kaplan, 2003, s.151). Dil, kültürün temeli olduğuna göre, bir milletin dil ile ifade ettiği yazılı ve sözlü tüm ürünler kültürün aktarıcısıdır.

Kültür, bireyleri birbirine bağlayarak toplumun oluşmasını sağlar. Aynı zamanda toplum fertlerinin ortak düşünce ve bilinç oluşturmasında da en temel unsurdur. Bir dili öğrenmek, o dilin konuşulduğu toplumun kültürünü, değerlerini, gelenek göreneklerini ve uzlaşımlarını öğrenmek demektir (Kurt, 2004, s.58). Dil öğretiminde dilin ait olduğu kültürel unsurlar en önemli olandır. Her milletin dili, o milletin kültürünün bir aynasıdır. Günümüze kadar kültüre ve değerlere dair ne yapıldıysa ne yazıldıysa onu bize ulaştıran dil olmuştur (Ünalın, 2010, s.259). Kaplan’ın dediği gibi “Kültür eserleri dilin belli bir yer

ve anda donmuş şekilleridir.” (2003, s.153). Bu bakımdan Türkçe eğitiminde yazılı ve sözlü metinlerin önemi büyüktür. Halk hikâyeleri, masallar, efsaneler, fıkralar gibi folklor ürünleri; şiir, hikaye, roman, makale gibi edebi türler eğitim- öğretimde kullanılan oldukça önemli unsurlardır.

Kültürün en önemli taşıyıcısı olan ve birbirini sürekli etkileyen en önemli unsur olan dilin öğretimi, örgün eğitimin en öncelikli amacıdır. Ana dili eğitimini iyi alan öğrenci, bu derslerde edindiği bilgi, birikim ve beceriyi diğer derslerde de taşıyacaktır. Bu öğretimle, sadece bir dil ya da dil bilgisi değil, bir millete ait değerler benimsetilecektir. Millete ait değerler ise edebî metinlerle yaşatılır ve geleceğe aktarılır. Bu nedenle ana dili öğretiminde metinlerin özellikle değer aktarımında önemi çok büyük olacaktır.

Eğitim ve öğretim alanlarında kültür aktarımı beraberinde “değer” olgusunu da ön plana çıkartmıştır. Değer eğitimi, bütün eğitimin nihai gayesi ve ruhu olmaktadır. Okullar ve okullarda uygulanan müfredatlar, sosyal davranış modelleri sağlayarak öğrencilerin değer sistemlerinin gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Okullardaki etkinlikler, kaynak eserler aleni ya da örtük olarak öğrencilerin değerlere ilişkin bilgi ve kavrayışlarını, toplumun bir ferdi olarak edinilmesi gereken değerleri davranışa dönüştürmeleri için yardımcı olmaktadır. Önceki müfredatlardan farklı olarak yenilenen müfredatlarda “değerler ve değer eğitimi” müfredatların ana odağını oluşturmuştur. Mevcut müfredatları da kapsayan geniş bir literatür taraması yapılmış, disiplin alanlarının her birinde kazanımlarla (eğitim-öğretim hedefleriyle) ilişkilendirilerek öğrencilere aktarılması hedeflenen milli, manevi ve evrensel değerler 10 (on) ana başlık altında toplanmış, bu değerlere ilişkin tutum ve davranışlar belirlenmiştir (MEB, 2017).

“ Milli Eğitim Temel Kanunu incelendiğinde Atatürk İnkılap ve İlkelerine ve anayasada ifadesi bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasanın başlangıcındaki temel ilkelere

dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyetine karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar yetiştirmeyi amaçladığı görülmektedir. Türk Eğitim Sistemi'nin bu temel amacına ulaşabilmesinde değer eğitiminin gerçekleştirilebileceği derslerden birisi de içerik özellikleri bakımından Türkçe dersidir.” (Doğan & Gülüşen, 2011, s.77).

Değerler eğitiminin en iyi gerçekleştirilebileceği derslerden biri olan Türkçe dersi, kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması ve halkı bir çatı altında toplaması açısından önemlidir. “Türkçe dersi; doğru ve güzel okumayı / yazmayı, etkili dinlemeyi, dil bilgisi kurallarını uygulatmayı ya da etkili konuşmayı amaçlamanın yanında; bireyin millî, ahlâki, sosyal ve evrensel değerlere sahip olmasını da amaçlar.”(Doğan & Gülüşen, 2011, s.77). “Değerlerin nesilden nesile aktarılmasında edebî eserler rol üstlenebilir. Edebî eserlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe dersleri, öğrencilere değer aktarımında da bir işlev üstlenmektedir.” (Yaman, Taflan & Çolak, 2009, s.109-110).

Tarihî romanların, millî kimliğin oluşmasında ve yayılmasında önemli işlevleri vardır. Tarih, tarihî romanlar yardımıyla “bir millî kültür unsuru olarak nesilden nesle aktarabilmekte, toplum hayatına birtakım değerlerin telkini, bazılarının da yergisi bu tür romanlarla daha kolayca yapılabilmektedir.” (Argunşah, 2002, s.446).

Tarihi roman denildiğinde akla gelen en önemli isimlerden biri Hüseyin Nihal ATSIZ'dır. Hüseyin Nihal Atsız, Türk tarihinin ölümsüzlüğünü tescil eden isimlerinden birisidir. Hemen hemen bütün edebi alanlarda eserler vücuda getirmiş olan Atsız, eserleriyle milli şuuru ve tarih bilincini gençlere aşlamaya çalışmıştır. O ismi unutulmayacak bir fikir adamı ve tarihçi olarak düşünce dünyasında yer edinmiştir. Çok yönlü ilim adamı ve mütefekkir olan Atsız bütün çalışma alanlarında Türkçülüğü esas almış, fikirlerini bunun üzerine inşa etmiştir. Ona göre tarih, bir milli terbiye alanıdır. “Tarihini bilen milletler, bilmeyen milletlerden her zaman daha kuvvetlidir. Bir millete geçmişini unutturmak onu yok etmenin ilk şartıdır” (Atsız, 1971, s.3). Atsız milletlerin milli değerlerinin çürütülerek,

birbirine düşman edilerek, yabancı ülkelerin propagandası yapılarak, mazinin unutulularak, dilinin bozularak, gençlerin iptidaileştirilerek çökertileceğini (Atsız, 1971, s.4) belirtmiştir . “Türk boy ve topluluklarının yüzyıllar boyu bir arada, dayanışma içinde yaşamalarında ortak değerlerin; ayrışmalarında ise söz konusu değerlerden uzaklaşmalarının” (Alyılmaz, 2015, s.69) büyük rolü olduğu kanıtlanmış bir gerçektir. İşte bu nedenle kültürün taşıyıcısı olan dil, milli ve manevi değerlerin varlığını sürdürmesinde en önemli etmendir.

“Türk milliyetçiliğinin öncüsü olan Atsız, kuvvetli bir Türkologdur. Türk dilini, tarihini ve edebiyatını gayet iyi bilen Atsız, bilhassa Türk tarihinin Göktürk devrini adeta yaşamışçasına bilir ve severdi. Çok sevdiği bu devreyi *Bozkurtlar* adı ile romanlaştırmış ve Göktürkleri Türk milletine tanıtarak sevdirmiştir” (Sertkaya, 2014, s.47). “Bozkurtlar” adlı ölümsüz eser, Hüseyin Nihal Atsız’ın ilk basımı 1946 yılında yapılan “Bozkurtların Ölümü” ve ilk basımı 1949 yılında yapılan “Bozkurtlar Diriliyor” adlı romanlarının, verdiği izinle 1973 yılında bir arada yayınlanmak suretiyle aldığı yeni isimdir. Bozkurtlar, her idealist Türk’ün heyecanında, fikir dünyasında, milliyetçiliğinde ve inancında payı olan dev bir eserdir. Bu roman, Hüseyin Nihal Atsız’ın daha sağlığında iken edebiyatımızın klasikleri arasında yerini almış ve yazarını da ölümsüzleştirmiştir.

Değer aktarımında olduğu gibi Türkçe öğretiminin temel taşlarından anlama ve anlatma becerisinin oluşumu ve gelişiminde de çocuk edebiyatı eserlerinin çok önemli yeri vardır. Çocukta konuşma temel itibarıyla kelime ve kelime gruplarına dayanır. Hiç şüphesiz çocuklar için hazırlanan metinler büyüklere oranla daha titiz bir çalışmanın mahsulü olmalıdır. “Hedef kitleye yönelik” ilkesi ile hazırlanan eserler, çocuğun kelime hazinesinin zenginleşmesine katkıda bulunacağı gibi aynı zamanda düşünce ve isteklerini ifade etmede konuşma becerisini de geliştirecektir (Temizyürek, 2003, s.164).

Hedef kitlemiz olan 13-15 yaşları arasına denk gelen “çocukluktan gençliğe geçiş dönemi olan bu süreçte çocuk ya içine kapanmakta ya da isyankâr bir tutum sergilemektedir. Bu yaşlarda çocuk, ilkin örnek alacakları kahramanlar arar. Duvarlardaki posterler, genellikle,

sinema, müzik ve spor dünyasından seçilir. Arayışlar içindeki çocuğa, bu dönemde biyografi türü kitaplar önermek oldukça yararlıdır” (Akbayır & Şahin, 2005, s. 194). Bu bakımdan da bünyesindeki kahramanlar ve içeriği ile “Bozkurtlar” romanı ilköğretim 8. Sınıf ve ortaöğretim öğrencileri için vazgeçilmez bir eser olacaktır.

Bu araştırma, Türk tarihi ve edebiyatında önemli bir Şahsiyet olan Hüseyin Nihal Atsız’ın yine kendisi gibi ölümsüz eseri “Bozkurtlar” romanındaki değerlerin Türkçe eğitimine katkısını konu almaktadır. Buna göre çalışmada, “Bozkurtlar” romanındaki değerler tespit edilmekte ve Türkçe eğitimi alanında bu değerlerden nasıl yararlanılacağı, özellikle ilköğretim 8.sınıf ve ortaöğretim ğrencilerinin istifade etmesi gerekliliği ortaya konulmaya çalışılmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” adlı tarihi romanındaki değerlerin Türkçe eğitimi açısından incelemesini yapmaktır. Bu bağlamda toplumsal değerlerimizi, Türkçe eğitimi açısından Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” adlı tarihi romanı aracılığıyla tanıtılmak, eğitimcilerin ve öğrencilerin istifadesine sunmaktır. Bu eserle birlikte geçmişten günümüze sahip olduğumuz tarihi ve edebi birikimin değerlerimizle birlikte gelecek nesillere aktarılması hedeflenmektedir. Bu amaç doğrultusunda araştırmanın alt problemleri şu Şekilde belirlenmiştir:

1. Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” adlı romanında MEB (2017) tarafından “kök değer” olarak belirlenip, 10 ana başlıkta toplanan “ adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerleri ne sıklıkla yer almıştır?
2. Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” adlı romanından Türkçe derslerinde değerler eğitimi açısından nasıl yararlanılabilir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Hüseyin Nihal Atsız, Türk tarihinin ölümsüzlüğünü tescil eden isimlerinden birisidir. Hemen hemen bütün edebi alanlarda eserler vücuda getirmiş olan Atsız, eserleriyle milli şuuru ve tarih bilincini gençlere aşlamaya çalışmıştır. O ismi unutulmayacak bir fikir adamı ve tarihçi olarak düşünce dünyasında yer edinmiştir.

Gömeç'in şu sözleri Atsız'ı ve eserlerini anlamamız ve Atsız'ın eserlerinin başucu kaynakları olması bakımından önemlidir:

“ Geçmişini inceleyen, yaşanılan zamanı kayıt altına alan ve buna bağlı olarak geleceği şekillendiren tarih, milletlerin hafızalarını uyanık tutmak için vardır. Nihal Atsız'ın en çok üzerinde durduğu hususlardan biri işte budur. Türk gençlerinin geçmişleriyle gurur duymaları için elinden gelen her şeyi yapmıştır. Tarihiyle övünen ve buna layık olmaya çalışan şuurlu bir gençliğin yetişmesi onun en büyük amaçlarından birisi idi.” (Gömeç, 2017, s.48-49).

Çocuğun ve gencin hayal dünyasına hitap eden, üstün nitelikleri olan, estetik bir boyut taşıyan, kelime hazinesine uygun, ana dilini geliştirebilecek özellikte millî ve evrensel değerleri içeren, psiko-sosyolojik gelişimine katkı sağlayan, severek dinlediği, okuduğu, zevk aldığı yazılı ve sözlü edebiyat mahsulleri çocuk edebiyatı içerisinde değerlendirilmektedir (Temizyürek, Şahbaz & Gürel, 2016).

“Bozkurtlar” romanı ise, her idealist Türk'ün heyecanında, fikir dünyasında, milliyetçiliğinde ve inancında payı olan dev bir eserdir. Bu roman, Hüseyin Nihal Atsız'ın daha sağlığında iken edebiyatımızın klasikleri arasında yerini almış ve yazarını da ölümsüzleştirmiştir. Türk'ün tarihini, kültürünü ve değerlerini en iyi aktaran ölümsüz bir baş yapıttır. Bu bakımdan “değer aktarımı” denildiğinde akla gelebilecek ilk eserlerden biridir.

Kişiliğinin büyük bir kısmının oluştuğu 11-13 yaş dönemini de kapsayan ergenlik döneminde, öykünme en hızlı öğrenmedir. Çocuklar kendilerini doğrudan kahramanlarla özdeşleştirirler. Adeta kahramanlar gibi duyarlar, düşünürler; kahramanların hayatını yaşarlar. Onların duygu ve düşünce dünyası içine girerler, kahramanların üzerlerinde bıraktığı etkiyi atana kadar onlar gibi davranırlar. Kahramanlar ne kadar ilgi çekici ve çocukların kendileri ile özdeşleştirecek nitelikte olursa, kitap okuma istekleri de o oranda artacaktır. Kahramanların özellikleri, davranışları, yaşadıkları; çocuğun da farklı yaşamları görmesini sağlayarak ona farklı yaşam deneyimleri ve davranışları kazandıracaktır.

“Çocuğun birçok özelliği ile yakından tanıdığı, yaşadığı olaylar sonucunda yeni değerler edindiğini gördüğü kahramanlar, çocuk okurun da değişimine katkı sağlar. Yazınsal metinlerin sezdirerek, duyarlık kazandırarak gerçekleştirdiği bu değişim, çocuk için doğal bir öğrenme ve insana özgü davranışlar edinme yoludur” (Sever, 2007, s. 53). Bu bakımdan “Bozkurtlar” romanı kahramanlarının özellikleri ile olumlu davranış ve değerleri çocuklarımıza kazandıracaktır. 12 yaş döneminde ise ergenlik dönemine girilmesiyle birlikte kız ve erkek çocukları arasındaki farklılaşma giderek belirginleşmektedir. Serüven dönemi olarak da adlandırılan 10-13 yaşları arasında kızlar, “duygusal kitaplar, kadın erkek yaşamını anlatan kitaplar” (Arıcı, 2008, s. 47) okumayı tercih ederken; erkekler ise “serüven kitapları, gezi kitapları, kahramanlık kitapları, doğa kitapları” (Arıcı, 2008, s.47) tercih ederler. Böylelikle seviyelerine uygun olması bakımından ilköğretim 8.sınıf ve lise öğrencilerine okutulması uygundur.

Yapılan çalışma, sosyal çözümlerin yaşandığı içinde bulunduğumuz yüzyılda toplumsal değerlerin; tarihe mal olmuş bir eser yoluyla, planlı programlı şekilde öğretilmesi, aktarılması ve literatüre katkı sağlanması açısından önemlidir. Bu çalışmada, H. Nihal Atsız’ın en çok okunan ve bilinen eseri incelenmiş, eserde yer alan değerler tespit edilmiş ve değerlendirilmiştir. Böylelikle eğitici ve millî kimliği ile ön plana çıkmış olan Atsız’ın eğitimsel dünyası ve değerler eğitimine katkısı sistemli ve planlı bir şekilde gözler önüne

serilmiştir. Bu anlamda çalışmamız bir ilk olma özelliği taşıyacak ve kendisinden sonra bu bağlamda yapılacak olan çalışmalara da ışık tutacaktır. Bu hedef doğrultusunda da “Bozkurtlar” romanının ilköğretim ve ortaöğretim 100 temel eserin içinde yer alması gerektiği gözler önüne serilecektir.

1.4. Varsayımlar

Araştırmanın yöntemi ve süreci ile ilgili varsayımlar şunlardır:

1. İncelenen eser, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmeye uygundur.
2. İncelenen roman bu araştırma için yeterli düzeydedir.

1.5. Sınırlılıklar

Bu araştırma,

1. Araştırmada elde edilen bulgular “Bozkurtlar” romanında yer alan ve onun Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesiyle tespit edilen bölümlerle sınırlıdır.
2. Araştırmada elde edilen bulgular “Bozkurtlar” romanında yer alan MEB (2017) tarafından “kök değer” olarak belirlenip, 10 ana başlıkta toplanan “ adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerinin elde edilip yorumlanması ile sınırlıdır.

1.6. İlgili Araştırmalar

Bu bölüm, araştırma konusuyla veya odağıyla ya da problemiyle ilgili önceden yapılmış ve özellikle yakın tarihli geçmiş yıllarda yayınlanmış, önemli ve doğrudan ilişkisi olan

araştırmaların ya da çalışmaların etkili ve dikkatli biçimde zetlemelerinden meydana gelir.

Sertkaya (1976) bu kitabında Hüseyin Nihal Atsız'ın yanında bulunmuş, sohbetlerini dinlemiş ve bir yerde onun talebesi olmuş biri olarak Atsız'ın hayatını ve eserlerini anlatmıştır. Eseri okuyanlar Trklk görüşünün önderi fikir adamı Atsız'ı ve ilim adamı Atsız'ı tanıyacaklar, çalışmalarını takdirle anacaklardır. Atsız'ı tanımak için okunması gereken kitapların başında bu eser gelmektedir.

Bucak (1997) bu yüksek lisans tezinde H. Nihal Atsız'ın hayatını, şahsiyetini ve eserlerini anlatmıştır. şamil Bucak, bu çalışmasında Atsız'ın yakınlarıyla ve dostlarıyla görüşmeler yaparak ayrıntılı ve zengin bir biyografi hazırlamıştır.

zdemir (2007) yayımlanan bu eserinde, H.Nihal Atsız'ın hayatını ve şahsiyetini ana çizgileriyle ele almış, romanlarındaki incelikleri ortaya koymuştur. Atsız'ın romanlarında, zaman ve mekan ne olursa olsun, ele aldığı konular ve yücelttiği tiplerde nesillerin örnek alabileceği erdemli davranışları, aşkı, şahsi ahlakı, ferdin devlet ve siyaset karşısındaki tutum ve konumunu, milletine karşı sorumluluğunu keskin ve çarpıcı hatlarıyla ortaya koymuştur. Bu kitap, zdemir'in 2002 yılında yapmış olduğu doktora tezinin kitaplaştırılmış halidir.

Kaan (2016) yaptığı bu yüksek lisans tezinde, Hüseyin Nihal Atsız'ın Bozkurtların lm ve Bozkurtlar Diriliyor adlı iki eserinin hem sözlüğünü hem de söz varlığını hazırlamıştır. Çalışma; n Söz, Kısaltmalar, Sözlüğün Kullanımı ile ilgili Açıklamalar, H.Nihal Atsız'ın Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri, Sonuç ve Kaynakça kısımlarından başka Sözlük ve Söz Varlığı olmak üzere iki bölümden oluşmaktadır. Bu tez, Türk dilinin söz varlığına katkı sağlamak, Türk dilinin zenginliğini göstermek, yazarın söz varlığını belirlemek, sözlük bilimi çalışmalarına veri sağlayabilmek amacıyla hazırlanmıştır.

Aslan (2016) yüksek lisans tezinde; Türk Edebiyatında makale, şiir, hikaye gibi birçok türde eserler veren H.Nihal Atsız'ın romanlarını ele almıştır. Araştırmasının birinci

bölümünde “milliyetçilik” ideolojisinin tarihi koşulları, milli edebiyatı hazırlayan akımlar ve oluşumlar hakkında bilgiler vermiş ve milli romantik duygu tarzını açıklamaya çalışmıştır. İkinci bölümde ise Atsız’da milli romantik duygu tarzını oluşturan sebepler ve Atsız’ın romanlarındaki milli romantik duygu tarzının görüşleri çeşitli başlıklar halinde incelenmiştir.

Güngör (2010)’ün bu çalışması, yazarın profesörlük tezidir. Ahlak psikolojisi, ahlaki değerler ve ahlaki gelişme konularının açıklamaları yapılmıştır. Bu eserin sosyal psikoloji öğrencilerine rehber olması düşünülmüştür.

Biçer (2013) yüksek lisans tezinde; M. Akif Ersoy’un “Safahat” adlı eserini değerler eğitimi açısından ele almış, eserde yer alan şiirlerin MEB’in belirlemiş olduğu değerler açısından incelemesini yapmıştır. Eserde yer alan şiirleri adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, estetik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, temizlik değerlerine yer vermesi bakımından incelemiş olup bu değerlerin doğrudan ya da örtük bir şekilde işlendiği 607 yer tespit etmiştir.

Emirhan (2016) yüksek lisans tezinde değerler eğitimi bağlamında Yavuz Bahadıroğlu’nun çocuk romanlarını incelemiştir. Yavuz Bahadıroğlu’na ait 15 çocuk romanı nitel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli esas alınarak incelenmiş; 11 dini, 29 sosyal olmak üzere toplam 40 değere ait bulgu ve yorumlara ulaşmıştır. Araştırma neticesinde, incelenen eserlerin çocuklara değer aktarımı konusunda zengin örnekler içerdiği tespit edilmiştir.

Şahin (2017) bu doktora tezinde; Cengiz Aytmatov’un eserlerindeki değerleri analiz etmek ve bu değerlerden yola çıkarak, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için Aytmatov’un eserlerinden seçilmiş; milli, manevi, ahlaki değerlere uygun ve değerleri kapsayıcı nitelikte olan metin örneklerini bulmayı amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda

Cengiz Aytmatov'un eserlerinden oluşturulmuş toplam 20 metin, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alması için önerilmiştir.

Özcan (2017) bu yüksek lisans tezinde, Türk Dünyası masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliğini araştırarak değer öğretiminin bir kültür unsuru olan masallar üzerinden gerçekleştirilmesinin önemini vurgulamıştır. Bu araştırma, masalların bugüne kadar pek değinilmeyen bir yönüne, masalların değer eğitiminde kullanılabilirliğine ışık tutmayı amaçlamıştır.

Bozkurt (2017) hazırlamış olduğu doktora tezinde çocuk oyunları ile değerler eğitimi incelemiştir. Bu çalışmada, oyun ve fiziki etkinlikler dersinde yer alan çocuk oyunlarını değerler ile yoğunlaştırarak değerler eğitimi gerçekleştirmek ve çocuk oyunlarının değerler eğitiminde etkisini belirlemeyi amaçlamıştır.

Senek (2018) bu yüksek lisans tezinde Aytül Akal'ın masallarının değerler eğitimi açısından incelemesini yapmıştır. Buna göre Aytül Akal'ın masallarındaki değerleri tespit etmiş, bu masalların değer eğitiminde ne denli önemli olduğunu belirlemek istemiş ve bu masalların çocukların yaşamına yön verme açısından kaynaklık edip edemeyeceğini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmanın sonucunda 58 masalda 20 değer tespit edilmiş ve değer eğitimine katkısı değerlendirilmiştir.

Bu araştırma sonucunda, hakkında çok sayıda çalışma yapılmış olan H. Nihal Atsız ve en çok bilinen ve okunan tarihi romanı "Bozkurtlar", ilk olarak şahsım tarafından değerler eğitimi kapsamında incelenmiş ve tespit edilen değerlerle eserin değerler eğitimi açısından Türkçe eğitimine katkısı ortaya konularak literatüre kazandırılmıştır. Bu bakımdan konusu ile daha önce yapılan tüm çalışmalardan farklı ve ilktir.

BÖLÜM 2

KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1.Hüseyin Nihal Atsız Hayatı, Edebi Kişiliği ve Eserleri

2.1.1. Hüseyin Nihal Atsız'ın Hayatı

Hüseyin Nihal Atsız, 12 Ocak 1905 tarihinde İstanbul'da doğmuştur. Babası, Gümüşhane'nin Torul/Dorul kazasının Midi köyünün “Çiftçioğulları” ailesinden Deniz Makine Önyüzbaşısı Hüseyin Efendi'nin oğlu Deniz Güverte Binbaşısı Mehmet Nail Bey, annesi Trabzon'un “Kadıoğulları” ailesinden Deniz Yarbayı Osman Fevzi Bey'in kızı Fatma Zehra Hanım'dır (Sertkaya, 2014, s. 35).

Atsız, ilköğrenimine altı yaşında, Kadıköy'deki Latin harfleriyle öğretim yapan Fransız mektebinde başlamıştır. Ancak yabancı hissetmesinden dolayı hiç alışamadığı bu okulda öğrenimi, tesadüfen çıkan bir yangın sonucu okulun yanmasıyla son bulmuştur. Buradan yine Latin harfleriyle öğretim yapan Alman Mektebine kaydolmuştur. Bu okuldaki öğrenimi de, o sıralarda Kızıldeniz'de bulunan Malatya Gambotu'nun süvarisi durumunda babası Mehmet Nail Bey'in, Atsız'ı yanına getirtmesi ile yarım kalmıştır. O esnada çıkan Türk-İtalyan savaşı sebebiyle Osmanlı Bahriye Nezareti tarafından verilen emir üzerine,

Malatya Gambotu Süveys'e sığınmış ve Atsız öğrenimine birkaç ay buradaki bir Fransız ilkokulunda devam etmiştir (Öner, 1977, s.10-11).

Babasının İstanbul'a dönme emrini alması ile Atsız, Kasımpaşa'daki Cezayirli Gazi Hasan Paşa mektebine kaydolmuş ve Arap harfleri ile öğrenime başlamıştır. Ailesinin kasımpaşa'dan Kadıköy'e taşınması ile hususi Osmanlı İttihad Mektebi'nde öğrenimine devam eden Atsız, babasının Önyüzbaşı (kol ağası) olarak Birinci Cihan Harbi'ne gitmesi sebebiyle Kadıköy Sultanisi'nin rüşdiye (ortaokul) kısmında öğrenimine devam etmiştir. Buradan da İstanbul Sultanisi'ne geçerek 1922 yılında lise öğrenimini tamamlamış ve aynı yıl imtihanla Askeri Tıbbiye'ye girmiştir (Sertkaya, a.g.e., s.37).

Atsız anısında doktorluğa karşı hiçbir isteğinin olmadığını ancak o sıralarda İstanbul'da Harp Okulu olmadığı için Askeri Tıbbiye'ye girdiğini ifade eder. Atsız; Tıbbiye'yi bir ocak olarak niteler ve bu ocakta "şair, politikacı, iş adamı, ihtilalci, hatta bazen doktor bile çıkardı" sözlerini sarf eder (Atsız, 2003, s.180). Atsız'ın ifade ettiği gibi Tıbbiye, Osmanlı fikir ve siyasi hayatında önemli rol oynamış olan bir müesse olmuştur.

Atsız'ın tahsil yaptığı dönemde Askeri Tıbbiye'de siyasi bazı olaylar meydana gelmekte, Atsız da zaman zaman bu olayların içinde yer almaktadır. Birçok disiplin ve hapis cezası almasına rağmen bu olaylara katılması, Atsız'ın o yıllardaki milliyetçi tavrını ortaya koyması bakımından önemlidir. Ziya Gökalp'in cenaze töreninin yapıldığı günün akşamı, Türk öğrencilerle azınlıklara mensup farklı siyasi görüşteki öğrenciler arasında çıkan kavgada yer aldığı ileri sürülerek Atsız'a oldukça ağır bir ceza verilmiştir. Bundan sonra disiplinsizlik olarak nitelenebilecek ilk hareketi, Atsız'ın Tıbbiye'den atılması için yeterli sayılacaktır (Öner, a.g.e., s.10).

Atsız Askeri Tıbbiye'den 3. sınıfta iken, aralarında bazı meseleler geçen Arap asıllı Bağdatlı Mesud Süreyya Efendi adlı bir mülazım (teğmen)'in kasdı bir şekilde lüzumsuz bir yerde istediği selamı vermemesi üzerine, 4 Mart 1925'te Askeri Tıbbiye'den çıkarılmıştır (Sertkaya, a.g.e., s.38).

Atsız bu olaydan sonra üç ay Kabataş Lisesi'nde yardımcı öğretmenlik yapmış, daha sonraları Deniz Yolları'nın Mahmut Şevket Paşa adlı vapurunda katip muavini olarak vazife görmüştür. 1926 yılında İstanbul Darülfünü'nun Edebiyat Fakültesi'nin "Edebiyat Bölümü"ne ve İstanbul darülfünunu'nun yatılı kısmı olan Yüksek Muallim Mektebi'ne kaydolmuştur. Bir hafta sonra askere çağırılmış, tecil isteği kabul edilmeyince askerliğini 9 ay İstanbul'da Taşkışla'da 5. piyade alayında er olarak tamamlamıştır.

Atsız, üniversite talebesi iken, Ahmet Naci (Kum) adlı arkadaşıyla birlikte "Anadolu'da Türklere Ait Yer İsimleri" başlıklı bir inceleme hazırlamıştır. Bu incelemenin Türkiyat Mecmuası'nda yayınlanmasıyla, hocası M. Fuat Köprülü'nün dikkatini çekmiş, 1930 yılında Edirneli Nazmi'nin divanı üzerinde mezuniyet çalışması yapmış ve aynı yıl mezun olmuştur. Sınıf arkadaşları arasında Tahsin Banguoğlu, Ziya Karamuk, Orhan Şaik Gökyay, Pertev Naili Boratav, Nihad Sami Banarlı gibi ünlü şahsiyetler bulunmaktadır (Sertkaya, a.g.e., s.38).

Mezuniyet sonrası Edebiyat Fakültesi Dekanı olan hocası Prof.Dr.Fuat Köprülü, nüfusunu kullanarak liselerde yapması gereken 8 yıllık mecburi hizmeti affettirmiş ve Atsız'ı kendisine 25 Ocak 1931'de asistan olarak almıştır.

Atsız, 15 Mayıs 1931'den 25 Eylül 1932'ye kadar Atsız Mecmua'yı 17 sayı çıkarmıştır.Yazarlar arasında M.Fuat Köprülü, Zeki V. Togan. Abdülkair İnan gibi edebiyat ve tarih bilginleri yer almıştır. Atsız Mecmua'da Türkçülük ve milliyetçilik konularında "H.Nihal" imzası ile yazdığı fikirleri ve "Y.D." imzalı hikayeleri, Atsız'ın Türk kamuoyunda tanınmasını sağlayan ilk yazıları olmuştur (Özdemir, a.g.e., s.14-15).

1931 yılında, ilk eşi Mehpare Hanım ile evlenen Atsız bu evliliğini 1935 yılında sonlandırmıştır (Sertkaya, a.g.e., s.39).

Temmuz 1932'de Ankara'da Birinci Türk Tarih Kongresi'nde ileri sürülen "Hititlerin, Türklerin ataları ve Anadolu'nun da eski bir Türk yurdu olduğu" şeklindeki ilme aykırı bir tarih tezini kabul etmeyip eleştiren Prof. Dr. Zeki Velidi Togan, Türk Tarih Cemiyeti

Genel Sekreteri Dr. Reşid Galib tarafından ilmi ve hocalığı hafife alınarak eleştirilmiş ve “Zeki Velidi Bey’in Darülfünundaki kürsüsü önünde talebe olarak bulunmadığıma çok şükrediyorum” demiştir. Bunun üzerine Atsız, yedi arkadaşıyla birlikte “Biz ise Zeki Velidi’nin talebesi olmakla iftihar ederiz.” şeklinde bir protesto telgrafi çekmiştir (Atsız, 1992, s.72). Atsız bu jesti ile hocasına vefasını göstermiş ancak Reşid Galib tarafından kara listeye alınarak mimlenmiştir.

19 Eylül 1932’de Dr. Reşid Galib, Maarif vekili olmuş ve kısa bir süre sonra Prof. Dr. Fuat Köprülü’nün dekanlıktan ayrılması üzerine Edebiyat Fakültesi Dekanlığı’na vekaleten bakan Ali Muzaffer Bey asaleten tayin edilmiştir. Fırsat arayan Reşid Galib, Atsız’ın Atsız Mecmua’nın 17.sayısındaki “Darülfünun’un kara, daha doğru bir tabirle, yüz kızartacak listesi” adlı makalesi ile bu fırsatı yakalamış ve Edebiyat Fakültesi Dekanı Atsız’ın üniversite asistanlığına son vermiştir (Sertkaya, a.g.e., s.40).

Asistanlıktan alınan Atsız, Malatya Ortaokulu’na Türkçe öğretmeni olarak tayin olmuştur. Malatya’da kısa bir müddet görev yaptıktan sonra, Edirne Erkek Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği sıfatıyla hizmete başlamıştır. Atsız’ın Edirne’de geçirdiği süre içerisinde yaptığı en önemli faaliyet, Atsız Mecmua’nın devamı niteliğinde olan “Orhun” dergisini yayınlamaya başlaması olmuştur. “Aylık Türkçü dergi” parolasıyla yayına başlayan bu dergide, Atsız’ın Edirne Erkek Lisesi’nden arkadaşları olan “Suut Kemal Yetkin, Reşat Tardu ve Ali Oğuz” da bu derginin çıkmasında Atsız ile birlikte hareket etmişlerdir (Atsız, 2003, s.76). 9 sayı çıkabilen bu dergi, Atsız’ın Türk Tarih Kurumu tarafından liselerde okutulmak için hazırlanan dört ciltlik eseri ağır bir şekilde tenkit eden makalesinin yayınlanmasıyla kapatılmıştır (Sertkaya, a.g.e., s.40).

Bu hadise üzerine 8 ay kadar vekâlet emrinde olan Atsız, 9 Eylül 1934 tarihinde Kasımpaşa’da bulunan Deniz Gedikli Erbaş Ortaokulu’na Türkçe öğretmeni olarak tayin edilmiştir. Bu vazifesi döneminde en önemli Türkçülük faaliyeti, Nazım Hikmet’e dair yazmış olduğu bir polemik yazısı olmuştur. O sıralarda Nazım Hikmet’in çeşitli dergilerde

Namık Kemal, Abdülhak Hamid, Yakup Kadri, Mehmed Emin Yurdakul, Hamdullah Suphi ve Ahmet Haşım gibi isimleri eleştirilen yazıları yayınlamaktadır (Özdemir, a.g.e., s.18). Bu yazılar üzerine Atsız, “Komünist Don Kişotu Proleter-Burjuva Nazım Hikmetof Yoldaşa” adlı bir broşür bastırarak yanıt verir. Sert bir üslupla yazılmış olan bu broşürden aylar sonra İstanbul Üçüncü Ceza Mahkemesi “hükümeti tahkir ve gençliği ceza kanununda yazılı suçlara tahrik” iddiasıyla Atsız hakkında dava başlatır ancak Atsız bu davadan beraat eder (Atsız, 1992, s.260).

27 Şubat 1936 tarihinde ikinci eşi olan Bedriye Hanım ile evlenen Atsız’ın bu evlilikten 4 Kasım 1939 tarihinde Yağmur ve 14 Temmuz 1946 tarihinde de Buğra adında iki oğlu olmuştur. Atsız ve Prof. Dr. Mehmet Kaplan bakanaktır.(Sertkaya, a.g.e., s.41).

Atsız, Kasımpaşa’daki Deniz Gedikli Hazırlama Okulu’nda Türkçe öğretmeni olarak 4 yıl çalışmış ve “azınlık meselesi” yüzünden 1938’de ihraç edilmiştir. Bu olayla Özel Yüce-Ülkü Lisesi’ne geçmiş, 1937-1939 yılları arasında burada çalışmış,1939-1944 yılları arasında da özel Boğaziçi Lisesi’nde edebiyat öğretmenliği görevinde bulunmuştur. Bu sırada “Orhun” yeniden neşre başlamıştır. Komünist faaliyetlerin artması sebebiyle yetkilileri uyarmak için Orhun’un Mart 1944’te yayımlanan 15.sayısında, devrin Başbakanı Şükrü Saraçoğlu’na hitaben “açık mektup” yayımlamıştır. Yayımlanan ikinci açık mektupla dergi kapatılmış ve Atsız’ın öğretmenlik görevine son verilmiştir (7 Nisan 1944) (Sertkaya, a.g.e., s.41). Sabahattin Ali, kendisine “vatan hainliği” iftirası atıldığını iddia ederek Atsız hakkında hakaret davası açmıştır (Özdemir, a.g.e., s.25).

Hakaret davasının 26 Nisan 1944 günü yapılan ilk oturumu gayet olaylı geçmiştir. 3 Mayıs 1944 tarihinde yapılan ikinci oturuma üniversite öğrencisi alınmamış, bu yüzden de devrin Halk Partisi iktidarını sıkıntıya sokan büyük öğrenci gösterileri olmuş ve yüzlerce kişi tevkif edilmiştir. Bu durum bugünün hafızalara kazınmasına ve Türkçüler arasında “3 Mayıs Türkçüler Günü” olarak kutlanmasına yol açmıştır (Deliorman, 1978, s.134).

Atsız verilen 4 aylık cezanın tecil edilmesine rağmen 9 Mayıs 1944'te mahkemeden çıkarken tevkif edilmiş, 19 Mayıs 1944 törenlerinde Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün Atsız ve arkadaşlarını suçlayıcı nutkunu söylemesiyle, Atsız ve 34 arkadaşı İstanbul 1 numaralı sıkıyönetim mahkemelerinde yargılanmaya başlamıştır. "İrkçılık-Turancılık" adı verilen ve 65 oturum devam eden mahkeme, 29 Mart 1945 tarihinde sonuçlanmış; Atsız, 6,5 seneye mahkûm olmuştur. Bu kararı temyiz ettiren Atsız, bir buçuk yıl kadar tutukluluk süresinin sonucunda 23 Ekim 1945 tarihinde tahliye edilmiştir. 5 Ağustos 1946 tarihinde 2 numaralı Sıkıyönetim Mahkemesi'nde tutuksuz olarak başlayan bu dava 31 Mart 1947 tarihinde sonuçlanmış ve yirmi dokuz oturum süren mahkeme bütün sanıkların beraatine karar vermiştir (Sertkaya, a.g.e., s.43-44).

Tutuksuz yargılandığı bu dönemde, devlet hizmetinden uzakta bırakılan Atsız ekonomik olarak darboğaza düşmüş ve ailesinin geçimini sağlamak adına kitaplarından bazılarını satmak durumunda kalmıştır. Sınıf arkadaşı Prof. Dr. Tahsin Banguoğlu Milli Eğitim Bakanı olunca Atsız'ı 25 Temmuz 1949'da Süleymaniye Kütüphanesi'ne "uzman" olarak atamıştır. 31 Mayıs 1952'den emekliliğini istediği 1 Nisan 1969 tarihine kadar Süleymaniye Kütüphanesi'nde çalışan Atsız'ın en uzun memuriyeti burada olmuştur (Sertkaya, a.g.e., s.44).

Atsız, yazı faaliyetlerini 1959'da Büyük Doğu; 1962-1964 yılları arasında Orkun, Milli Yol; Ocak 1964'ten itibaren kendisinin çıkardığı Ötüken ile Gözlem, Hayat Tarih Mecmuası, Adsız ve Selçuklu Araştırmaları gibi dergilerde sürdürmüştür (Özdemir, a.g.e., s.34).

1967 yılında Ötüken dergisinin 40. sayısından itibaren yayımladığı "Konuşmalar", "Kızıl Kürtlerin Yaygarası", "Bağımsız Kürt Devleti", "Doğu Mitinglerinde Perde Arkası", "Satılmışlar Moskof Uşakları" başlıklı yazılarında Atsız, Türkiye'deki "Kürtçü hareketi" ele almıştır. Ankara'daki Kürtçü/sosyalist örgütlerin propagandası ve TBMM'deki bazı Kürtçü milletvekillerinin gayretiyle, Ötüken'in sahibi durumundaki Atsız ve sorumlusu

Mustafa Kayabek mahkemeye vermiştir. Bu sırada 12 Mart 1971 askeri muhtırası gerçekleşmiş ve ülkede sıkıyönetim ilan edilmiştir. Altı yıl süren dava sonucunda Atsız ve arkadaşı Mustafa Kayabek on beşer ay hapse mahkum edilmiştir. Bu sıralarda rahatsızlığı sebebiyle yatırıldığı Haydarpaşa Numune Hastanesinde kronik enfaktüs, yüksek tansiyon ve ağır romatizma teşhisiyle Atsız'a "Ceza evine konulamayacağı" raporuna rağmen ceza evine konulmuştur. Kendisini seven milliyetçi aydınların, bilim adamlarının, sivil toplum örgütlerinin ve öğrencilerin yoğun başvuruları sonucu, Cumhurbaşkanı Fahri Korutürk "cumhurbaşkanlığı yetkisini kullanarak", "sağlık durumunun bozukluğu" gerekçesiyle Atsız'a verilen cezayı affetmiştir. Atsız, 22 Ocak 1974 Salı günü tahliye edilmiştir.

Cezaevinden çıktıktan sonra "Türk Tarihi" adlı eserinin hazırlıklarına devam ederken , 1975 yılında küçük kardeşi Nejdet Sançar'ı kaybetmiştir. Bu ölüm Atsız'ı derinden sarsmış 10 Aralık Perşembe akşamı kalp krizi geçirmiş, ertesi akşam geçirdiği ikinci krizle vefat etmiştir (Bucak, 1997, s.79).

3 Aralık Cuma günü, Kadıköy Osmanağa Camii'inde kılınan ikindi namazına müteakip, cenazesi yurdun çeşitli yerlerinden gelmiş büyük bir kalabalıkla birlikte Karacaahmet Mezarlığına götürülerek, kardeşi Nejdet Sançar'ın mezarının yanına defnedilmiştir.

2.1.2. Hüseyin Nihal Atsız'ın Edebi Kişiliği ve "Bozkurtlar" Romanı

Türk tarihinin son yüzyılına damga vurmuş fikir adamlarından birisi olan Hüseyin Nihal Atsız, kaleme aldığı tarihi ve edebi eserlerle bugün Türk ilim ve edebiyat dünyasının başvuru kaynakları ile klasikleri arasında yerini almıştır.

Hüseyin Nihal Atsız, fikirleri ile yaşayışını örtüştüren bir karaktere ve şahsiyete sahiptir. O, inandığı şeylerden asla taviz vermemiş, bu uğurda gerektiği yerlerde haşin bir tabiata sahip olmuştur. İbnülemin Mahmut Kemal İnan, Atsız'ı "Atlıyı atından indirecek derecede şiddetli yazılar yazan" biri olarak tarif etmiştir. Atsız, ateşli ve keskin bir üsluba sahip

olmasının yanında, hususi hayatında sakin, kibar, mülayim, nüktedan ve şakacıdır. Vakur davranışları ve tevazu içinde yaşayışı ile, dimdik başı ve sağlam karakteri ile Atsız Bey, Türk tarihinin derinliklerinden kopup gelen bir “Türk Beyi” olmuştur (Sertkaya, 2014, s.46).

Fethi Tevetoğlu Atsız’ın hayatında tanıdığı en büyük mefkureci olduğunu, maddi menfaatle, şahsi çıkarla hiç ilgisinin olmadığını, yalnız Türklük için yaşadığını, savaştığını ve öldüğünü belirtmiş, onu şu sözlerle tarif etmiştir:

“Soyumuzun doğduğu ve dünyaya yayıldığı Orta Asya ve Uzakdoğu’daki Anayurt’ta bugün de yükselen Orkun Abideleri’nin yazıldığı günlerden zamanımıza ulaşmış, nesillerimize erişmiş Türk milliyetçiliğini, Türkçülüğü, şahısların oynacağı, kuruluşların propaganda aracı olmaktan kurtararak bir “Milli Mefkure” halinde yükselten ve ebedileştiren, Büyük Türkçü Atsız olmuştur.(...) Bir fırtına gibi esmiş, bir bora ve tayfun gibi gelip geçmiş bu cesur, mert ve korkusuz Mücadele Kahramanı, tarihi romanlarında canlandığı “yılmaz, yanılmaz, yurtçu, yenilmez” yiğitlerin yaşayan timsali, örneği idi.” (2017, s.18).

Atsız ömrü boyunca milli bir hedef için yaşamıştır. Ona göre “Millet, milli bir hedef ister. Ancak o hedefi gördüğü zaman sürü olmaktan çıkıp insanlaşır, bencil olmaktan kurtulup fedakarlaşır.” (2015, s.17). “Çalıştırılan bir makinenin durmaması için nasıl arada bir yağlanması gerekiyorsa, yaşayan milletlerin de manevi bakımdan çürümemesi için ruhlandırılmaya öylece ihtiyacı vardır. Ruhlandırılmayan, ruhlandırılması için sebep ve çare bulunmayan milletler kırılıp dökülmeye mahkumdur. Ruhlandırmak bir millete geçmişteki büyüklerini hatırlatmak; hatta bozgunlarını, uğradığı ihanetleri andırarak ibret almasını sağlamak ve hepsinden mühimi de yarın için büyük milli hedefler göstermekle sağlanır.”(Atsız, 2015, s.57).

Türk töresine sonsuz bağlılığı ile ünlü olan Atsız, Ziya Gökalp'in şu beyitini dergilerinde sık sık tekrarlamış ve başlık yapmıştır:

“Bütün Türkler bir ordu, katılmayan kaçaktır.

Yasamızda yazılı, harpten kaçan alçaktır.”(Tevetoğlu, 2017, s.20)

Atsız'a göre “Şahsi çıkarıya önem vermeyen, toplumun iyiliğini isteyen her düşünce insanidir. Bu insani düşünce, toplumun maddi kazançları ile yetinmeyip manevi kazanç davası da güderse, o zaman “ülkü” olur.” (Atsız, 1997, s.49)

Atsız'ın şiirleri milli havayı yansıtması bakımından eşsizdir. İstisnasız bütün Türk milliyetçileri bu manzum eserlerden etkilendikleri gibi, yeni neslin ve pek çok kişinin de içindeki Türklük ateşinin parlamasına vesile olmuştur. "Kahramanlık" şiiri bunun en güzel örneklerindedir:

“Kahramanlık ne yalnız bir yükseliş demektir,

Ne de yıldızlar gibi parlayıp sönmektir.

Ölmezliği düşünmek boşuna bir emektir;

Kahramanlık; saldırıp bir daha dönmemektir.” (1980, s.46)

Atsız'a göre “bir millete geçmişini unutturmak onu yok etmenin ilk şartıdır”(1971, s.3). Atsız, milletlerin asıl kuvvetinin ruh ve inanç gücü olduğunu herkesin öğrendiğini, bu nedenle çökertilmek istenen milletlerin manevi yönüne saldırıldığını her fırsatta dile getirmiştir (1971, s.3). Ona göre milletler, milli değerleri çürütülerek, birbirine düşman edilerek, yabancı ülkelerin propagandası yapılarak, mazi unutturularak, dili bozularak, gençler iptidaileştirilerek çökertilecektir (1971, s.4). Sanki şu an yaşananları o günden görmüş ve söylemiştir.

Atsız, geleceği yaratacak olanların genç kuşaklar olduğunu bildiği için yazılarında onların fikri ve ahlaki gelişimi konularına sıkça yer vermiştir. Bu sebeple ahlak, edep, erdem,

kahramanlık ve milli hassasiyet gibi değerlere sıkça yer vermiştir. “Bugünün Gençlerine” adlı şiirinde bizlere derin mesajlar vermektedir:

“Ezilmekten çekinme... Gerilemekten sakın!

İradenle olmalı bütün uzaklar yakın,

Dolu dizgin yaparken gayene doğru akın

Ateşe atılmalı, denize dalmalısın.

*

Ölümlerden sakınma, meyas olmaktan utan

Bir kere düşün nedir seni dünyada tutan?

Mefkuresinden başka her varlığı unutan

Kahramanlar gibi sen, ebedi kalmalısın...” (Atsız Mecmua, sayı 1)

Geçmişini inceleyen, yaşanan zamanı kayıt altına alan ve buna bağlı olarak geleceği şekillendiren tarih, milletlerin hafızalarını uyanık tutmak için vardır. Atsız’ın en çok üzerinde durduğu hususlardan biri budur. Türk gençlerinin geçmişleriyle gurur duymaları için elinden geleni yapmış, tarihiyle övünen ve buna layık olmaya çalışan şuurlu bir neslin yetişmesi onun en büyük amaçlarından birisi olmuştur (Gömeç, 2017, s.48-49).

“Türkçüyüm. Türkçülük milliyetçiliktir. Irkçılık ve turancılık da bunun şumulüne dahildir. Memleket ya bu iki temel üzerinde yükselecek veya yıkılacaktır.” (2017, s.54) demiş; “Türkçülük”ü, Türk ülküsü, yani Türklerin her alanda her milletten üstün olma düşüncesi; “Turancılık”ı ise Türkçülüğün siyasi amacı, yani yeryüzündeki bütün Türklerin, geçmişte olduğu gibi, tek devlet halinde birleşmesi, olarak açıklamıştır (Atsız, 2015, s.33). Atsız bir Türkçünün nasıl olması gerektiğini şöyle tarif etmiştir: “Türkçü Türk soyunun üstünlüğüne inanmış olan kimsedir. Türkçü, milli çıkarları şahısların üzerinde tutan, milli mukaddesata

ve geçmişe saygı gösteren, görev ahlakı yüksek olan, haksızlıklarla savaşta korkusuz bir insandır.”(Gömeç, 2017, s.64) Bu saydıkları aynı zamanda onun karakterini de özetlemektedir.

Atsız, ahlakın bir milletin temeli olduğunu, o olmadan hiçbir şeyin olmayacağını her fırsatta dile getirmiştir. Türk ahlakını, kendi ahlak ve karakter anlayışını şu sözlerle açıklamış ve hayatı boyunca bu anlayışını kendi karakter ve yaşamında da tatbik etmiştir:

“Türk ahlakı en eski çağlardan beri cemiyetçidir.Yani Türklerde cemiyetin menfaati fertlerinkinden üstün tutulur. Bununla birlikte kuvvetli şahsiyetler daima saygı görmüşler ve cemiyete faydalı olmuşlardır. Ferdiyete değer vermeyen Türk ahlakı, şahsiyete hürmet etmiştir. (...) Askeri ruh, hayatın ve cemiyetin her yerinde hakimdi. Savaşta ölmekten gurur duyanlar, yatakta ölmekten korkarlardı.(...) Bir milleti yükseltmek için birinci şart olan disiplinde eşleri yoktu.(...) Doğru sözlü idiler. Çinliler bile onların çok doğru sözlü olduklarını, o kadar ki verdikleri sözün kaft olduğunu yazarlar. Açık sözlü idiler. Dalkavukluğun ne olduğunu bilmezlerdi. Vicdani kanaatlerini hiç çekinmeden söylerlerdi.(...) Türklerin cinsi ahlakları da yüksekti. Yuva, aile ve zevce muhterem tutulurdu. Evli bir hanıma taarruzun cezası idamdı.” (Atsız, 1941, s.7)

“Atsız, hiç şüphesiz ki “Türk milliyetçiliği”nin Ziya Gökalp’ten sonraki en büyük ismi olmuştur.” (2017, s.22) diyen Osman F. Sertkaya Atsız’ın Türk milliyetçiliğinin öncüsü olduğunu, kuvvetli bir Türkolog olduğunu belirtmiştir. Türk dilini, tarihini ve edebiyatını gayet iyi bilen Atsız, özellikle Türk tarihinin Göktürk devrini adeta yaşamışçasına bilir ve severdi. Çok sevdiği bu devreyi “Bozkurtlar”(Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor) adı ile romanlaştırmış ve Göktürkleri Türk milletine tanıtarak sevdirmiştir (Sertkaya, 2017, s.22-23).

“Tarih romancısı, belgelerin ortaya koyduğu malzemeyi önce öğrenir, sonra kendisine tesir eden unsurlar arasında seçmeler, ayıklamalar yapar; daha sonra da edebi yaratmanın sihri ile onlara can verir. Sadece tarih romancısı değil, şahidi olduğumuz zamana ait roman yazarlar da, tarihi geçmiş, gelişmeleri ve mensup olduğu millet ile diğer milletlerin beka kavgasındaki yerini bilmek zorundadır.”(Tural, 2017, s.86) Şuurlu yazar, geçmişteki ve şimdiki muhtevayı, öncelikle mensup olduğu millet açısından öğrenir ve değerlendirir, sabırlı fakat coşkun bir ruhla işleyebilirse yeni şaheserler ortaya çıkabilecektir. Bu şaheserler Türk milletinin bütünleşmesini sağlayacak, yükselmesine sebep olacak, Türkçenin de abideleşmesini hızlandıracaktır (Tural, 2017, s.90). İşte bu kriterleri sağlayan, Tarih romancısı denilince akla gelecek ilk isim H. Nihal Atsız’dır. Ona göre “Geçmiş zamanın yadı yani tarih, milletin hafızasıdır. Hafızasını kaybetmiş insan yaşıyor sayılmadığı gibi hafızasız millete de millet denmez.” (Atsız, 2015, s.95).

Tural (2017, s.95) Atsız’ın tarih romancılığına yönelmesini şu üç sebebe bağlamıştır: Mizacı, ilmi birikimi, şiiri veya şairliği. Atsız’ın mizacını onun hayatının her noktasında görebileceğimiz gibi Bozkurtlar romanının başında da bulunan “romanın hikayesi”ndeki cümlelerden de bulabiliriz. Bu mizaç inandığı şeylerden taviz vermeyen, haşin bir tabiattadır. Tural’a göre Atsız, Bozkurtlar romanındaki Bögü Alp, Kürşad, Tonyukuk ve Urungu’yu benimsemiş, mizacına çok uygun düşen bu tiplerin şahsiyetlerini zaman zaman kendi mizacının unsurları ile bezemiştir.

Atsız’a göre dil , milli birliğin temel şartlarından biridir. Edebi yazı dili sayesinde bir milletin aydınları, okumuşları kelimeleri aynı şekilde okuyup söyleyerek bir tek ortak dilin var olmasını sağlarlar. Ortak bir edebi dilin var oluşu, aynı zamanda medenilik ölçüsüdür. Bir milletin devamını sağlayan korunması konusunda oldukça duyarlı olunması gerektiğine inanan Atsız, aksi takdirde milletin ortadan kalkacağını “Unutmamalı ki bir millet, ordusunu kaybederse büyük bir tehlikede, devletini kaybederse korkunç bir felakette, fakat dilini kaybederse ölümün kucağındadır.” sözleriyle belirtmiştir (Özdemir, 2007, s.70-71).

“Büyük devlet olmanın şartlarından biri de zengin ve hareketli bir dile sahip olmaktır. Milli ihmaller dolayısıyla gelişememiş olan kökü kuvvetli dilimizi, büyük bir bilim ve sanat dili haline getirmek ihmal olunmayacak bir davamızdır. Ne melezleştirilmiş eski dil, ne de Öztürkçe denilen uydurma dil, büyük bir ilim ve edebiyat dili olamaz.(...) İnsanın yüreği ne ise, milletin dili de odur. Bu değerli varlık gerçek değerlerden meydana gelecek bir akademi ve milli şuura malik uzmanlar tarafından korunmalıdır.” (Atsız, 2015, s.108).

Bu görüşlerin sahibi olan Atsız, gerek nesrinde, gerek nazmında, yaşayan güzel Türkçe'nin en güzel örneklerini vermiştir. Bu örneklerden en önemlisi de “Bozkurtlar” romanıdır. Tural “Bozkurtlar” romanını “ “Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor” romanları Kültegin, Bilge Kağan ve Tonyukuk Kitabelerinin romanlaştırılmış halidir.” (2017, s.97) sözleriyle açıklamıştır. Bozkurtlar'ın epik-tarihi romanın nev-i şahsına münhasır bir örneği olduğunu; vak'ası, yaratılan karakterleri ve üslubu ile birinci sınıf bir eser olduğunu; zengin isim kadrosu ile eşi olmayan bir eser olduğunu; romanın bir çeşit modern destan olduğunu; bu romanla Türk içtimai nizamının, Türk ruhunun, tarihin derinliklerinden seçilmiş örneklerle günümüze getirildiğini; eserin defalarca basılmış olmasının bir tarafa, Türkün büyüklüğüne inanan bir yeni neslin yetişmesinde inkar edilemeyecek roller oynadığını belirtmiştir (Tural, 2017, s.112).

Sertkaya (2014, s.59) Bozkurtlar romanının anafikrini şu cümlelerle özetlemiştir: “Türk soyu, cesur, şuurlu ve kahraman idareciler elinde, aklın almayacağı türden işler yapabilmek, Türklüğün ölümsüzlüğü yolunda dünya nimetlerinin en büyüklerini teperek ölmek; kendine olan itimadından gelen kapalı kültür hayatı ile kolay kolay yok olmamak gibi hususiyetler taşır ki, öldürülebilir fakat uşak edilemez.”

Atsız'ın ilmi birikimi ve kültür muhtevası için, Türk tarihine ait araştırmalarını ve tarih görüşünü bilmek yeterli olacaktır. Bu nedenle bu çalışmamda Atsız'ın, sayısı çok fazla

olan eserlerini sıralamak yerine tezimin konusunu teşkil eden ve tarihi roman denilince akla ilk gelen eserlerden olan “Bozkurtlar” romanını ele almayı tercih ettim.

Cumalıoğlu (2017, s.41) Bozkurtlar romanının Türkçüler üzerinde etkisinin sanılandan daha büyük olduğunu belirtmiştir. Ona göre Atsız’ın eserleri, damarlarımızdaki kanda mevcut olan, fakat açığa çıkamamış bütün değerlerimizi bize hatırlatır. Neslimize, Türkçülere hiçbir zaman kaybolmayacak bir ruh ve kimlik vermiştir. Bu nedenle Atsız, yalnız geçmişı ile değil Türkçülere aşıladığı ve çağlar aşacak Türkçülük fikri ile de sonsuza kadar anılacak, yaşatılacak bir fikir ve dava adamı olmuştur.

“Bozkurtlar” romanı örnek alınacak tipler yaratmış, böylelikle kurtuluşun ancak gelişmeci bir tavırla kendine dönüş olduğuna inanan bir yeni neslin yetişmesinin ana sebeplerinden biri olmuştur. Eserle “kökü mazide olan ati” olma şuuru uyandırılmıştır. Kür Şad gibi bir kahramanı tarihin derinliklerinden çıkarıp bütün Türk milletine mal eden Atsız, edebi eserlerinin yanı sıra tarih çalışmalarında da Türk milli birliği ve beraberliğini esas almıştır.

Eser defalarca basılmış olması bir tarafa, Türk’ün büyüklüğüne inanan bir yeni neslin yetişmesinde inkar edilemeyecek roller üstlenmiştir. Türk tarihini romanlaştıran Atsız, milli tiplerin şahsında, Türk milletinin özelliklerini işlemiştir. Bu işleyiş onun mizacının, kültürünün ve edebi birikiminin izlerini yansıtmaktadır.

Milletin ölümsüzlüğünü, devletin ebediyyen yaşamasını, doğrunun, iyiliğin, iyinin, güzelin ve yiğitliğin ölçü olmasını işleyen bu roman, Türkçenin haysiyet kavgası verdiği eserler olarak tarihe geçmiştir (Sertkaya, 2014, s.74-75).

2.2. Değerler Eğitimi

2.2.1. Değer Tanımı ve Özellikleri

İlk defa Znaniecki'in sosyal bilimlere kazandırdığı değer sözcüğü, Latince “kıymetli olmak” veya “güçlü olmak” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995, s.83).

“Değer” kavramı TDK Genel Türkçe Sözlük'te (2018) şu şekilde tanımlanmaktadır:

1. *Bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık, kıymet.*
2. *Bir şeyin para ile ölçülebilen karşılığı, bedel, kıymet, paha, valör.*
3. *Üstün nitelik, meziyet, kıymet.*
4. *Üstün, yararlı nitelikleri olan kimse.*
5. *Kişinin isteyen, gereksinim duyan bir varlık olarak nesne ile bağlantısında beliren şey.*
6. *Bir değişkenin veya bilinmeyenin sayı ile anlatımı.*
7. *Bir ulusun sahip olduğu, sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü.*

Halstead ve Taylor (2000, s.169) değeri “Davranışlara genel olarak rehberlik eden ilkeler ve temel inançlar, eylemlerin iyi ya da istenilen olarak yargılandığı standartlar” şeklinde tanımlamıştır.

Hökelekli'ye (2011, s.285) göre değer , “Davranışlarımıza yol gösteren, rehberlik eden inançlar ve kurallardır. Eylem ve davranışlarımızın yerindeliğini, etkililiğini, güzelliğini, ahlakiliğini belirlemeye hizmet eden ilke ve standartlardır.”

Demircioğlu ve Tokdemir (2008, s.71) ise “Değerler duyuşsal alan içerisinde yer alan düşünce ve eylemlerimizi etkileyen, onlara yön veren zihinsel olgulardır. Toplumsal değişim değerlerin yeniden ele alınmasını ve değer öğretimini önem kazanmasını kaçınılmaz kılmıştır. Her davranışın temelinde değer ya da değerler vardır” şeklinde açıklama yapmıştır.

Yaman’a (2014, s. 17) göre değer, “Bireylerin herhangi bir kişi, varlık, olay, durum vb. karşısında ortaya koyduğu duyarlılıklardır.” Ulusoy ve Dilmaç (2015, s.16) da değerleri insanların davranışlarına yön veren inançlar bütünü olarak ifade etmiş, Dökmen (2006, s.60) ise insanların yaşama gayesi ve belli davranışlarının bir diğerinden daha üstün olduğu yönündeki tutarlı ve derin inancı” değer” olarak tanımlamıştır.

“Değerler hayatımıza anlam katar. İnsanı insan kılmaya hazır olan en önemli kaynaklardır. Değerler imkânsız olur hale, yapılmak isteneni ancak yapılmayanı uygun hale getirebilme gücüne sahiptir. İnsanın içindeki insan olma değerini ortaya çıkaran da yine değerlerdir. İnsanın dış çevreye tezahürünü sağlayan, anlam katan, değerlerdir. Dış dünyaya katabildiğimiz etkimizdir.” (ağlayan, 2006, s. 91). Aydın (2011, s. 39) ise değeri “ kişiye ve gruba yararlı, kişi ve grup içinde istenilir, kişi ve grup tarafından beğenilen her şey”, olarak tanımlamıştır.

Seyyar (2003, s.99-100) değerin toplumdaki yerini şu şekilde açıklamıştır: “Değerler, bir toplumun kültürünü, diğer toplumların kültürlerinden ayıran ve milli sınırlarla çizilmiş toplum yapısı içindeki bireylerin dağılmasını önleyen, milli birliği pekiştiren ve sosyal dayanışmayı sağlayan faktörlerdir.” Yapıcı, Kutlu ve Bilican ise her toplumun var olabilmek için değere ihtiyaç duyduğunu, değerlerin toplumsal kültürü özgünleştirerek diğer kültürlerden ayırt ettiğini, biz ve onlar ayrımını oluşturduğunu ve bunun süreklilik kazanmasını sağladıklarını belirtmiştir (2012, s.31-42).

Değerlerle ilgili yapılan açıklamalar ve tanımlar incelendiğinde, değer kavramının özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- * *Kültürden bağımsız olarak düşünülemezler.*
- * *Tutum ve davranışları belirlerler.*
- * *Yaşamda ikilemde kalma durumunda karar vermeyi kolaylaştırırlar.*
- * *Birleştirici olguları oluştururlar.*
- * *Bireyin yaşamını biçimlendirirler.*
- * *Zaman içinde çeşitli etmenlere ve bireylere göre değişebilirler.*
- * *Birey ve toplumların davranışlarını açıklamada temel öneme sahiptirler.*
- * *Bireyin duygu,düşünce ve davranış boyutuyla yakından ilgilidirler (Şişman, Kağıtçıbaşı & Kuşdil, Akbaba & Altun; Erdem, Dilmaç & Ekşi'den aktaran Girmen, 2013, s.118).*

Değerler hem kişilerin hem de toplumların doğal kontrol mekanizmalarıdır. Bireylerin hayatında yönlendirme ve düzenleme gibi özelliklere sahiptir. Değerler toplumda bir iç disiplin oluşturur. Böylelikle bireylerin yaşamlarına da etki edecek bir toplumsal güce sahip olmaktadır. Gelenek, görenek, örf ve adetler, milli ve manevi duygular değerlerin topluma yansımaları olmaktadır. Bu yansıma sonucunda da fertler ve toplum bir arada tutulmakta, toplumun devamlılığı sağlanmaktadır.

Fichter ise değerlerin özelliklerini şu şekilde sıralamıştır. Değerler:

- * *Paylaşılırlar, kişilerin çoğu değerler üzerinde uzlaşmışlardır. Herhangi bir bireyin yargısına bağlı değildir.*
- * *Ciddiye alınırlar, kişilerin bu değerleri, ortak refahın korunması ve sosyal gereksinimlerin karşılanması ile birlikte görür.*
- * *Coşkularla birlikte bulunur, kişiler yüce değerler için özveride bulunur, dövüşür hatta ölürlürl.*

** Kişiler arasında uzlaşma gerektirdiği için, kavramsal olarak diğer değerli nesnelere soyutlanabilirler. Değer yargısı veya sosyal değerlendirme zorunlu olarak neyin iyi veya kötü, neyin yüksek veya düşük olduğunu karşılaştırmak demektir (Fichter'dan aktaran Demir & Özdemir, 2013, s.59).*

Yukarıda “değer” kavramına yönelik verilmiş tanım ve bilgilere baktığımızda, değer konusunda birçok bilim adamının inceleme yaptığını görmekteyiz. Bu da “değer” kavramının birçok bilim adamı ve alanının ilgi alanına girdiğini, ancak ortak bir tanımın oluşmadığını göstermektedir. Tüm bu tanımlardan hareketle geçmişten günümüze sahip olduğu kültürle birlikte insanı değerli kılan, sahip olduğu üstün niteliklere, milli ve manevi tüm olumlu donanımlara “değer” diyebiliriz.

2.2.2. Değerler Eğitimi ve Önemi

Değerler ve eğitim arasında çok sıkı bir bağ vardır. Değerler eğitimi, değer kazandırma etkinliğidir. Yörükoğlu'na (2007, s. 119) göre eğitim, “kişiyeye belli bilgi ve beceriler aktararak, değer yargıları aşılıyarak onda istenen davranışları geliştirme sürecidir.” Hökeleli ise değerlerden arınmış bir eğitim düşünölemeyeceğini, eğitimin hedeflerinden birinin toplumun ortak değerlerini yeni yetişen nesillere aktarmak ve öğretmek olduğunu, değişen değerlerin yerine uygun olan yeni değerler koyarak eğitimin sürdürölebileceğini belirtmiştir. (2011, s.288)

“Son zamanlarda bir hayli popüler olan “değerler eğitimi” oldukça yeni bir kavram olmasına rağmen geçmişte “ahlak eğitimi” ve “karakter eğitimi” gibi adlar altında verilen eğitimin güncel ve geliştirilmiş şeklidir” (Sancak, 2011, s. 16).

“Değerler eğitiminin geçmişinin 1920'li yıllarda Amerika'da yapılan karakter eğitimi çalışmalarına dayandığı görölmektedir” (Elbir & Bağcı, 2013, s. 1323).

“Karakter eğitiminde temel amaç, bireyin küçük yaşlardan itibaren daha anlayışlı, ilgili, ahlaki değerleri olan, üretken, sonraki gençlik zamanlarında kapasitelerini en iyisini yapmak için kullanan, doğru şeyler yapan ve hayatın amacını anlayarak yaşayan bireyler yetiştirmektir” (Battisitch & Hong, 2003’ten akt. Güven, 2014).

Başaran (1997, s. 93)’a göre karakter eğitiminde üç yol izlenir. Bu yollardan birincisi öğrencilere ahlâk kuralları vermek ve bu kurallar için araştırmalar yaptırmaktır. İkinci yol ise öğrencilere ahlâk kurallarını anlatmak ve bu konuda yazılmış kitapları okutmaktır. En etkili olan üçüncü yol ise öğrencinin karşı karşıya kaldığı ahlaki sorunların çözümünde onlara kılavuzluk etmektir.

Bireyin karakterinin şekillenmesi ailede başlar, okullarda devam eder. Ailede daha ziyade plansız yapılan karakter eğitimi okullarda planlı etkinlikler aracılığıyla yapılır. Okulların karakter eğitimindeki görevleri şunlar olmalıdır:

1. Öğrencinin güven içinde olacağı bir çevre hazırlayarak onun duygusal olgunluğa ulaşmasına yardım etmelidir.
2. Öğrencinin ahlâklı olma arzusunu desteklemelidir.
3. Karşılaşılan ahlaki çatışmaların akılcı yollarla çözülebileceği öğrencilere öğretilmelidir.
4. Öğrencileri belli yaşantıların içine sokarak, onlara, ortaya çıkan ahlaki çatışmaları çözmesi için fırsat sunmalıdır.
5. Öğrencinin kazandığı bu yaşantılarla, bilinçli olarak ahlaki kavramlara ulaşmasına yardım etmelidir (Başaran’dan akt. Şahin, 2017, s.71).

Öğrencide kişisel ve toplumsal manada davranış değişikliğinin önceden belirlenen amaçlar doğrultusunda sağlandığı belirten Aydın ve Gürler (2014) bu amaçları şu şekilde ifade etmektedirler:

Okullardaki değerler eğitiminin amaçlarından biri, öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmaktır. Diğer bir amacı ise, her öğrenciyi hem ilgi ve yetenekleri doğrultusunda yetiştirerek hayata ve st öğrenime hazırlamak hem de “iyi insan” iyi vatandaş” olmalarını sağlamak için gerekli bilgi, beceri, tutum, davranış ve alişkanlıklar kazandırıp, onları kendi ahlak anlayışına uygun olarak yetiştirmektedir. Bu birinci amaç, yani “ğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli kişilik oluşturmak”, esasen eğitimin en temel amacıdır. Zira o olmadan, belirlenmiş diğer amaçlara ulaşılsa bile çok fazla bir anlam ifade etmez (s.50-51).

Birçok etken gibi ğretmen faktörü de karakter eğitiminde önemli bir yere sahiptir. Ryan (1999’dan akt. Akbaş, 2004, s. 70), okullarda başarılı bir karakter eğitiminin gerçekleştirilmesi için öğretmenlerin bazı ilkelere dikkat etmesi gerektiğini belirtmiş, bu ilkeleri on maddede toplamıştır. Bu ilkeler şöyle özetlenebilir:

1. Öğretmen karakteriyle model olmalı, karakterini kendi yapılandırılmalıdır.
2. Öğretmenler, ğrencilerin ahlaki karakterlerini geliştirmeli ve onlarda mesleki sorumluluk ve bilinç oluşturmalıdır.
3. Öğretmenler hayatta neyin doğru ve yanlış olduğu konusunda öğrencilerle bilinçlendirici konuşmalar yapmalıdır.
4. Ahlaki konuların dağılımında kendisi hakkındaki düşüncelerini açıkça ifade edebilmelidir.
5. Öğretmenler, ğrencilerin birbirleriyle aynı duyguları paylaşmasına yardımcı olmalıdır.
6. Öğretmenler, sınıfta ahlaki anlamda, olumlu bir ortam oluşturmalıdır.
7. Öğretmenler, okulda ve toplumda öğrencilerin ahlaki davranışları sergileyebilecekleri uygun ortamlar oluşturmalıdır.

8. Öğretmenler velilerle güçlü ilişkiler kurmalı, okulda iş birliğini sağlamalıdır.

9. Karakter eğitimi tek bir ders veya öğretmenle sınırlı kalmamalı, derslerin tümüne konu edilmeli ve bütün öğretmenler bu bağlamda tam bir iş birliği içerisinde çalışmalıdır. Okul tüm çalışanları ve ortamları ile karakter biçimlendirme merkezi misyonunu taşımaktadır.

10. Öğretmen, öğrencilerin karakter eğitiminde edebî metinleri kullanmalıdır.

Sağlam temellerle yetişen neslin erdemli bir insan olarak toplumsal yaşamda yerini alması, en az, hatta daha da fazla, iyi bir öğrenimden geçip başarılı bir yetişkin olması kadar önemlidir. Doğruluk, büyüklere saygı, törelere ve görgü kurallarına uyma, küçüklere ve güçsüzlere yardım, adil olma ve hak gözetme gibi değerler her toplumda ve her çağda insanlar için aranan nitelikler olmuştur (Yörükoğlu, 2007, s.221). Bu niteliklerin genç kuşaklara aktararak erdemli birer yurttaş olmaları için en büyük katkı değerler eğitimi ile mümkün olacaktır.

2.2.3. Türkçe Dersi Öğretim Programı ve Değerler Eğitimi

Türk Millî Eğitiminin genel amacı, Türk Milletinin bütün fertlerini,

1. (Değişik: 16/6/1983-2842/1 md.) Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da ifadesini bulan Atatürk milliyetçiliğine bağlı; Türk milletinin milli, ahlaki, insani, manevi ve kültürel değerlerini benimseyen, koruyan ve geliştiren; ailesini, vatanını, milletini seven ve daima yüceltmeye çalışan; insan haklarına ve Anayasa'nın başlangıcındaki temel ilkelere dayanan demokratik, laik ve sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti'ne karşı görev ve sorumluluklarını bilen ve bunları davranış haline getirmiş yurttaşlar olarak yetiştirmek;

2. Beden, zihin, ahlak, ruh ve duygu bakımlarından dengeli ve sağlıklı bir şekilde gelişmiş bir kişiliğe ve karaktere, hür ve bilimsel düşünme gücüne, geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı kişilik ve teşebbüse değer veren, topluma karşı sorumluluk duyan; yapıcı, yaratıcı ve verimli kişiler olarak yetiştirmek;

3. İlgi, istidat ve kabiliyetlerini geliştirerek gerekli bilgi, beceri, davranışlar ve birlikte iş görme alışkanlığı kazandırmak suretiyle hayata hazırlamak ve onların kendilerini mutlu kılacak ve toplumun mutluluğuna katkıda bulunacak bir meslek sahibi olmalarını sağlamak;

Böylece bir yandan Türk vatandaşlarının ve Türk toplumunun refah ve mutluluğunu artırmak; öte yandan millî birlik ve bütünlük içinde iktisadi, sosyal ve kültürel kalkınmayı desteklemek ve hızlandırmak ve nihayet Türk milletini çağdaş uygarlığın yapıcı, yaratıcı, seçkin bir ortağı yapmaktır. (http://mevzuat.meb.gov.tr/html/temkanun0/temelkanun_0.html E.T. 12.08.2018)

Değerlerle ilgili çalışmaların yansımaları ülkemizde özellikle altmışlı ve yetmişli yıllardan itibaren devam etmektedir. “1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu’nda Türk Millî Eğitiminin genel amaçları içerisinde “Atatürk ilke ve inkılâplarına bağlılık; millî, ahlâkî, insanî, manevî ve kültürel değerleri benimseme; Türkiye Cumhuriyeti’ne karşı görev ve sorumlulukları yerine getirme; dengeli ve sağlıklı kişilik ve karaktere sahip olma; kendilerini ve toplumu mutlu kılacak bir mesleğe sahip olma” hedefleri vurgulanmıştır” (Durukan, 2008, s.151). Son yıllarda güncelliğini koruyan değer kavramı çeşitli disiplinle yoluyla okulların eğitim sisteminin bir parçası haline gelmiş ve öğretim programlarında 2005 yılından itibaren yer almaya başlamıştır.

2006’da yürürlüğe giren İlköğretim Türkçe Dersi (6, 7 ve 8. Sınıflar) Öğretim Programı’nın amacı: “Dinledikleri, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci,

çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” şeklinde belirtilmiştir (MEB, 2006, s. 3).

İlk olarak İlköğretim Sosyal Bilgiler Programında belirtilen değerler “bir sosyal grup ya da toplumun kendi varlık, birlik, işleyiş ve devamını sağlamak ve sürdürmek için üyelerinin çoğunluğu tarafından doğru ve gerekli oldukları kabul edilen ortak düşünce, amaç, temel ahlaki ilke ya da inançlar” olarak tanımlanmış ve “adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik, yardımseverlik” olarak belirlenmiştir. (MEB, 2009).

2015 yılı Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (MEB, 2015, s. 4) temel yaklaşımı ise “Türkçe Dersi Öğretim Programı ile basılı ve elektronik ortamlarda dinlediklerini ve okuduklarını anlayan, kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade eden; eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünen, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” şeklinde ifade edilmiştir.

Ayrıca 2015 yılı Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın (MEB, 2015, s. 5) genel amaçlarında da millî değerlere şu şekilde vurgu yapılmıştır:

Madde 12: “Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,”

Madde 13: “Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımasını sağlamaktır.”

2015 yılı Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı'nın tema ve konu örneklerinde de yine değerlere yer verildiği görülmektedir. “Biz ve Değerlerimiz” teması altında “dostluk,

vefa, sadakat, merhamet, saygı, sevgi, paylaşma, dayanışma, yardımlaşma, arkadaşlık, sözünde durma, çalışkanlık, dürüstlük” gibi değerler konu olarak yer almıştır.

2017 İlkokul ve Ortaokul Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın temalarına ve bu temalara yönelik konu önerilerine baktığımızda ise;

Erdemler teması altında: Ahlak, Alçak gönüllülük, Azim, Cömertlik, Dayanışma, Dostluk, Dürüstlük, Güven, İyilikseverlik, Kardeşlik, Merhamet, Paylaşma, Sabır, Sadakat, Saygı, Sevgi, Sılayrahim, Vefa, Vicdanlı olmak, Yardımlaşma vb. değerlerine;

Millî Kültürümüz teması altında: Gelenekler, Geleneksel sporlar, Kültürel miras, Millî bayramlar, Dinî bayramlar, Şehirlerimiz, Tarihî mekânlar, Tarihî şahsiyetler, Tarihî eserlerimiz, Türkçe, Vatan, Yurdumuz vb. değerlerine;

Millî Mücadele ve Atatürk teması altında: Cesaret, Fedakârlık, Vatanseverlik vb. değerlerine;

Birey ve Toplum teması altında: Ana dili, Adalet, Barış, Dayanışma, Empati, Eşitlik, Kardeşlik, Misafirperverlik, Selamlaşma vb. değerlerine;

Kişisel Gelişim teması altında: Çalışkanlık, Empati, Öz denetim, Öz eleştiri, Öz güven, Öz saygı, Sorumluluk vb. değerlerine;

Vatandaşlık teması altında: Adalet, Eşitlik, İş birliği, Özgürlük, Paylaşma, Sorumluluk vb. değerlerine yer verildiği görülmektedir (MEB, 2017).

MEB tarafından 2018 yılında yayımlanan Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar) ile “eğitim sistemimizin temel amacının değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek” olduğu belirtilmiştir.

Bilgi, beceri ve davranışlar öğretim programlarıyla kazandırılmaya çalışılırken değerlerimiz ve yetkinlikler bu bilgi, beceri ve davranışların arasındaki bütünlüğü kuran bağlantı ve ufuk işlevi görmektedir. Değerlerimiz

toplumumuzun millî ve manevî kaynaklarından damıtılarak dünden bugüne ulaşmış ve yarınlarımıza aktaracağımız öz mirasımızdır. Yetkinlikler ise bu mirasın hayata ve insanlık ailesine katılmasını ve katkı vermesini sağlayan eylemsel bütünlüklerimizdir. Bu yönüyle değerlerimiz ve yetkinlikler birbirinden ayrılmaz bir şekilde teori-pratik bütünlüğündeki asli parçamızı oluşturur (MEB, 2018, s.3).

Kökleri geleneklerimiz ve dünümüz içinde, gövdesi ve dalları bu köklerden beslenerek bu günümüze ve yarınlarımıza uzanan değerlerimiz, toplumumuzun geleceğini belirlemektedir. Bundan dolayı eğitim sistemimiz her bir ferdine uygun ahlaki kararlar alma ve bunları davranışlarıyla sergileme yeterliliğini kazandırma amacıyla hareket etmektedir. Programda yapılan son değişikliklerle “kök değerler” belirlenmiştir.

Öğretim programlarında yer alan “kök değerler” şunlardır: adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik. Bu değerler, öğrenme öğretme sürecinde hem kendi başlarına, hem ilişkili olduğu alt değerlerle ve hem de öteki kök değerlerle birlikte ele alınarak hayat bulacaktır (MEB, 2018, s.3)

Tablo 1.

Yenilenen Müfredatlarda Değerler ve Değerlerle İlişkili Tutum ve Davranışlar

Değerler	Değerlerle İlişkili Bazı Tutum ve Davranışlar
Adalet	Adil olma, eşit davranma, paylaşma...
Misafirperver olma,	Diğerkâmlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma...
Dürüstlük	Açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma...
Öz denetim	Davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme...
Sabır	Azimli olma, tahammül etme, beklemeyi bilme...
Saygı	Alçakgönüllü olma, başkalarına kendine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme...
Sevgi	Aile birliğine önem verme, fedakârlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma...
Sorumluluk	Kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının sonuçlarını üstlenme...
Vatanseverlik	Çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara uyma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme...
Yardımseverlik	Cömert olma, iş birliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma...

MEB. (2017). Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine... Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf sayfasından erişilmiştir.

Yenilenen müfredatlarla “değerler eğitimi”nin önemi üzerinde durulmuş ve yapılması gerekenler şu şekilde sıralanmıştır:

- * Değer eğitiminin bütün eğitimin nihai gayesi ve ruhu olduğu, ayrı bir müfredat veya konu/öğrenme alanı olarak görülmemesi gerektiği, bu bakımdan okullar ve öğretmenlerin değerleri müfredatların bütünleyici bir parçası

(mütemmim cüzü) olarak ele alması ve uygun yaklaşımları kullanarak öğrencilerine kazandırması,

* değerlerin yalnızca müfredatlarda yer alan lafızlar olmaktan çıkarılması, öğrencilere okul içinde ve dışında değerleri pratiğe dönüştürmeleri için uygun ve etkili fırsatlar sağlanması,

* değerlerin anlamlı ve kalıcı olması için öğrencilere kazanımların içerik boyutu (konu) ile ilişkilendirilerek ve konu anlatımından ziyade öğrencilerin akıl yürütme, sorgulama, araştırma, yorum yapma, bağlantı kurma ve değerlendirme becerilerini kullanabilecekleri drama, rol oynama vb. çalışmalarla aktarılması,

* öğrencilerin kendilerini güvende hissedecekleri, destekleyici, toplum bilincini geliştiren, karşılıklı sevgi ve saygıya dayanan bir sınıf ortamı oluşturulması,

* değerlerin aktarılmasının sadece sınıf veya okul ortamı ile sınırlı kalmaması, okul-aile iş birliğinin sağlanması (MEB, 2017, s.7).

1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin;

- dinleme/izleme, konuşma, okuma ve yazma becerilerinin geliştirilmesi,
- Türkçeyi, konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmalarının sağlanması,
- okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması,
- okuma yazma sevgisi ve alışkanlığını kazanmalarının sağlanması,

- duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır biçimde ifade etmelerinin sağlanması,
- bilgiyi araştırma, keşfetme, yorumlama ve zihinde yapılandırma becerilerinin geliştirilmesi,
- basılı materyaller ile çoklu medya kaynaklarından bilgiye erişme, bilgiyi düzenleme, sorgulama, kullanma ve üretme becerilerinin geliştirilmesi,
- okuduklarını anlayarak eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirmelerinin ve sorgulamalarının sağlanması,
- millî, manevî, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal değerlere önem vermelerinin sağlanması, millî duygu ve düşüncelerinin güçlendirilmesi,
- Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla estetik ve sanatsal değerleri fark etmelerinin ve benimsemelerinin sağlanması amaçlanmıştır (MEB, 2018, s.7).

Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın uygulanması sürecinde her sınıf düzeyinde 8 tema işlenmesi öngörülmüştür. Bu temalardan; “Erdemler”, “Millî Kültürümüz”, “Millî Mücadele ve Atatürk” temalarının her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunludur. Zorunlu olan bu temaların içine değerler yerleştirilmiştir. Böylelikle etkinliklerle, aleni yahut örtük olarak öğrencilerin değerlere ilişkin bilgi ve kavrayışlarını, toplumun bir üyesi olarak belirli değerleri davranışa dönüştürmeleri için gereken becerileri geliştirmeleri sağlanacaktır. Zorunlu temalardaki konular şu şekilde belirtilmiştir:

Tablo 2.

Temalar ve Konu Önerileri

Erdemler	Ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb.
Milli Kültürümüz	Aile, bayrak, büyüklerimiz, dinî bayramlar, gelenekler, geleneksel sporlar, insan ilişkileri, kültürel miras, mekânlar, millî bayramlar, şehirlerimiz, sıra, tarihî mekânlar, tarihî şahsiyetler, tarihî eserlerimiz, Türkçe, vakıf kültürü, vatan, yurdumuz vb.
Milli Mücadele ve Atatürk	15 Temmuz, Atatürk, Çanakkale, cesaret, Cumhuriyet, fedakârlık, gazilik, İstiklâl Marşı, kahramanlık, Kut'ül Amare, millî egemenlik, millî irade, millî kimlik, millî mücadele, Sarıkamış Harekâtı, şehitlik, vatanseverlik vb.

MEB. (2018). Türkçe Dersi Öğretim Programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara.

Türkçe dersi, dersin içeriği ve niteliği bakımından edebi eserler aracılığıyla milli kültürün yeni nesillere aktarımı, değerler eğitimi ve kişilik oluşturma sürecinde önemli bir yere sahiptir. Bu konuyu Yaman vd. şöyle ifade etmektedir.

“21. yüzyılın yetiştirmeyi amaçladığı bireylerin taşıması gereken temel becerilerin başında milli, manevi ve evrensel değerlere duyarlı olma; kişisel ve sosyal değerlere önem verme ve estetik zevk kazanma becerileri gelmektedir. Öğrencilerin söz konusu becerileri kazanmasında Türkçe derslerinin ayrı bir yeri vardır. Türkçe derslerinde, farklı edebi eserler aracılığıyla öğrencilerin konuşma, yazma, okuma ve dinleme becerileri geliştirilmesi hedeflenmekte ayrıca incelenen eserlerdeki değerler öğrencilere aktarılmaktadır.” (2009, s. 105)

Türkçe dersinin önemi ve okutulan metinlerin işlevi ise Belet ve Deveci. tarafından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Türkçe öğretiminin temel aracı olan metinler, ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine sahiptir. Değer eğitiminin gerçekleştirilmesinde bireyler arasındaki iletişimi sağlama özelliği taşıyan Türkçenin öğretimi ağırlıklı olarak farklı özelliklere sahip yazınsal ya da öğretici metinlerle gerçekleştirilmektedir. Türkçe öğretiminin temel aracı olan metinlerde işlenen temalar da ulusal ve evrensel kültürün dayandığı değerlerin öğrencilere aktarılması için önemli birer araç olma özelliğine sahiptir.” (2008, s. 142).

Sonuç olarak Türkçe derslerinde metin ve okutulacak eser seçimi çok önemlidir. Bu nedenle Türk edebiyatının da seçkin eserlerinden örnek metinlere yer verilmeli ve öğrencilere başucu eserleri tavsiye edilmelidir. Bu eserler ve metinler, Türk’ün hayata bakışını öğrenciye sezdirmesi bakımından önemlidir. Bu eserler içerisinde vatan sevgisi, milliyetçilik gibi milli ve manevi değerlerimize yer veren Hüseyin Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” romanı eşsiz bir yere sahiptir.

BÖLÜM 3

YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeline, evren ve örnekleme, veri toplama yöntemine ve verilerin analiz edilmesine yönelik bilgilere ve açıklamalara yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yapılan bu çalışmada Hüseyin Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” adlı romanından yararlanılmıştır. Eğitim uygulamaları bu eser üzerinde şekillenerek yorumlanmaya ve çözümlenmeye hazır hâle getirilmiştir. Araştırmada “Bozkurtlar” romanındaki olaylar ve dialoglar çözümlenerek Türkçe ve değerler eğitimiyle bütünleştirilmiştir. Betimsel içerik analizi ve doküman incelemesi yöntemleri kullanılarak, çalışma nitel araştırma ekseninde şekillendirilmiş ve sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır.

Karasar'ın (2014, s.77) açıklamasına göre: “Tarama modelleri geçmişe ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımlarıdır. Araştırmaya konu olan olay, birey ya da nesne, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışır.”

3.2. Çalışma Evreni

Araştırmanın evrenini ve örneklemini Hüseyin Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” adlı romanı oluşturmaktadır. Yapılan incelemeler ve değerlendirmeler bu eser üzerinen sonuca götürülmeye çalışılacaktır.

3.3. Veri Toplama Yöntemi

Bu araştırma bir alanyazın araştırmasıdır. Dolayısıyla bu çalışmada döküman analizi yöntemi kullanılmaktadır.

3.4. Verilerin Analizi

Araştırmada kullanılan yöntemin döküman analizi yöntemi olduğuna göre, verilerin analizinde şu aşamalar gerçekleştirilmektedir:

1. Konu ile alakalı kaynak araştırması yapmak,
2. Kaynakları taramak,
3. Araştırmaya uygun olan bölümleri işaretlemek,
4. İncelenen eserde MEB tarafından belirlenmiş olan 10 kök değeri tespit etmek,
5. Nitel olarak tespit edilip sınıflandırılan değerlerin, nicel olarak da sınıflandırmasını yapmak,
6. Yazıya aktarmak.

BÖLÜM 4

BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde, H. Nihal ATsiz'in "Bozkurtlar" romanının değerler eğitimi bağlamında MEB (2017) tarafından belirlenen "kök değer"ler açısından incelenmesi yapılacaktır.

4.1. Adalet Değeri

TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) "1.Yasalarla sahip olunan hakların herkes tarafından kullanılmasının sağlanması, türe; 2. Hak ve hukuka uygunluk, hakkı gözetme; 3. Bu işi uygulayan, yerine getiren devlet kuruluşları; 4. Herkese kendine uygun düşeni, kendi hakkı olanı verme, doğruluk." olarak tanımlanmaktadır. Adalet kavramı, aynı zamanda diğer değerlerin toplumda gerçekleşmesinin ve yer edinmesinin teminatıdır. MEB'in (2017) "kök değer" olarak belirlediği adalet değeri; bünyesinde adil olma, eşit davranma, paylaşma... gibi kavramları barındırır. Günümüz toplumunda sıkça tartışma konusu edilen adalet ve adil olma değerleri, demokratik toplum olabilme ülküsünün gerçekleşmesi için gerekli olan önemli öncüllerden biri olarak karşımıza çıkmaktadır. "Bütün aşırılıkların ortası ve genel olarak aşırılıklardan kurtulmayı sağlayan bir değer olduğu için bütün erdemlerin en tam olanı ve âdeta ortak olanı" (Çınar, 2013, s. 16) olarak

ifade edilen adalet değeri, sahip olduğu bu önem sebebiyle; Türk kültüründe de öne çıkan değerler arasındadır.

H.Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" romanında adalet değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

"- Kağanı ağulayan kim olursa olsun yay kirişiyle öldürülemez. Onun kılıçla başını uçurmalı yahut okla göğsünü delmeli." (Atsız, 2015, s.27)

Bu satırlarda Çuluk Kağan'ın İcing Katun tarafından ağulanarak öldürüldüğü öğrenilmiş, kağan hanımı dahi olsa adil bir şekilde herkese uygulanacak cezanın Katun'a da uygulanması istenmektedir. Türklerde büyükler yay kirişi ile boğularak idam olunurdu. Ancak Katun'un bu muameleyi hak etmediği, herkese yapılan adil muamelenin uygulanması istenmektedir.

"- Şad, kutlu olsun. Kurultay seni seçti. Kağan oldun, dedi." (a.g.e., s. 33)

Bu satırlarda kurultay tarafından adil bir şekilde Kağan olarak seçilen Bağatur Şad'ı, ölen Çuluk Kağan'ın küçük oğlu Şu Tegin'in tebrik etmesi anlatılmaktadır.

"... İkinci saldırışı daha yaman oldu. Kılıcı dayanılmaz bir inişle Tunga Tegin'in tulgasını bulmuş, tulga bağları koparak yere düşmüştü. Tunga Tegin'in burnundan kan geliyordu(...) Bir kılıç vuruşu daha başı açık kalmış olan Tunga Tegin'i öldürebilirdi. Fakat Katun yanıldı. İşbara Alp bir adım geri çekildi. Bir hamlede tulgasını başından çıkarıp yere attı ve "Davran Tunga Tegin!" diye saldırdı. Savaş sanki yeniden başlamıştı." (a.g.e., s. 40)

Bu satırlarda yeni Kağan şerefine düzenlenen kutlamalarda, kılıç müsabakası yapan iki alpten birinin tulgasının düşmesiyle diğerinin de tulgasını çıkararak adil bir şekilde müsabakaya devam ettiği görülmektedir.

"- Ozanların sözü kutludur, kesilemez." (a.g.e., s. 54)

Bu satırlarda Kara Kağan'ın hanımı İçing Katun'a verdiği sert cevapta adalet değeri görülmektedir. İçing Katun Kara Ozan'ın susturulmasını istemekte, Kağan ise eşit davranarak buna karşı çıkıp adil olmaktadır.

“ – *Türk beyleri! Ustan üstün us vardır. Ne düşünüyorsanız, gereken ne ise ortaya atın. Kineşelim. Ola ki doğru yolu bulur da ona göre iş ederiz.*” (a.g.e., s. 76)

Kurultayda Kağan tarafından söylenen bu sözler işlerin istişare ile, herkese eşit davranılarak fikirlerinin alınmasıyla karara bağlandığını göstererek adalet değerine örnek olmaktadır.

“ ...*Şu Çin beği Şeng-king nedir? İkide bir katunun, hatta kağanın otağına girer, Türk beğleriyle denkmiş gibi konuşur?*

– *Şeng-king tutsak değil, konuktur.*” (a.g.e., s. 78)

Yukarıda Kağan ve Kür Şad arasında geçen dialogda Kağan'ın konuk olanın düşman Çinli dahi olsa adil olduğu, eşit davranarak konukseverlik göstermesi adalet değerine örnektir.

“ - *Bu Onbaşı Kara Budak kimdir?*

- *Binbaşı İşpara Alp'in onbaşılardan yağız bir erdir.*

Kağan düşündü. Kür Şad bu düşünüşü kolluyormuş gibi söze başladı:

- *Yüce Kağan! Buyruk ver, bu onbaşıya başka bir ceza kessinler.*

- *Olur mu? Türeye baş eğmek gerek değil mi?*” (a.g.e., s. 95)

Yukarıdaki diyalog Kür Şad ile Kağan arasında geçmektedir. Çinli bir kadının tuzağına düşüp evli olduğunu bildiği halde çadırına giren Onbaşı Kara Budak, Türk türesince evli bir kadına iliştiği için idam edilecektir. Onun suçsuzluğunu, Çinli kadının tuzağına düştüğünü bilen Kür Şad buna engel olmak istemekte, Kağan ise adil olma ilkesinden vazgeçmeyerek “türeye baş eğerek” idamına karar vermekte, adaletten şaşmamaktadır.

“ - *Onbaşı Kara Budak! Kılıç mı, ok mu?*

- Ok.

Genç onbaşı okla ölmek istediğini bildiriyordu. Kendisi beğ olduğu için yayının kirişiyle boğularak öldürülmesi gerekirdi. Suçu büyük olduğu için ok veya kılıçla idam olunacaktı.”
(a.g.e., s. 97)

Evli olduğunu bildiği halde tuzağına düşerek Çinli bir kadına ilişen Onbaşı Kara Budak, beğ olmasına rağmen suçunun büyüklüğünden dolayı ayırım yapılmayarak idam edilmiştir.

“ - *Gebermeye hak kazandın çayıbaşı! Fakat biz sizin gibi alçak değiliz. Sana kendini korumak hakkını veriyoruz. Kılıcını çek!*

Kür Şad’ın son sözleri büyük bir sertlikte söylenmişti. Kür Şad kılıcını çekmişti. Çinlinin tereddüdünü görünce bağırdı:

- *Sana kılıcını çek diyorum. Kişi gibi ölmesini bil!* (a.g.e., s. 139)

Kür Şad tarafından sorguya çekilen casus sonrasında kendisine adil davranılarak savunma hakkı verilmiştir. Burada Türklerin silahsız kimseye el kaldırmadıkları ve adaleti bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Sonrasında öldürülen casusun mallarına el konulmuş ve casus tarafından öldürülen Çalığın ailesine gönderilmiştir.

“ - *Yasavulbaşı! Bu herifin malı, akçası, davarı, nesi varsa hepsini alıp Çalığın evine götür, evdeşine ve çocuklarına ver!”* (a.g.e., s.139)

“ - *Senin çerilerin bir şeyi yağma edemediler. Ötüken’e elleri boş dönecek değiller a! Köyün dışında onlar için biraz mal bıraktırdım. Hemen yağmalat!”* (a.g.e., s.160)

Gök Türk ordusu Çin’e akın yapmış ve çok güzel ganimetlerle dönmüştür. Ancak geride kalan Şen-king’in askerleri bir şey alamamıştır. Bu durumu bilen Kür Şad yukarıdaki sözleriyle o askerlerin de haklarını düşündüğünü, paylaşım yaparak adaleti sağladığını göstermektedir.

“ Üç Oğul dinlemeden atlarıyla birlikte avluya geldi. Yine subay kılıklı birisiyle arkasındaki üç adam demin kendisiyle konuşan yaverin karşısında duruyordu. Üç Oğul, Türk onbaşı olduğu için burada bir dövüşün başlamak üzere olduğunu anlamıştı. Hiç şüphesiz bu dövüşte seyirci kalamazdı. İki taraftan birini tutmak gerekti. Tutmak gerekince de biraz önce konuştuğu yaverin yanını tutmak doğru olurdu. Hem onlar dörde karşı üç kişiydiler. Üstelik de yaver kendisiyle arkadaşça konuşmuştu.” (a.g.e., s. 254)

Bu örnekte Türk onbaşı Üç Oğul kendisine kibar davranan ve sayıca az olan yaverin yanında dövüşe katılmış, adil bir şekilde dövüşün başlamasını sağlamıştır.

“Ertesi sabah Onbaşı Sançar erkenden kalkarak elinde kalan iki attan birini kesip güzelce kızarttı. Kendisine irice bir parça ayırdıktan sonra atına atlayarak andalarının evlerine uğramaya başladı. Önce evi en kalabalık olan Yamtar’a uğradı.” (a.g.e., s. 267)

Onbaşı Sançar kıtlık çektikleri için elindeki yiyeceği en kalabalık evden başlayarak kankardeşlerine paylaşmaktadır. Adalet değerine güzel bir örnektir.

“Kıtay,iki Türk güreşçisine karşı tek kalmaktan doğan bir şaşkınlık içinde idi. Bir an bakiştılar.Yamtar soluyarak şöyle dedi:

- İkimiz birden girişirsek erliğe sığmaz. Ya sen tutuş ya ben...

Yumru, Kıtay’ın kendi hakkı olduğunu biliyordu:

- Onu bana bırak, dedi ve el çırparak daldı.” (a.g.e., s.365)

Güreşte tek kalan Kıtay’a adil davranarak iki kişi hak kazanmasına rağmen tek kişi güreşe çıkmıştır. Bu şekilde Türkler adaleti sağlamıştır.

“Örpen, Çinlinin koluna kılıcını yapıştırmıştı. Kılıcını elinden düşürürken Ven’in hafifçe inlediği işitildi.Örpen, dördüncü oğlu için de yaman bir vuruş yapmak için kılıcını hızla kaldırır ve “Al!” diye bağıırken sert bir buyruk işitildi:

- Vurma!... Bırak kılıcını alsın...”(a.g.e., s.470)

Kutluk Şad bu sözüyle dövüşteki adaleti hatırlatmıştır. Çinlinin kılıcı düştüğü için ona vurmanın doğru olmadığını, adil bir şekilde onun da elinde kılıcının olduğu halde dövüşülmesi gerektiğini hatırlatarak adalet değerini örneklemiştir.

“Şimdi bir su başında çadırlarını kurmuşlardı. Çinlilerden alınan ulcaları Kutluk Şad üleştirmişti.” (a.g.e., s.472)

Çinlilerle yapılan çarpışma kazanılmış, ganimetleri Kağan eşit bir şekilde paylaştırarak adil olmuştur.

“Tonyukuk yedi yüz kişiyi düzene sokmuş, Türk türesini yaymıştı.

- *Kutluk Şad! Kağanımız olacaksın! dedi.*

- *Kağan olursam Türk türesini yükselteceğime inanıyor musun?*

(....)

Kutluk Şad kısa bir an düşündü:

- *Boyla Bağa Tarkan ne diyor?*

Boyla Bağa Tarkan bir adım ilerledi:

- *Senini kağan olmanı istiyorum.*

- *Çeri ne diyor?*

Yonyukuk cevap verdi:

- *Çeri Türk kağanını tahta oturtmak için pusata sarıldı.”* (a.g.e., s. 484-485)

Kutluk Şad kağan olması istendiğinde herkesin tek tek fikrini almış, istişare edip adil olmuş, herkesin istemesiyle de adil bir şekilde kağan olmuştur.

“- Böyle yavuz dövüşçünün beğ olmadığına şaşırıyorum.

- *Bizde böyle yavuz erler çoktur yüzbaşı.*

Kadır Bağa inanmadığını gösteren bir bakışla bakarak:

- Boş laf! dedi.

- Denemesi kolaydır yüzbaşı!

- Kiminle deneyeceğim? Burada deneme yapılır mı?

- Benimle...

- Seninle mi?...

Şaşkınlıktan Kadır Bağa'nın gözleri açıldı. Sonra sevinçle ışıldadı. Fakat birdenbire ciddileşerek:

- Olmaz. Sen yaralısın, dedi.” (a.g.e., s. 506)

Yukarıdaki dialogda Dokuz Oğuzlardan Kadır Bağa kendisine Gök Türklerin gücünü göstermek isteyen Taçam'la yaralı olduğu için dövüşmeyi kabul etmemiştir. Bu durumun adil olmayacağını belirterek adalet değerine güzel bir örnek olmuştur.

“İlteriş Kağan, Pars'a döndü:

- Pars Beğ! Oğlun güreşi kazanamadı ama yavuz bir güreşçi olduğunu da gösterdi! dedi.”(a.g.e., s. 542)

İlteriş Kağan bu sözleriyle adil olduğunu göstererek güreşen yiğidin hakkını överek vermiştir.

4.2. Dostluk Değeri

“Dostluk” kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) “Dost olma durumu, dostça davranış” olarak tanımlanmaktadır. MEB'in (2017) belirlediği “kök değer”lerin ikincisi olan “dostluk” değeri bünyesinde diğerkamlık, güven duyma, anlayışlı olma, dayanışma, sadık olma, vefalı olma, yardımlaşma... gibi kavramları barındırmaktadır.

H. Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" romanında dostluk değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

"Ordu, Kara Ozan'ın deyişindeki ezgiyi kavramıştı. Dörtlüklerin sonunu hep birden gür sesle söylüyorlar, ağlıyorlardı. Bu her biri kanlı savaş günleri görmüş, ölümden birkaç yol yakayı sıyrılmış savaş erleri, 15 yaşındaki çocuklardan 60 yaşındaki kocalara kadar bu binlerce kişi, titrek seslerle "Parçalanır yürekler!..." diye inledikçe binlerce bozkurt uluyormuş gibi bozkır iniyor, karşıdaki ormanın içindeki bozkurtlar bu soydaşlara kendi sesleriyle cevap veriyordu." (a.g.e., s.29)

Gök Türk ordusunun hep birlikte Kara Ozan'ın ezgilerine eşlik etmesi, hissetmesi dayanışma ve dostluğun göstergesidir.

"Güzel kız, atlıya doğru gitti:

- Sizi Kara Kağan'ın otağına götüreceğim, dedi.

Sonra bir kıza seslendi:

- Gün Yaruk! Kısraklara sen bakıver!" (a.g.e., s.63-64)

Yukarıdaki örnekte güven duyma, dayanışma ve yardımlaşma görülmektedir. Bunların hepsi dostluk değerini örneklemektedir.

"İlk gelen Pars oldu:

- Kara Budak! Seni yitiriyor muyuz?

- Görünmez bela. Bir suç işledim.

Arkadan Onbaşı Sülemiş yetişti:

- Kara Budak! Kızkardeşim seninle evlenmeye razı olmuştu. Yazık! diye bağırdı.

Kara Budak acı acı güldü. Onbaşı Yamtar, Kara Budak'ın boynuna sarıldı:

- Yazık yiğidim sana! Şu acunda daha kaç çamcak kımız içmiştin ki... diye ağladı.

Onbaşı Üç Oğul, Kara Budak'ın omzuna vurdu:

- Yoldaşım! Kızkardeşini bana verir misin? Ona baktıkça seni anarım. Oğlum olursa adını Kara Budak korum, dedi.

_ Veririm. Anama söyle. Artık kalın isteme. Yoksulluğumu bilirsin.

Onbaşı Gök Börü, Ötüken'in bu en öfkeli, deli onbaşısı bağırdı:

- Söyle Kara Budak! Kimsebep oldu? Tanrı tanık olsun onu tepelemeden kılıcımı kınına sokmam.” (a.g.e., s.97)

Yukarıdaki dialogda arkadaşları idama götürülen Gök Türklerin dostluğu, arkadaşlarının öleceğini bilmekten duydukları acı, diğerkamlıkları, sadakat ve vefaları görülmektedir. Bunlar dostluk değerinin göstergeleridir.

“Binbaşı İşbara Alp dörtnala gelmiş, fakat yetişememişti. Kara Budak'ı yerde görünce kaşlarını çattı. Yere atlayıp yanına koştu. Onbaşının başını koluna yaslayarak kaldırdı. Alnından öptü. (...)

O zaman onbaşılar Kara Budak'ın ölüsüne yaklaştılar. Göğsündeki oklardan birer tane çektiler. Çekilen okların yerinden genç onbaşının kanı şurluyordu. Pars, kımız çamçağını çıkardı. Kara Budak'ın kanından içine biraz aktı. Sonra bıçağını çıkararak kendi bileğini kesti. Kendi kanından da damlattı. Öteki onbaşılar da öyle yaptılar. Yalnız Onbaşı Üç Oğul yanaşmadı. Pars sordu:

- Sen gelmiyor musun?

- Ben sizinle kankardeşi olamam, Kara Budak'ın kızkardeşini alacağım.” (a.g.e., s.98-99)

Bu bölüm Kara Budak'ın ölümünden sonra arkadaşlarının ona vefasını ve sadakatini göstererek dostluk değerine örnek olmaktadır.

“Doğu Türkü, Batı Türkü bir ağacın iki dalıdır. Kökümüz birdir. Birimizin baylığı hepimizin baylığı, birimizin yoksulluğu hepimizin yoksulluğudur.” (a.g.e., s.195)

Yukarıdaki sözlerle Batı Kağan'ı dostluk değerine örnek olmuştur. Türklerin diğerkamlığını, dayanışmasını, sadakatini ve yardımlaşmasını sözleriyle kanıtlamıştır.

“Kendi umutları olan Onbaşı Alka'yı yerde görünce atından atladi. Ayıltmak için kamçısıyla yavaşça vurduktan sonra onu kucaklayıp atına bindirdi. Eline tuğu ve kamçıyı vererek haykırdı. (...) Bir aralık Yağmur, Alka'nın kamçısını düşürdüğünü ve atının yelesine doğru kapandığını gördü. Alka'nın atına sert bir kamçı vururken bağırdı:

- Alka! Tuğu sıkı kavra! Bayılmamaya çalış!” (a.g.e., s.201-202)

Yarış esnasında yaralı gördüğü arkadaşına yardım eden Gök Türk alpi Yağmur'un davranışları dayanışmaya, sadık olmaya, vefalı olmaya ve yardımlaşmaya en güzel örneği vererek dostluk değerini kanıtlar niteliktedir.

“Kendisinden yardım istedikleri için Üç Oğul “Hayır, kalamam” diyemiyordu. Fakat gönlü de burada kalmaya hiç razı değildi.” (a.g.e., s.258)

Kendisini misafir ettikleri için vefa duygusundan kalmak istememesine rağmen yardım isteklerini geri çevirmeyip , hayır diyemeyen Gök Türk Alpinin davranışı dostluk değerine örnektir.

“ Gök Börü'ye son kırbaçlar vurulurken gelen Yamtar, olacak işi anlamıştı. Sungur'un da bunu görmesini istemiyordu. Onu yakalayıp kucığına aldı. Çocuk gitmek istemiyordu:

- Eçe! Kalalım! dedi.

Yamtar titreyen bir sesle cevap verdi:

- Kalmayalım Sungur! Baban birazdan gelecek! (...)

O gece Yamtar, Sungur'u kendi evinde çocuklarıyla bırakarak Gök Börü'nün evinde kaldı. (...) Kan kardeşinin yardımına koşamamış olmaktan doğan bir iç acısı, Gök Börü'nün gözünü kızgınışle çıkararak acıdan az değildi. Kendinden utanıyordu. (a.g.e., s.341-342)

Yukarıdaki ve aşağıdaki bölümler Yamtar'ın kankardeşi Gök Börü ve evladına karşı vefasını, diğerkamlığını ve yardımseverliğini örnekleyerek dostluk değerini en güzel şekilde göstermektedir.

“Yamtar şimdi daha ağır bir yük altında idi; Gök Börü'nün tarlasını ekip biçmek, andasına ve andasının oğluna bakmak da artık kendi görevleri arasına girmişti. İlk günlerde öteki Türklerden epey süt, yoğurt, et bularak Gök Börü'yü iyice beslemiş; çabuk iyileşmesine çalışmıştı.” (a.g.e., s.343)

“Yamtar'ın gözleri açılmıştı:

- İki üç bin akça mı dedin? Kim bilir bu akça ile ne çok azık alınır.

Sonra üç akça ile yüklendiği türlü yemekleri Gök Börü ve çocuklarla birlikte nasıl yiyeceğini düşününe düşününe yola koyuldu.” (a.g.e., s.366)

“- İki gün önce Uluğ Tarkan'ın kendisini öldürdüğünü işitmediniz mi?

İki anda şaşırıp duraksadılar. Yamtar kekeledi:

- İşitmedik. Tarkan kendisini niçin öldürdü?

- Kara Kağan'ın ölümünden sonra yaşamak istemediği için.

Ortalıkta derin bir sessizlik oldu. Bu sessizliğin ortasında Üç Oğul'un sözleri bir kor parçası gibi düştü.

- Öyleyse bugün de İşbara Han'ın kendisini öldürdüğünü bilmiyorsunuz...

Üç Oğul bunu söylerken sesinde bir hıçkırık titremişti. Birden ona sayacak kadar zaman geçti mi, geçmedi mi, bu pek belli değildi. Bir anda üç büyükle yedi küçüğün borklerini yere çalıp ağlaştıkları görüldü. Küçükler hıçkırıp çağırıyorlardı. Yamtar'la Üç Oğul'un gözlerinden yaşlar boşanıyordu.” (a.g.e., s.371)

Yukarıdaki bölümde Gök Türk alplerinin ve çocuklarının büyüklerine karşı sadakat ve vefaları örneklenmektedir. Ölümlelerinden duydukları derin acı ile dostluk değeri örneklenmektedir.

“Kayışın bir ucunu kıyıda üç kişi tutuyordu. Birden Barmaklak’ın atından ayrıldığı, atın korkunç kişnemelerle suyun içinde kaybolduğu görüldü. Barmaklak kudurmuş su ile yaptığı güreşte yenilmişti. Şimdi kıyıdağiler onu hızla çekiyordu. Albız alsın!... Bu gece bütün uğursuzluklar üzerlerinde idi. Kıyıya sekiz on adım kala birdenbire kayışın koptuğu ve Barmaklak’ın sürüklenmeye başladığı görüldü. O zaman Çobayıkmiş kendisini suya fırlattı. Birkaç kulaç attıktan sonra yanına vardı. Onu tuttu. İlk önce suyun akıntısına karşı gelerek biraz kıyıya yanaştılar.(...) Daha sonra su ikisini de götürmeye başladı, iki yiğit suların arasında bir daha görünmemek üzere kayboldular.” (a.g.e., s.416-417)

Bu bölümde Gök Türk askerlerinin arkadaşlarını kurtarmak için gösterdikleri çaba, yardımlaşma ve dayanışma görülmektedir. Askerlerden biri canı pahasına arkadaşını kurtarmak için azgın suya atlamış, ancak başarılı olamayarak arkadaşıyla beraber can vermiştir. Dostluk değerinin en etkileyici örneklerinden biridir.

“Oğlu Taçam’la gelini ve üç torunundan başka kimsesi yoktu. Bir de andası vardı: Yüzbaşı Börü. Kendisiyle aynı yaşta olan Börü, Kür Şad ihtilalinde ölen Yüzbaşı Yağmur’un küçük oğluydu. Babasıyla ilgili olan her şeye karşı duyduğu sevgiyi, Urungu, Börü’ye karşı da duyuyordu. Birbirlerini birkaç defa ölümden kurtarmışlardı.” (a.g.e., s.497)

“Kadır Bağa o gece Taçam’ın konuk edildiği çadıra gitti. O bir tutsak olmakla beraber Urungu’nun oğlu olduğu ve yaralı bulunduğu için konuk saygısı görüyordu.” (a.g.e., s.505)

Bu örnek düşman tarafta olmasına rağmen Türklerin tutsaklarına karşı iyi muamelelerini, Urungu ile aralarındaki arkadaşlıktan dolayı ona karşı vefa ve sadakatlerinden oğluna da iyi davrandıklarını göstermektedir.

“Siz Kür Şad’ı tanımazsınız. O bir ateş parçasıydı. Bozkurtlar soyunun övüncüydü. Bilmem ki onun gibi bir keskin nişancı bir daha yeryüzüne gelir mi?” (a.g.e., s.525)

Bu bölümde dostluk değeri çok güzel yansıtılmıştır. Binbaşı Pars yukarıdaki sözleriyle dostu Kür Şad’ı yad etmektedir. Ona duyduğu güven, sevgi, saygı, sadakat ve vefa sözlerinden anlaşılmaktadır.

4.3. Dürüstlük Değeri

TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2019) dürüstlük kelimesi “doğruluk” olarak tanımlanmaktadır. MEB’in (2017) belirlediği “kök değer”lerin üçüncüsü olan “dürüstlük” değeri bünyesinde açık ve anlaşılır olma, doğru sözlü olma, güvenilir olma, sözünde durma... gibi kavramları barındırmaktadır. Geçmişten bugüne tüm tarih kitaplarında Türklerin çok dürüst, güvenilir ve yalan nedir bilmeyen bir millet oldukları anlatılmaktadır. Dürüstlük vasfına sahip olmayanlar toplumca yerilmiştir. Toplumda kişilerin tahammül etmediği en kötü vasıf yalancılıktır; Oğuz Türkleri arasında bu vasfı taşıyanlar toplumda ömür boyu horlanır ve kendisinden sonra gelen soyu da aynı damgayı bir leke olarak taşır (Yıldırım, 1998, s. 197). Eserde dürüstlük değeri kahramanlarla yeniden hayat bulmuştur. H. Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” romanında dürüstlük değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

“- Yüce kardeşim Tümg Yabgu Kağan’ın beni unutmamasından çok kıvandım. Hele gönderdiği eşsiz hediyelerle beni yarlıgamasına pek sevindim. Onun keskin uslu, yüksek bilgili, katı kollu, sert kılıçlı kağan olduğunu işitiyorum. Ben de onun gibi olmak isterim.” (a.g.e., s.69)

Yukarıda Kara Kağan’ın Batı Kağan’ı övmesi ve onun gibi olmak istediğini belirtmesi doğru sözlü olmasındandır. Türkler doğru bildiklerini ucunda ölüm de olsa hiç çekinmeden

söylerler. Tüm dünyada özü sözü bir olmaları ile bilinirler. Aşağıdaki bölümler de bu duruma örnektir.

“Bağa Tarkan’ın iki işareti üzerine iki yasavul Fu-lin’i götürüp Onbaşı Sançar’ı getirdiler.

Başyargıcı sordu:

- Onbaşı Sançar! Türk türesince evli kadına ilişilemeyeceğini bilir misin?

- Bilirim.

- Bilirsin de ne diye ilişirsin?

- Ben kimseye ilişmedim.

- Bağa Tarkan geceleyin seni dışarıda görmüş.

- Görsün. Ne çıkar?

- Ama Çinlinin çadırı yakınından geliyormuşsun.

(...)

- Kime öfkelenedin?

- Çinli kadına...

- Neden öfkelenedin?

- Akşam bana sırnaştı, öfkelenirdi.

- Anlat, nasıl oldu?

- Gün batarken tarlaya geldi. Sana çok önemli sözüm var, dedi. Ben de meraklandım Kara Kağan öldü sandım. Tez söyle nedir, dedim. Geldi bana sarmaş dolaş oldu. Sana vuruldum dedi. İttim; yuvarlandı. Bana sürünürken bıçak kınından çıkıp düşmüş. Gece uyukum kaçınca onu almaya gittim.” (a.g.e., s.91)

“- Onbaşı Sançar! Başın gidecek, doğrusunu söyle de Tanrı’ya yalanla varma!

- Yalan diyorum be! Onbaşı Sançar’a inanmayıp da bu Çinli kadına mı inaniyorsun?

Tam bu sırada alanı çevreleyen budun arasında bir dalgalanma oldu. Koca börklü, uzun boylu, yoksul giyimli bir genç, budunu yarararak yargıcıların karşısına dikildi:

- Sançar doğru söylüyor. Dün gece bu Çinli kadının yanında olan bendim, dedi.

(...)

- Bu kadının evli olduğunu biliyor mu idin?

- Biliyordum.

- Ne diye çadırına girdin?

- Beni ağırdı.

- Girmeseydin.

- Kannış yapıp beni aldadı.” (a.g.e., s.93-94)

“ Kan içinde olan Pars atından atladı. Yere diz vurup Kür şad’ı selamlayarak:

- İşbara Alp onbaşılarından Pars’ım, diye cevap verdi.

- İlk saldıran kim oldu?

- Onlar...” (a.g.e., s.125)

“ – Gebermeye hak kazandın aşıtbaşı! Fakat biz sizin gibi alçak değiliz. Sana kendini korumak hakkını veriyoruz. Kılıcını ek!” (a.g.e., s.139)

“ Bögü Alp on dört yaşında iken dedesi öldüğü zaman artık kimsesiz kalmıştı. Kızkardeşleri evlenip g tmışler, dayıları savaşta ölmüşlerdi. Dedesi ona ok atmasını, kılıç ve kargı kullanmasını, ata binmesini, g reşmesini öğretmişti. Kişi oğlunun bu acuna vuruşmak, savaşmak için geldiğini de biliyordu. Türkeli’ne, Türk budununa kötülük eden kim olursa olsun tepelemeyi de yine dede öğüt etmişti. Kişilerin en alağı Çinli olduğunu da birçok hikayelerle örnek göstererek anlatmişti.” (a.g.e., s.170)

Yukarıdaki bölümde Böğü Alp'in dedesinin özü sözü bir olarak, açık ve anlaşılır olarak, doğru sözlü olarak torununu en güzel şekilde, doğruluğu, dürüstlüğü, yiğitliği ön planda tutarak yetiştirdiği görülmektedir.

“ Kağan, Şen-king'e döndü:

- Sen bir şey yağmalamadın mı?

Şen-king, Böğü Alp'a kötü kötü bakarak cevap verdi:

- Bu yüzbaşı yağma için buyruk verdiğim halde yağmalamadı. O zaman da böyle dikbaşlılık etti.

- Öyle mi Böğü Alp?

- Yalandır kağan! Yağma kılıç hakkı olur. Kür Şad yağmaladığı malın bir takımını acıyarak bize bırakmıştı. Biz kendimiz kimseyi vurup malını almadık. Biz bu akında yağmanın yüzünü görmedik.

“Yalan” sözü Şen-king'in yüzünde tokat gibi patlamıştı. Kür Şad kağana: “Bu yüzbaşı doğru söylüyor.” Deyince bu tokat bir kırbaç olmuştu.” (a.g.e., s.187)

“- Yüce Kağan! Senin gibi ulu bir kağana bu kadarcık bir armağanla gelmekteki yakışsızlığı biliyorum. Doğu Türkelinde, aramıza iş karıştırıcı Çinliler katılmasaydı, ülkemizde uğursuzluk olup kıtlık olmasaydı sana yarar armağanlar getirebilirdik. Yoksulluğumuz için bizi bağışla. (...)

- Yüce Kağan! Senin ordun da bizimle birlikte Çin'e aktığı gün Ötüken'den yoksulluk kalkacaktır.” (a.g.e., s.195)

“Böğü Alp'a karşı Arslan Tarkan çıktı. Yalnız Tüng Yabgu ile beğlerinin değil, Doğu Kağanı elçilerinin de şaşırmış gözleri önünde Yüzbaşı Böğü Alp, hiç umulmayan bir ustalikle çarpışarak Arslan Tarkan'ı yendi. Hiç bir yerden bir ses çıkmamış, kimse bir söz söylememişti. Yalnız Yumru kendi kendine : “Taş yerinde ağırdır.” dedi.” (a.g.e., s.198)

“Karakulan evli değildi. Fakat büyük evinde birçok genç kadınlar vardı. Üç Oğul merak edip de bunların kim olduğunu o zamana kadar araştırmamıştı.” (a.g.e., s.258)

Türklerin ne kadar dürüst ve güvenilir olduklarını yukarıdaki bölüm çok güzel özetlemektedir. Göktürk alpi Üç Oğul misafir olduğu hanede kim, niçin kalıyor merak etmeyip, kimseye yan gözle dahi bakmamaktadır.

“ – Kür Şad! Bu bozgunun Gök Türk Kağanlığını temelinden sarsacağını düşünmedin mi?

- Gök Türk Kağanlığı dokuz Oğuzlara yenilmekle temelinden sarsılmaz kağan! Çünkü Dokuz Oğuzlar bizim kendi budunumuzdur. Sonunda yola geleceklerdir. Gök Türk Kağanlığını temelinden sarsan şey başka şeydir.

Kara Kağan öfkeyle bakarak sordu:

- De bakalım: Kağanlığı temelinden sarsan şey nedir?

- Ötüken'deki Çinlilerdir. Hele bu Çinlilerin iş başına geçenleridir.

- Ne demek istiyorsun? Şen-king'i mi anlatmak istiyorsun?

- Şen-king ve onun gibileri...

- Onu tümen başı yapan benim!

- Buyruk senindir kağan! Ama buyruğun senden gelmesi kağanlığın yıkılmasına engel olmaz.” (a.g.e., s.271-272)

Yukarıdaki dialog Kür Şad'ın dürüstlüğünü, doğru bildiğini söylemekten -Kağan'a karşı bile olsa- sakınmamasını örneklemektedir.

“ Yüzbaşı Yağmur üleştirmeden önce Onbaşı Pars'ı sorguya çekmek istiyordu:

- De bakalım onbaşı! Benim yoldaşım Burguçan'ı öldüren sen misin? diye dik bir sesle sordu.

Pars olur olmaz şeylerden yılacak kişi değildi.

- *Evet, ben öldürdüm, diye cevap verdi.*” (a.g.e., s.283)

“*Uluğ Tarkan, binbaşığı bulduğu zaman sert bir sesle sordu:*

- *Binbaşı Böğü Alp! Kağan ve katun aleyhinde söz etmişsin, doğru mu?*

- *Doğrudur Tarkan!*

- *Öyleyse, kağanın buyruğunu beklemek üzere seni hapsedeceğim.*

- *Peki gidelim.*” (a.g.e., s.292-293)

Yukarıdaki örnekler Göktürk erlerinin sonu ne olursa olsun doğru söz söylemekten ve dürüstlüklerinden asla taviz vermediklerini göstermektedir.

“*Otağda derin bir sessizlik oldu. Sonra Kür Şad sözlerini şöyle tamamladı:*

- *Yarıya indiğimiz yetmiyormuş gibi bir de Çinlilere yenilmiş olarak yurda dönersek artık Türk Ellerinde adımız, sanımız yok olur. Hiçbir boy bizi tanımaz. Gök Türk Kağanlığı kalmaz.*

Kağan'ın, sorucu gözlerle kendisine baktığını gören Böğü Alp da:

- *Kür Şad doğru söylüyor. Barış bir çoğumuzun canını kurtarır ama atalardan kalan ünümüzü öldürür, diyerek Kür Şad'ı destekledi.*” (a.g.e., s.310)

“- *Kara Kağan! Gök Türk Kağanlığını yıkmakta sen de Tulu Han'dan aşağı kalmadın!*

Kağan başına bir kılıç yeseydi bu kadar sarsılmazdı. Sesini yükseltti:

- *Kağanlık tahtı için Çinlilerle gizlice anlaşan senin kardeşin değil miydi?*

- *Çinlilerle anlaşan benim kardeşimdi. Babam kağanı ağulayan Çinli İcing Katun'la evlenerek onun keyfince Türk ordusunu savaşa sürüp çıkararak da amcamdı.*

Kara Kağan. İşbara Han, Kür Şad ve Uluğ Tarkan bakışarak sustular. Sonra Kür Şad, savaş günlerindeki, buyruk veren sesiyle söze devam etti:

- *Şen-king serserisini tümenbaşı yapan sen değil misin? Ötüken'deki tutsak Çinliler kime güvenerek şımdılar? Tulu Han güçsüz ordusuyla yenildi diye onu neden zincire vurdun? Çin'le anlaştığı halde onu neden öldürmedin?*

Kağan elini kaldırarak "Yeter!" diye bağırdı. Sonra ayağa kalkarak:

- *İçing Katun'la evlenişim Türk türesine uymak içindi. Ağa ölünce ini, yenge ile evlenir. Bilmiyor musun? diye sordu.*

Kür Şad karşılık verdi:

- *Biliyorum. Kağan'ı öldürenin öldürüldüğünü de biliyorum.*

- *Kür Şad! Tulu Han'ın elçisi gibi konuşuyorsun.*

- *Hayır. Bozkurt soyundan bir Türk şadı gibi konuşuyorum." (a.g.e., s.330-331)*

Yukarıdaki örneklerde Kür Şad'ın karşısındaki Kağan dahi olsa doğru söylemekten asla kaçınmadığı, sözünü budaktan esirgemediği görülmektedir.

"- Şu Çin subayının yüzüne bir pusatla, hiç olmazsa bir taş veya demirle vurduğun anlaşılıyor. Yalan söyleme. Doğruyu söylersen cezan azalır.

Gök Börü omuzlarını silkti:

- *Ben onun yüzüne atadan gördüğüm gibi bir tokat vurdum. O kadar...*

Kumandan öfkelenmişti:

- *Yalan söyleme. Ben sana doğruyu söyletmesini bilirim! diye bağırdı.*

Gök Börü de öfkelenmişti:

- *Ulan ne direnip duruyorsun! İnanmıyorsan gel senin de yüzüne bir tokat vurayım. Derini patlatıp avurdunu şişirmezsem Türk'üm diye gezmem!...*

Dilmaç, bu sözleri Çinceye çevirmeye korktu. Gök Börü'ye bir adım daha yaklaşarak yumuşak ve edepli bir cevap vermesini söyledi. Ötüken delisi yalancılıkla suçlandırılmaya

fena halde içermişti. En kısa bir anda şimşek gibi bir tokadın şakladığı ve dilmacın yere çarpılarak serildiği görülmüştü. Bayılmıştı.” (a.g.e., s.339)

Yukarıda örnekte de görüldüğü gibi bir Göktürk erini yalanla, yalancılıkla suçlamak en büyük hakarettir. Çünkü onlar asla yalan söylemez, sahtekarlık nedir bilmezler. Doğrudan ve dürüstlükten sonu ölüm de olsa asla şaşmamışlardır.

Çinli filozof Şen-ma'nın şu düşünceleri de Türklerin dürüstlüğünü özetlemektedir: “*Kendi felsefesini anşamak bakımından Türkleri Çinlilerden daha kabiliyetli buluyordu. Bunlar içi, dışı bir olan özlü, doğru sözlü kimselerdi. Gerçeği bulmak, felsefeyi kavramak için ilk şart doğru olmaktır diye düşünüyordu.*” (a.g.e., s.349-350)

Kür Şad'ın oğlu Urungu'nun “*Kür Şad'ın oğlu olduğunu söylememek için anasına söz verip and içmesi*” (a.g.e., s.455) ve bu sözünü sonuna kadar tutması onun dürüstlüğünün en önemli göstergesidir.

“- Ay Hanım! Sen tutsak olmazsın. Tutsak edersin. Nice zamandır seni düşüniyorum. Gönlümü şenlendirir, Onbaşı Urungu 'ya varır mısın?

Kaçan kızı acı acı gülümsedi:

- Demek onbaşısın ha? Ama beğ değilsin. Bir kaçan kızı kara budundan biriyle nasıl evlenir?

Urungu sarsıldı. “Kür Şad'ın oğluyum!” diye haykırmak istedi. Fakat söyleyemedi.” (a.g.e., s.495)

“Taçam yere diz vurduktan sonra otağdan çıktı.

Yüzbaşı dışarda Taçam 'ı bekliyordu:

- Gel bakalım dik başlı bahadır, dedi, elimden ucuz kurtuldun.

- Kimin kimden kurtulduğunu Tanrı bilir yüzbaşı.

- Sen babandan daha keskin konuşuyorsun be!...

- *Oğul atayı geçmese işler yürümez ki...* ” (a.g.e., s.507)

Yukarıdaki dialog dürüstlüğe, doğru bildiğini çekinmeden söylemeye ve Türklerin nesil yetiştirmedeki güçlü mantığına örnektir.

“- *Beni Ay Hanım'a yeniden götürmekle iyi etmiyorsun. Ben zaten onun yanından geliyorum, dedi.*

Bu sözler Dokuz Oğuz beğini ilgilendirmişti:

- *Ay Hanım'ın yanında ne işin vardı? diye sordu.*

- *Önce tutsaktım. Sonra beni koyuverdi ve elçi olarak İlteriş Kağan'a yolladı.*

- *Elçi mi?*

- *Evet, elçi. Ay Hanım, İlteriş Kağan'a baş eğdiğini de söyledi.*

Tungra Sem derin bir düşünceye daldı. Bu Gök Türk'ün yalan söyleyip söylemediğini nasıl anlayacaktı?

- *Sen Ay Hanım'ı bir yol bana anlatsana! dedi.*

- *Ay Hanım'ı da, Kum Sengün'ü de, Kadir Bağa'yı da anlatayım. Dokuz Oğuz elinin darmadağın olduğunu da söyleyeyim...* ” (a.g.e., s.512)

Yukarıdaki örnek de Türklerin hep dürüst olduklarını, yalana baş vurmadıklarını göstermektedir.

“*Ersegün'ün bakışları büsbütün değişmişti. Söziün sonu nereye varacak diye bekliyordu. Ay Hanım'ı sevmesinin bir başkası tarafından sezilmesi ve bunun kendisine söylenmesi ağır gelmişti. Bununla kağan kızını bulmamak üzere kaybetmiş gibi oluyordu. Koca ana devam etti:*

- *Beğ yiğit! Ay Hanım büğü yapmaz ama gözleri büğüden daha yamandır. Ağu içirmez ama sözü ağudan daha keskindir. Okla yüreğini delmez. Bakışıyla öldürür. Gülümseyişi, seni kılıç çalışından daha beter devirir. Yazık olur sana beğ yiğit! Buradan uzaklaş. Anan*

ah etmeden yurduna dön. Sözümü tut, kendi eline var. Böyle dediğim için de sakın bana gücenme...” (a.g.e., s.522-523)

Yukarıdaki örnekte Koca Ana'nın dürüstçe Deli Ersegün'ü Ay Hanım'a karşı uyarması gösterilmektedir.

“Pars, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan Urungu'ya bakıyor, onun bakışlarından ve sözlerinden mânâ çıkarmaya uğraşiyor, onbaşının yüzündeki kırıklığa, sesindeki hırçınlığa aldırılmıyordu:

- Ananı tanıdın, değil mi?

- Beni o büyüttü.

- O da babanın kim olduğunu söylemedi mi?

- Söyledi

- Kimmiş?

- Ben küçükken ölmüş bir savaştı...

Pars bir anlık tereddüitten sonra bir soru daha sordu:

- Ananın adı neydi?

Urungu ömüne baktı. Sonra tuhaf bir şaşkınlıkla başını kaldırarak:

- Bunu sormak hiç aklıma gelmedi binbaşı! diye cevap verdi.

- Nasıl olur?

- Oldu işte...Ondan başka kimsem yoktu. Beni büyük sıkıntılar içinde büyüttü. Bana her şeyi öğretti. Benim için o ancak anaydı. Ana olduktan sonra da adının değeri yoktu. Bu yüzden adını sormak aklıma gelmedi.” (a.g.e., s.555-556)

“Kağan kızı şimdi bir pars gibiydi. Buyruk vererek yalvarıyor, yalvararak buyruk veriyordu:

- *Söyle, Gök Türk tegini! Anlat, Urungu Şad! Bunu, niçin sakladın?*

Urungu yere diz vurarak cevap verdi:

- *Anamın isteği yerine gelsin diye sakladım Ay Hanım! Ona söz vermiştim.*” (a.g.e., s.561)

Yukarıdaki örnekler Urungu'nun sözünde durarak anasına verdiği sözü çiğnememesini, dürüstlüğünü göstermektedir.

4.4. Öz Denetim Değeri

Öz denetim kavramı, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) “a. Ruh, b. Daha önemli bir amaca ulaşmak için kişinin tepkilerini, davranışlarını veya başka amaca yönelme eğilimini denetleyip kısıtlaması, otokontrol.” olarak tanımlanmaktadır. MEB'in (2017) belirlediği “kök değer”lerin dördüncüsü olan “öz denetim”, bünyesinde davranışlarını kontrol etme, davranışlarının sorumluluğunu üstlenme, öz güven sahibi olma, gerektiğinde özür dileme... gibi kavramları barındırmaktadır.

H.Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” romanında da öz denetim değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

“Onbaşı Yamtar ateşin uzağında oturmuş, hem pusatlarını gözden geçiriyor, hem de kızarmış bir et parçasını yiyordu. Savaş günlerinde onbaşı kendisini iyi kullanır, çürük tahtaya basmazdı. Üç günlük yemeği bir günde yer. Sonra üç gün ağzına bir lokma koymadan dayanır, gücünü de kaybetmezdi. Savaştan önce de kılıcını bilir, oklarının ucunu keskinleştirirdi.” (a.g.e., s.15-16)

“Ortalık ışıyınca ölü Çinlileri buldular.Bağatur Şad, at uşaklarından ikisinin öldürüldüğünü görünce kaşlarını çattı. Toplan borusu çalmış, Bağatur Şad'ın tuğu kalkmış, Şad ata binmişti.Çıkarttığı ulak iki at uşağını öldüreni gören olup olmadığını haykırarak soruyordu.” (a.g.e., s.31)

“- Ben, Çuluk Kağan'ın savaşta yoldaşı, bilgide eşi Apa Tarkan'ım!

- Ben, kılıcı çakından keskin, savaşta yağya baskın, ağaç söken Kül Çur'um!

- Ben, kırk defa Çin'e akın etmiş, üç kardeşi savaşta, ataları dövüşte, dedeleri kırışta ölmüş, Binbaşı Makaraç Alp'ım!

- Ben, Yüzbaşı İşbara Alp'ım!

İçing Katun, İşbara Alp'in kendisini pek kısa tanıttığını görünce Kara Kağan'a eğildi:

- Bu Alp niçin kendini övüp daha uzun tanıtıyor? diye sordu.

Kağan İşbara Alp'e döndü.

- Yüce Katun, senin de öteki erler gibi kendini övüp uzun tanıtmanı istiyor, dedi.

İşbara Alp yere diz vurup kalktı. Sonra Katun'a dönerek kendini şöyle tanıttı:

- Ben, attığı ok şaşmayan, attan yere düşmeyen, Çin'e akın ettikte on tümen mal taşıyan, Çuluk Kağan ölünce Çinli vurup yaşayan Yüzbaşı İşbara Alp'ım!

Bu sözler yıldırım gibi indi: Kür Şad ve Tulu Han Katun'a baktı. Katun kızarmış, dudaklarını ısırıyor, kendisini tutmaya çalışıyordu.” (a.g.e., s.37)

İşbara Alp'in karşısında Çinli Katun olmasına rağmen hiç çekinmeden kendini Çin'e yaptığı akınlarla ve öldürdüğü Çinli sayısıyla övmesi onun özgüvenini, davranışlarının sorumluluğunu üstlendiğini göstermekte, böylelikle öz denetim değerine örnek olmaktadır.

“Şimdi güreşler başlıyordu. Gür sesli ulak bağırdı:

- Güreşecek sayılı erler kimlerse gelsinler!

Sekiz yerden sekiz er birden çıkararak otağa doğru yürüdüler. Kağanı selamlayıp kendilerini tanıttılar:

- Ben, Ötüken'in buğrası, katı demir bilekli, kara aslan yürekli, sırtına yer değmeyen, kimseye baş eğmeyen İnal Tarkanım!

- Ben, barış olsa erdemli, yoksul görse yardımli; vursa buğa deviren, göğe ağaç savuran Tinesi Oğlu'yum!

- Ben, taşı sıkırsa tuz eden, az iş edip uz eden, güçlü erler arısı, Kara Kağan çerisi yüce Karluk beğiyim. Bana Ay Doğmuş derler!

- Ben, Kırgızların arslanı, Gökmen Eli kaplanı, tipi olsa süren, yer deprense dik duran, kılıç vursa taş yaran Alp Bamsı'yım!

- Ben, Dokuz Oğuz güçlüsü, yetmiş yağı öçlüsü, yedi kızın dileği, Selenge'nin ulağı, kara yelle yarışan, boz ayıyla vuruşan, dokuz alpla güreşen Bilge Tudun'um!

- Ben, Basmıl Eli doğanı, yüce erler yamanı, fiske vursa kan döken, haykırdıkda dağ çöken, kayaların kayası, yenilmez güç eyesi(sahibi) Salcı Beğ'im!

- Ben, İşbara Alp yoldaşı, on dört erin kardeşi, tok kayaya yaslanan, çılgın suda ıslanan, yirmi eri taşıyan Onbaşı Yamtar'ım.

- Ben, süngülense ağrımaz, kıımız içse esrimez, boru çalsa soluklu, göğsü kılıç delikli, yirmi yağı eksilten dört Çinliyi yassıltan, Gümüş Oğlu Çalığım!" (a.g.e., s.44-45)

Yukarıda güreşe çıkan Gök Türk erleri kendi ağızlarından özelliklerini sıralamakta, özgüvenlerini ortaya koymakta, böylelikle öz denetim değerini en güzel şekilde örneklendirmektedir.

"- ... Yalnız buradan epey ilerde, Orkun ırmağına varınca orada güzel bir koru var. Türkler orada kısarak besliyorlar. Her gün oraya birçok genç Türk kızları gidip kıımız yapıyorlar.

- Bu kızların yanında erkek bulunmuyor mu?

- Hayır!

- Tuhaf şey! Çin'de olsa genç kız evinin kapısından dışarı adım atamaz. Bu Türk kızları korkmuyorlar mı?" (a.g.e., s.60)

“Soğuk Şen-king’in esrikliğini geçirmişti. Artık istedikleri yere varmışlardı.(...)Buralarda birçok Türk kızları çalışıp duruyordu. Kısrakların ara sıra kişnemelerinden başka bir ses duyulmuyordu. Buraya yaklaşırken Şen-king arkadaşlarına dönüp:

- Hele hele bakın, dedi. Şu kızların hepsinde de yayla sadak var. Bir de kılıçları olsa çeri olup çıkacaklar. Ne dersin Van-zin-şan? Sen bu kızların böyle savaşçı olduklarını da biliyor mu idin?

Van-zin-şan, Çin beğine burasını salık veren Çin subayı idi. Bu soruya şöyle cevap verdi:

- Biliyordum beğimiz. Hem de buyurduğunuz gibi kılıçları yoksa da yarım kılıç demek olan bıçakları var.” (a.g.e., s.61)

“ – Peki siz burada korkmuyor musunuz?

- Kimden korkacakmışız?

Çin beği, güzel kızın her sorulana sıklımadan cevap verdiğini görünce umutlanmıştı. Artık yılışmanın çağı geldiğine hükmetti ve kızın gözlerinin içine bakarak sırttı:

- Kimden korkacaksınız? Mesela benden.

- Çinliden korkulur mu?

Çin beği, kızın sıklıp kızarmasını beklerken onun taş gibi karşılık verdiğini görünce hopladı.” (a.g.e., s.63)

“ Güzel kız “Haydi gidelim” diyerek atını dörtnala sürdü. Elçi heyeti de onun ardından gitti. Şen-king bakakalmıştı:

- Van-zin-şan! Bu kız kırk yıllık binici gibi ata biniyor, dedi.

- Evet beğimiz. Türkler at üzerinde doğup at üzerinde ölüyorlar. Onun için ata binmek Onlara yürümekten kolay geliyor.” (a.g.e., s.64)

Yukarıdaki dialoglarda Türk kızlarının cesaretleri, beceriklilikleri ve özgüven sahibi oluşları örneklenerek öz denetim değeri verilmektedir.

“- Tang’ları devirecek misin?

- Bu iş o kadar kolay değildir.

- Neden?

- Çok kan dökmek ister.

- Kan dökmekten çekiniyor musun?

- Çinli kanı dökmekten çekinmiyorum. Ancak bu dökülecek kan yalnız Çinli kanı olmadığı için çekiniyorum.

İçing Katun işin sarpa sardığını görüyordu. Kağanı kıskırtmak için şöyle dedi:

- Bir Türk kağanı, Türklerin savaşta akacak kanını düşünür mü?

- Yurt korumak için olursa düşünmez. Asıgsız(faydasız) işler olursa düşünür.” (a.g.e., s.70)

Türk kağanı öz denetim duygusuyla hareket etmekte, boş işler için alplarının kanlarının dökülmesine Çinli Katun’un kıskırtmalarına rağmen karşı durmaktadır.

“Kadın sarsılarak gülüyor, başını Onbaşının göğsüne yaslıyordu:

- Söyledim ya, seni seviyorum!

-Söyleyeceğin bu muydu?

- Buydu, sevinmedin mi?

Sançar, kendisinden sevinç bekleyen kadını bir itiş itti ki... Fu-lin, birkaç adım geri fırlayarak yumuşak tarlaya düştü. Düşüşten sersemlemişti. Sançar bağırdı:

- Sen usunu mu kaçırdın be? Bir Türk çerisinin attan düşmesi, Kara Kağan’ın ölmesi önemli değil de senin bana gönül vermen mi önemli? Çıldırılmışsın! Çin’e akın edip atanı, ananı, soyunu, sopunu kestiğim; malını, yurdunu yağma ettiğim için mi bana vuruldun?” (a.g.e., s.75)

Türk alpi Sançar, Çinli kadının tahriklerine ve edepsizliklerine rağmen nefisini korumuş, davranışlarını kontrol ederek öz denetim değerini örneklemiştir.

“- Kür Şad! Sen bizi çocuk yerine koyuyorsun. Bu tutsaklar bizden birini nasıl öldürür? Çinli tutsağın elindeki kılıç bir Türk beğini öldürebilir mi? Ötüken’de bir Türk beğini öldürmek için bütün Çin pusata sarılmalıdır.” (a.g.e., s.79)

Yukarıdaki sözler, Türk alplerinin kendilerine olan güvenlerini göstererek öz denetim değerine örnek olmaktadır.

“- Onbaşı Sançar! Başın gidecek, doğrusunu söyle de Tanrı’ya yalanla varma!

- Yalan diyorum be! Onbaşı Sançar’a inanmayıp da bu Çinli kadına mı inanıyorsun?

Tam bu sırada alanı çevreleyen budun arasında bir dalgalanma oldu. Koca körklü, uzun boylu, yoksul giyimli bir genç, budunu yarararak yargıcıların karşısına dikildi:

- Sançar doğru söylüyor. Dün gece bu Çinli kadının yanında olan bendim, dedi.” (a.g.e., s.93)

“Başyargıcı sordu:

- Sen kimsin?

- Binbaşı İşbara Alp onbaşılardan Kara Budak’ım.

- Bu kadının evli olduğunu biliyor mu idin?

- Biliyordum.” (a.g.e., s.94)

Yukarıdaki örnekler Kara Budak’ın yaptıklarının sorumluluğunu üstlenerek dürüst davranışını, öz denetimini göstermektedir.

“Çin beği nerdeyse kuduracaktı. Yoksa kendisine isyan mı ediyorlardı? İşte beride; çok iyi tanıdığı Onbaşı Pars bir torbanın içine doldurduğu ulcaları alıp gelirken kendisinin buyruk verip bağırdığını, erlerinin de aldırış etmediğini görmüş, gülümsemişti. Şen-king daha çok rezil olmak istemedi. Sıraların en önünde bulunan yüzbaşılardan birini çağırdı:

- *Yüzbaşı! Buraya gel!*

Yüzbaşı at sürüp geldi.

- *Neden buyruğuma kulak asmiyorsunuz? Niçin yağma etmiyorsunuz?*

- *Yağmaya hakkımız yok!*

- *Neden?*

- *Köyü Binbaşı İşbara Alp almıştır. Hak onundur.”* (a.g.e., s.156-157)

Gök Türk alpları kendi bilekleriyle kazanmadıkları yere ellerini sürmeyip, izin verilse dahi yağma etmemişlerdir. “*Yağma kılıç hakkı olmalı. Biz kılıcımızla bir iş görmedik ki.*” (a.g.e., s.160) diyerek, yağma kimin hakkıysa ona riayet etmişlerdir. Böylelikle davranışlarını kontrol etmiş ve onun sorumluluğunu üstlenmiş, öz denetim değerine en güzel şekilde örnek olmuşlardır.

“*Ötüken’in en güzel kızı Almıla birçok gönülleri kendisine bağlamıştı. Hele Onbaşı Pars’la birlikte Çinlilerle çarpışarak bir Çinliyi öldürdüğü duyulalı andan beri ünü artmış, gönüllüleri çoğalmıştı.*” (a.g.e., s.212)

Almıla cesaretiyle, özgüven sahibi oluşuyla, davranışlarının sorumluluğunu üstlenmesiyle öz denetim değerine örnek olmuştur.

“*Onbaşı Pars artık öfkelenmeye başlamıştı. Kaşları çatıktı. Çünkü tehlikeli kararını vermişti. Bunun için emektar atına güveniyordu. Atını delice mahmuzlayarak son hızını verdi ve Ay Beğ’in atına yaklaşırken onu birdenbire sıçrattı. Bu yaman bir sıçrayıştı. At inanılmaz bir şekilde hoplayarak Ay Beğ’in üzerinden aştı ve Almıla’nın yanına düşerek koşuya devam etti. Şimdi Almıla ile yanyana gidiyorlardı.*” (a.g.e., s.220)

“- *Almıla ile evlenecek misin?*

- *Evet katun!*

- *Almıla’dan vazgeçmek için benden ne dilersin?*

Onbaşı Pars'ın kaşları çatıldı. Gözleri yalazlandı. Sesi toklaştı:

- Katun! Bana Çin kağanlığını versen yine Almıla'dan vazgeçmem!

Öfkelenmek sırası İçing Katun'a gelmişti:

- Onbaşı! Katunun buyruğuna karşı mı geliyorsun? Ben sana buyruk veriyorum: Almıla'yı bırakacaksın!

- Hayır katun! Almıla'yı bırakmayacağım!

- Buyruğuma karşı mı geliyorsun?

- Evet!" (a.g.e., s.223)

Yukarıdaki örneklerde yapılan yarışta cesareti ve yiğitliğiyle kazanıp sevdiğiyle evlenmeye hak kazanan Onbaşı Pars'ı Almıla'dan ayırmak için İçing Katun mücadele etmekte, ancak Pars buna karşı çıkıp sevdiğinden asla vazgeçmeyeceğini belirtmekte, öz güveni ve davranışlarının sonuçlarını ve sorumluluğunu üstlenerek de öz denetim değerine örnek olmaktadır.

"Kendis kağandan buyruk almadıkça buradan kıvılcaklanmayacaktı. Fakat Çinlilerin beş tümenle kağana karşı saldırımları, onun da buna karşı durması artık buyruk veremeyeceğini gösteriyordu. Tekrar Ay Beğ'e baktı. Albız alsın... Ay Beğ kılıç çekip Çinlilere saldırırken ok yiyip devrilmiş, yarıya inmiş olan bini hızla çekilmeye başlamıştı. Bögü Alp, biraz gerisinde duran Yumru'ya: "Saldırı borusu çal!" diye bağırdıktan sonra yayına er attı. Boru çınlarken Bögü Alp'in bin atlısı yıldırım gibi fırladılar. Bögü Alp, Ay Beğ'in kalan atlılarını da kendisine katarak dolu dizgin saldırdı. Kararını vermişti. Yapsa da, yapmasa da kararından dönmeyecekti.

Çinlilere doğru at koştururken ilk önce ok yağdırarak onların önde bulunanlarını sapır sapır yere döktü. Sonra boru ile çerisini toplayarak yapabildikleri en hızlı koşu ile Çin ordusunun ardına sürdü." (a.g.e., s.297)

“Böğü Alp, kendi arkalarından gelen ve kendisinin, Çin ordusu gerisine düşmesini önlemeye çalışan Çin atlılarını kılıçla göstererek buyruğunu verdi:

- Ben yağının ardına erişinceye kadar bu gelen Çinlileri oyala!

- Buyruk senindir.

Yüzbaşı Yağlakar üç yaşında Ötüken'e getirilmiş bir Kırgızdı. Kaç yıldır, bir fırsat bulup Kögmen Dağını aşarak atasının yurduna gitmeyi, baba ocağını görmeyi tasarlıyor, fakat her yıl engel çıkıyordu. Bu buyruğu alınca artık Kögmen'i aşmak umutlarını bırakmak gerektiğini anladı. Çünkü kendi yüz atlısıyla bir tümen Çinliyi oyalamak pek yakında Uçmağa varmak demektir. Fakat pek yakında öleceğini düşünmek onu asla yüksündürmedi.” (a.g.e., s.298)

Yukarıdaki örnekler Gök Türk alplarının cesaretlerini, özgüven sahibi oluşlarını, öleceklerini bilseler dahi hedeflerinden geri dönmeyerek davranışlarını sorumluluklarını üstlendiklerini göstererek öz denetim değerine örnek olmaktadır.

“- Anlamadım. Kim buyruk veriyor?

- Subay.

- Hangi subay?

- İşte bu, yanımızdaki subay.

- Ne buyruğu veriyor?

- Tarlayı bellemen için buyruk veriyor.

- Hangi tarlayı?

- Senin tarlanı.

- Ulan sen ne söylüyorsun? Benim, tarlama bu keçi kılıklı subay ne karışıyor?

Dilmaç teniden Çince bir şeyler konuştu. Sonra;

- Subay diyor ki: Tarlaları Türklere biz verdik. Tutsak oldukları için de onlara istediğimiz buyruğu verebiliriz. (...)

- Dedi ki: Bu Türk tek gözüyle bu kadar yüksekten konuşuyor. Ya iki gözü de olsa acaba ne kadar yüksekten konuşacak?

Gök Börü en duygulu yerinden vurulmuştu. Birdenbire çılgına döndü. Çin subayına dönerek:

- Tek gözlü Onbaşı Gök Börü'yü beğenmiyor musun? diye bağırdı.

Sonra kudurmuş gibi haykırışına devam etti:

- İtlerin de iki gözü var ama bu onları it olmaktan kurtarmıyor!

Dilmaç ürkmüştü. Bir adım geriledi. Subay kılıcına el atıp kınından dört parmak sıyrıldı.

Gök Börü kıpkırmızı kesilmişti:

- Tutsaklığımı ne diye başıma kakıyorsun? Senin gibi nice köpekleri tepeledim. Kılıç; kınından öyle yarımıyamalak sıyrılmaz uğru kılıklı! Senin kılıcın tek gözli Onbaşı Gök Börü'nün derisini kesmez, anladın mı?

Gök Börü'nün sesi çevresinde çın ötüyordu. Birdenbire Çin subayının üzerine atıldı. O daha kılıcını çekmeye vakit bulamadan sol yanağı üzerine çelik gibi tokadını indirdi. Türk usulü inen bu tokat Çin subayını yere sermeye yetmişti." (a.g.e., s.337-338)

Onbaşı Gök Börü esir olmasına rağmen bir yabancından buyruk almamakta, yapılan aşağılamanın cezasını Türk tokatıyla vermektedir. Ceza olarak öbür gözünün de çıkarılmasına ve yüz kırbaç yemesine karar verilmiştir. O buna rağmen "Ben iki gözüm kör olduğu halde de sizin en yiğidinizin hakkından gelirim!" (a.g.e., s.340) diyerek cevap vermektedir.

“- Çünkü en güçlü, en iyi insan, hakkından vazgeçen insandır. En büyük kahramanlık da hiçbir karşılık beklemeden yapılındır. Kür Şad böyle yapmıştı. Ablan böyle yapmıştı. Sen de böyle yap. Senin de baban gibi olmanı istiyorum.” (a.g.e., s.436)

“- Babama, sana yaraşır bir oğul, ablama yaraşır bir kardeş olmak için karşılıksız vuruşacağım. Andımı tutmazsam gök girsin, kızıl çıksın! dedi. (a.g.e., s.437)

“Kür Şad ihtilalinden yedi yıl sonra korkunç yüzlü Sırba Kağan Çinliler hesabına yaptığı Kora akınında ölürken Bozkurt soyundan Çıbı Tegin ayaklanmış, Altay’da epey Türk’ün başına geçerek Gök Türk kağanlığını diriltmeye çalışmıştı. O zaman 11 yaşında bulunan Urungu’yu anası çağırmış, bu büyük işte kendisinin de bulunması gerektiğini söyleyerek onu Çıbı’nın ordusuna göndermişti. Daha gün görmemiş bir çocuk olan Urungu atına atlamış; kılıcını, sadağını, yayını takınmış; torbasına da biraz kızarmış etle haşlanmış darı koyarak yola koyulmuştu.(...)

Üç yıl durup dinlenmeden; yaz kış demeden; açlığa, susuzluğa aldırmadan; yorgunluk bilmeden at koşturmuşlar, kılıç çalmışlar, kargı sançmışlar, ok fırlatmışlardı.” (a.g.e., s.441)

“ – Beni bağışla! Baban kağanın çerisine katılamam. Ama bundan başka her buyruğunu cana minnet bilirim! dedi. (a.g.e., s.460)

Yukarıdaki bölümler Kür Şad’ın eşinin ve oğlu Urungu’nun öz denetim duygularını örneklemektedir. İkisi de özgüven sahibi, davranışlarının sorumluluğunu üstlenen, vatani için gözünü kırpmadan canını verecek kişilerdir. Söz konusu davaları olunca, ikisi için de akan sular durmaktadır.

“On üç, on dört yaşlarında olduğu halde on yedi yaşındaki gençler kadar iri bir çocuk olan Ersegün, Yüzbaşı Örlen’in büyük oğluydu. Dedesi Böğü Alp’in cesaret ve kuvveti onda tecelli etmiş, gözünü daldan budaktan sakınmamayı o kadar ileri götürmüş ve bu hususta babasıyla dedesini o kadar geçmişti ki nihayet Gök Türkler arasında Deli

Ersegün diye anılmaya başlamıştı. Dağlarda kurtlar ve ayılarla boğuşur, atını uçurumlara sürüp sığın avlar, tek başına Çin'e, Kitay'a gidip mal çapar, önüne gelenle güreş tutar, yenmekten yılmaz, yenilgiyi kabul etmezdi.” (a.g.e., s.513)

“Birden deliliği tutarak fırladı. Hızla çadırdan çıkararak yürüdü. İlk bulduğu ata sıçrayarak dörtnala kaldırdı. Obadan çıkarırken yanından bir ok vinlayarak geçti. Fırlatılan bir bıçak beline saplandı. Deli Ersegün bıçağı saplandığı yerden çıkararak bağırdı:

- Pusatım eksikti! Bu da sizin armağanınız olsun!...” (a.g.e., s.523)

Yukarıdaki örnekler Gök Türk alplarından Gök Börü'nün torunu Deli Ersegün'ün yiğitliğini, öz güvenini, gözünü budaktan sakınmamasını ve davranışlarının sorumluluğunu üstlenen bir yiğit olmasını örnekleyerek öz denetim değerine örnek olmaktadır.

4.5. Sabır Değeri

“Sabır” kavramı, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) “1. Acı, yoksulluk, haksızlık vb. üzücü durumlar karşısında ses çıkarmadan onların geçmesini bekleme erdemi, dayanç, 2. Olacak veya gelecek bir şeyi telaş göstermeden bekleme.” olarak tanımlanmaktadır. Hökelekli (2013, s.117) sabrı, karşımızdaki herhangi bir olumsuz durum veya olumsuzluk oluşturacak tüm olaylara karşı insanın dayanma gücü; bir insanın alışageldiği tabiatına uygun hallere aykırı, dengesini sarsan, acı ve sıkıntı veren durumlar karşısında direnç göstermesi, katlanması olarak tanımlamaktadır. MEB'in (2017) belirlediği “kök değer”lerin beşincisi olan “sabır”; azimli olma, beklemeyi bilme, tahammül etme... gibi kavramlarla da açıklanmaktadır.

H. Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” romanında sabır değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

“İşbara Alp hala atının üstünde idi. Yayının kirişini kayanın sivrilğine takmış, demirini de eliyle tutuyor, böylece sulara karşı kendini de, atını da koruyordu. Onbaşı Yamtar şimdi

kayaya ilmiklemediği kemerine daha sıkı sarılmaya mecburdu. Çünkü artık onbaşıya asılan çeri tek değildi. Bunlar birbirine sarılarak uzayan belki yirmi kişi olmuşlardı... Fakat Yamtar itiraz etmiyor, irkilmiyor, yalnız kemere daha sıkı tutunmaya uğraşıyordu.” (a.g.e., s.21)

Yukarıdaki örnekte büyük bir fırtına sonucu çıkan sele karşı kendilerini korumaya çalışan Gök Türk erlerinin sabırla, azimle mücadeleleri anlatılmaktadır. Yamtar kendisine asılı duran, kendisinden güç alan askerleri de korumak için sele dayanmakta, sabırla bu zorluğa tahammül etmektedir.

“Yüzbaşı at sürüp geldi.

- Neden buyruğuma kulak asmiyorsunuz? Niçin yağma etmiyorsunuz?

- Yağmaya hakkımız yok!

- Neden?

- Köyü Binbaşı İşbara Alp almıştır. Hak onundur.” (a.g.e., s.157)

Gök Türk askeri hiçbir yerde, hiçbir surette hakkı olmayana elini uzatmamakta, sabırla beklemektedir. H. Nihal Atsız Gök Türklerin beklemeyi bilen, erdemli yiğitler olduğunu göstererek bize örnek olmaktadır.

“Güleç yüzlü bir yiğit olan Yumru, anasıyla birlikte kardeşlerine bakmak için çalışır, kardeşlerinin iki büyüğü de kendisine yardım ederdi. Böyle olduğu halde aç yattığı akşamlar çok olurdu. Ama o hiç şikayet etmezdi.” (a.g.e., s.182)

Bu bölümde aile reisi olan Yamtar’ın sabırla, bıkmadan usanmadan, aç kalmaya da tahammül ederek ailesine en güzel şekilde baktığı örneklenmektedir. Atsız, bu anlatımıyla aileni bağlarının önemini ve sabrın yüceliğini bize örneklemektedir.

“Göz göre göre Almıla’yı Çinli’ye kaptıracak değillerdi ya... Hepsi birden atlarını mahmuzlayarak fırladılar.” (a.g.e., s.219)

Türkler Çinlilere karşı her koşulda yılmadan azimle savaşmışlardır. Bu örnekte de Gök Türk kızı Almıla'yı almak isteyen Çinli Şen-king'e karşı yapılan azimli mücadele örneklenmektedir.

“ Kara Kağan'ın yanındaki bütün beğler Tulu Han'a bakıyorlardı. Hele Kür Şad... Onun gözlerinden şimşekler çıkıyor, beyninde yıldırımlar çakıyordu. Demek ki kardeşi kendisine haber gönderdiği zaman doğru söylemiş, bu aşağılığı yapmıştı... ” (a.g.e., s.243)

“Tam bu sırada Tulu Han'ın yanındaki beğlere bir şey söylediği, biraz sonra da Tulu Han çerilerininin 200 adım kadar geriye çekilerek durdukları görüldü. Kara Kağan'ın hiç şüphesi kalmamıştı. Kendisi başlasa bile Tulu Han yardım etmeyecekti. Ötüken'den bu kadar uzakta, Çin'in içinde, ok atmayan kirislerle ve kalabalık Çin ordusuyla savaşmak... Kağan buna kıyışamadı.” (a.g.e., s.244)

Yukarıdaki bölümlerde Kür Şad, abisinin Kara Kağan'a karşı yaptığı ince pazarlığı anlamış, ancak tahammül edip sabırla bekleyerek saygısızlık yapmamış, zamanı geldiğinde hesap sormak için beklemesini bilmiştir.

“ Gök Börü ile Yamtar, Sançar'ın çevresindeki Çinlilere saldırmak üzere fırladılar. Böğü Alp bir eliyle birini, bir eliyle de ötekini tutarak durdurdu. “Çok geç!” dedi.” (a.g.e., s.321)

Çinlilere esir düşen Gök Türkler zor durumlar yaşamaktadır. Ancak esareti kabul etmemekte ve buna sonuna kadar direnmektedirler. Gök Türk erlerinden Sançar kendisine yapılan haksızlığa dayanamamış ve Çinlilere saldırmıştır. Ancak esir oldukları için ona yardımın bir faydası olmayıp, işlerin daha da kötüye gitmesine sebep olabileceğinden Böğü Alp yardım etmek isteyen erleri durdurmaktadır. Onlara düşen dayanmak ve sabırla beklemektir. Atsız bu bölümde, dayanmanın ve beklemesini bilmenin önemini bize örneklemektedir.

“Bu sözlerdeki aşağılama Kür Şad’ın yüzüne bir kılıç gibi çarptı. O anda şırak diye keskin bir ses işitildi: Kür Şad yıldırım hızıyla kılıç çekip kağana doğru bir adım atmıştı. Bu çabuk davranış İşbara Han’la Uluğ Tarkan’a, kılıçlarına doğru el attırmış, Kara Kağan ise taş gibi kıpırdamadan olduğu yerde durmuştu.

Uzun bir an, Kür Şad’la kağan odlu gözlerle bakıştılar. Sonra Kür Şad bir adım daha atarak:

- Senin Türk kağan’ı olduğunu unutmuştum! dedi. Kınından çektiği kılıcı, bütün dirliğinde ilk defa kana bulamadan yine kınına sokuyordu. Sonra çok yavaş bir sesle sözlerini tamamladı:

- Zaman doğruyu da, eğriyi de gösterecek.” (a.g.e., s.331-332)

Kür Şad, her durumda dürüstlüğü, cesareti, ileri görüşlülüğü, erdemli oluşu ve bu örnekte olduğu gibi yeri geldiğinde sabretmeyi bilmesiyle bize örnek olmaktadır.

“ Bögü Alp, bu işlerin hiç de savaş işlerine benzemediğini görüyordu. Bunlar çetrefil, ince işlerdi. Kendi usu bu işlere pek yatmıyordu. Bunu hiç kimseye açmamıştı.” (a.g.e., s.375)

Atsız, yukarıdaki bölümde tanık olduğumuz gizli işleri hemen herkese açmamamız gerektiğini, sır tutmayı bilmemizi ve sabırla beklemeyi bilmemiz gerektiğini Bögü Alp’in davranışı şeklinde bize örneklemektedir.

“Kırk kişi yaylarını yarı germiş oldukları halde sessiz adımlarla yürümeye başladılar. Ne rüzgarı işitiyor, ne de yağmuru duyuyorlardı. İşte on yıldır bekledikleri gün gelip çatmış, gözlerinde tüten savaşın eşğine varmışlardı.” (a.g.e., s.393)

Artık esaretten kurtulup özgürlüğe kavuşmak için isyana karar veren kırk Gök Türk askeri, bunu planladıkları gece uygun an için sabırla beklemektedir. Yıllarca bu anı beklemiş, yaşananlara tahammül etmiş ve şimdi azimle özgürlük için mücadele etme anını beklemektedirler. Atsız, bu yiğitlerin sergiledikleri davranışlarla bize örnek olmak istemektedir.

“Urungu yavaşça anasının yanına çöküp bağdaş kurarak gözlerini ona dikti. Anasının kendisine söyleyeceği şeyleri büyük bir sabırla yıllarca beklemişti.” (a.g.e., s.433)

Atsız, bu bölümde ataya, anaya verilen önemi, saygıyı, anayı incitmemek uğruna sabırla yıllarca beklenmesini Kür Şad’ın oğlu Urungu sayesinde bize aktararak örnek olmaktadır.

“Urungu’nun çadırı yoktu. Atının terkisindeki keçesi onun hem yatağı, hem yorganıydı. Dokuz Oğuz binbaşısı öteki üç erle birlikte yatabileceği çadırı gösterdiği zaman Urungu, binbaşuya sağlık dileyerek reddetti; keçesinin kendisine yeteceğini bildirdi.” (a.g.e., s.453)

“Kutluk Şad’ın erlerinden birkaçı bu çadırlara girdiler, ötekiler de uzakta, çadırları görebilecek bir yere saklandılar. O kadar iyi saklandılar ki kimse orada on kişinin gizli olduğunu anlayamazdı. Çadırdakilerden birkaçı her gün atlara binerek kuzeye avlanmaya gidiyorlar, çadırların içinde de birkaç er gizli duruyor, fakat çadırlardan dışarı hiç çıkmıyorlardı. Yalnız deliklerden güneği gözetliyor, gelen giden var mı diye bakıyorlardı.” (a.g.e., s.467)

Türk askeri her durumda kendisine yetebilmekte, zorluklara karşı sabırla yılmadan bekleyebilmekte ve azimle mücadele edebilmektedir. Yukarıdaki bölümler bize örnektir.

“İhtiyar heyecanlanmıştı:

- Kutluk Şad mı? Kutluk Şad’ı tanırım. Bozkurt soyunun en yavuz eridir. Şimdi sen benden kılıç mı istiyorsun? Yapacağım. Bu benim, uzun dirliğimdeki en tatlı işim olacak...Çabuk demirleri buraya getir...” (a.g.e., s.476)

“ Dedesi Kür Şad’ın bir oğlu olduğunu, Kür Şad ihtilalinde pek küçük olan bu çocuğun anası tarafından kaçırıldığını, hatta birçok gece de kendi çadırında konuk kaldıklarını anlatmış, sonra kendi atını, pusatlarını vererek bunları nasıl kaçırdığını, Çinlilerin kendisinden kuşkulananarak nasıl hapse atıp işkence yaptıklarını, fakat Kür Şad’ın konçoğu ile oğlu kurtulsun diye bütün acılara katlanarak hiçbir şey söylemediğini, bu yüzden yıllarca güngörmez zindanlarda süründüğünü birer birer söylemişti.” (a.g.e., s.478)

Yukarıdaki bölümlerde Kür Şad'ın eşi ve oğluna yardım eden demircinin hayatı ile Atsız bize sabrın, azimli olmanın ve zorluklara boyun eğmeden göğüs germenin önemini ve değerini örneklemektedir.

“Bir aralık Çalkara bir çelmeyle Buluç'u yere devirdiyse de yenemedi. Sonra Buluç onu tırpanla yere attı. Ama o da işe yaramadı. Çalkara, rakibinin bacaklarına dalarak onu devirdi. Fakat hemen ters dönen Buluç, üzerine çullanan Çalkara'nın başını yakalayarak üzerinden taklak attırdı. Bir türlü yenişemiyorlardı.” (a.g.e., s.545)

Kağan karşısında yiğitliklerini ve iyi savaşçı olduklarını kanıtlamak isteyen iki Gök Türk erinin sabırlı mücadelesi ve azimli oluşları Atsız'ın anlatımıyla bize örnek olmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde de Atsız; sabrın, azimli olmanın ve zorluklar karşısında yılmadan dik durup savaşmanın önemini yeni nesillere aktarmaktadır.

“Geceleyin nöbet tutan erlerden birinin yanına gelerek elçilerin çadırlarını gözetlemeye başladı. Bu işe o kadar ehemmiyet veriyordu ki uyku bastırmasın diye yemek yememiş ve parmağını kesip kanatarak üzerine tuz bastırmıştı.” (a.g.e., s.557)

“Kan ter içinde olduğu halde çarpışıyor, Gök Türk Kağanlığının amacı olan Ay Hanım'ı tutsak etme şerefini kendisi kazanmak için atılganlığının son kertesine vararak savaşıyordu.” (a.g.e., s.614)

4.6. Saygı Değeri

Saygı kavramı, TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) “1. Değeri, üstünlüğü, yaşlılığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu.” olarak tanımlanmaktadır. Ayverdi (2011, s.1069) ise saygıyı, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve itina gösterme duygusu olarak açıklamaktadır. MEB'in (2017) belirlediği “kök değer”lerin altıncısı olan “saygı” değeri; alçakgönüllü

olma, başkalarına kendisine davranılmasını istediği şekilde davranma, diğer insanların kişiliklerine değer verme, muhatabının konumunu, özelliklerini ve durumunu gözetme... gibi kavramlarla açıklanmaktadır.

H. Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" romanında saygı değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

"Ateşe varınca erlerden birisi yere diz vurarak yüzbaşıya bir çamçak kımız sundu." (a.g.e., s.15)

"Kurt Kaya elini çöz!..." Kurt Kaya, Yamtar'ın ardına yapışan erlerin arkadan onuncusuydu. Yüzbaşının buyruğunu alınca bir an terddüt etmedi ve kara, azgın sular bu on eri bir anda yuttu. (...) Işıyan günün altında yüzbaşının buyruklarını yapmak için öteye beriye koşuyor, yardım gereken arkadaşlarına el uzatıyorlardı." (a.g.e., s.22)

"Atlı yere atlayarak yüzbaşığı selamladı." (a.g.e., s.25)

"Atından atlayıp yere diz vurarak selamladı." (a.g.e., s.31)

"Beğler ve çeriler tegini yere diz vurarak selamladılar." (a.g.e., s.32)

"Şad, kutlu olsun. Kurultay seni seçti. Kağan oldun, dedi." (a.g.e., s.33)

"Tunga Tegin, yere diz vurup "Buyruk kağanındır" dedi." (a.g.e., s.36)

"Tunga Tegin baş eğip yere diz vurdu:

- Buyruk senindir! dedi." (a.g.e., s.37)

"Kara Kağan , sağında katun ve solunda konuk Çin beğı Şen-king olduğu halde göründü. O anda da her yer sustu, herkes yere diz vurdu." (a.g.e., s.48)

" Türk türesince konuk kutlu olduğu için kağan bu deneçlere girmegi dilemiş olan Şen-king'e ilk oku atması için buyur etti." (a.g.e., s.49)

"Bunlar giyimli, pusatlı Türk atlıları idi. Öndeki atlı doludizgin sürerek kızların olduğu yere yaklaşp bağardı:

- Kızlar! Batı Kağanı Tümg Yabgu Kağan 'ın elçisi Kül Er Tekin 'e yol gösterecek kimse yok mu?

Bu sözler üzerine bütün kızlar başlarını kaldırdılar, hepsi birden Çin beğinin karşısındaki güzel kıza baktılar.” (a.g.e., s.63)

“Şen-king 'in canı sıkılmıştı. Kendisine en yakın olan bir kıza yaklaşarak sordu:

- Bu giden kız kimdir?

- İşbara Alp 'in büyük kızı.

- Adı ne?

- Almıla.

- Neden elçileri o götürdü?

- İçimizde en arı soylu odur.” (a.g.e., s.64)

“Bu dört beğden önce biri ilerledi. Yere diz vurarak kağanı selamladıktan sonra elinde taşıdığı, deriden yapılmış büyücek bir kutuyu kağanın önüne koydu:

- Brn Türgiş beği Oğulçak Buğra Beğim! Tümg Yabgu Kağan 'ın ikinci elçisiyim. Bunları kağanımız, yüce Kara Kağan 'a yolladı, dedi. (...)

-Yüce kardeşim Tümg Yabgu Kağan 'ın beni unutmamasından çok kıvandım.” (a.g.e., s.67)

“- Kür Şad doğru söylüyor. Türk türesi yabana atılamaz.” (a.g.e., s.81)

“Yere diz vurarak Tarkan 'ı selamladı.” (a.g.e., s.86)

“Bu, Binbaşı İşbara Alp 'tı.

- Onbaşı Sançar! Kılıcını kınına sok!

Bir şakırtı işitildi. Kılıç kınına girmişti. Sonra İşbara Alp, Bağa Tarkan 'a dönerek:

- Bağa Tarkan! Onbaşığı alıp götürmek mi dilersin?

- Evet!

Binbaşı, yeniden Sançar'a buyurdu:

- *Onbaşı Sançar! Kılıcını çadırına koy. Bağa Tarkan'la git!*

Sançar diz vurarak cevap verdi:

- *Buyruk senindir!*" (a.g.e., s.88)

"Karşıdan yıldırım gibi gelen atlı dövüşçülerin yanına gelince durup bağırdı:

- *Bu ne demek? Kılıç indir!*

Almila yüzünden , Pars da sesinden bunun Kür Şad olduğunu tanıdılar. Hemen kılıç indiren Pars, Kür Şad'a dönmek istedi." (a.g.e., s.124)

"Kan içinde olan Pars atından atladi. Yere diz vurup Kür Şad'ı selamlayarak:

- *İşbara Alp onbaşılardan Pars'im, diye cevap verdi."* (a.g.e., s.125)

"Binbaşı İşbara Alp hızlı adımlarla içeri girdi. Onbaşılar yere diz vurdular. Utacı elini bağrına basarak baş indirdi. İşbara Alp, yatağından doğrulmaya çalışan Pars'a eliyle yatmasını işaret etti." (a.g.e., s.127)

"- Sen git. Bunu yarın okuruz. Kimseye bir söz etme!

- *Buyruk senindir!*" (a.g.e., s.132)

"- Onbaşı Sançar! Çince iyi okuyan iki Çinli bulup tez bana getir.

- *Buyruk senindir!*" (a.g.e., s.135)

"İşbara Alp, yere diz vurarak Kür Şad'ı selamladığı zaman o, kendisine yeni verilmiş katı bir yayın denemelerini yapıyordu." (a.g.e., s.137)

"- Buyruk senindir Şad!" (a.g.e., s.139)

"İşbara Alp uzun söz etmedi. Yalnız "buyruk senindir" diyerek geri döndü." (a.g.e., s.145)

“İhtiyar başıyla evet işareti yaptı. O zaman yabancı, elini göğsüne basarak baş eğip onu selamladı ve bir iki adım atarak kendini tanıttı.” (a.g.e., s.165)

“Adının Onbaşı Pars olduğu anlaşılan atlı yere zıpladı. Dimdik durarak:

- Buyruk senindir! diye cevap verdi.” (a.g.e., s.176)

“Yüzbaşı saygı durumunu aldı:

- Buyruk kağanındır! (...)

Tarkan ve yüzbaşı yere diz vurarak kağanı selamladılar. Kağan eliyle dikilmelerini işaret edince kalıktılar. (...)

Yüzbaşı yine yere diz vurdu:

- Buyur kağan! (...)

- Buyruk senindir!

- Bir diyeceğini dileğin var mı?

- Dileğim sağlığındır!

- Yarın güneş doğarken otağın önünde hazır bulunacaksınız. Şimdi git, hazırlan!

Böğü Alp yere diz vurarak dokuz adım geriledi. Sonra kağanı bir daha selamlayarak geri dönüp hızlı adımlarla otağdan çıktı. ” (a.g.e., s.179-180)

“- Yarın Batı Kağanı ’na doğru yola çıkıyoruz. Benimle geleceksin!

- Buyruk senindir! (...)

- Yarına kadar kendine bir çadır, bir yük atı; bir de iyi giyim al. Kalanını evine bırak. Yarın tan atmadan gelip benim atları tımar et. Dört at tımar edeceksin. Ona göre davran.

- Buyruk senindir!” (a.g.e., s.181-182)

“Üç elçinin karşısında kağanın çerilerinden kırk kadar er yer almışlardı. Çok beklemediler. Keskin bir boru sesi havayı çınlatırken kağan otağının kapıları açıldı. Kağan

gözüktü. O anda elçiler ve erleri ile karşılarında duran çeriler atlarından inerek yere diz vurup kağanı selamladılar.” (a.g.e., s.184-185)

“Elçiler artık yola çıkıyorlardı. İlk önce birinci elçi Tunga Tegin arkasında kendi erleri olduğu halde geçti. Kılıçlarını çekmişlerdi. Kağanın önünden geçerken kılıçlarını eğerek onu selamlıyorlardı. Sonra ikinci elçi İşbara Alp ve erleri geçti. En geride de üçüncü elçi Böğü Alp ve at uşağı Yumru geliyordu.” (a.g.e., s.188)

“ Bir ulak otağın kapısını açarak “Doğu Kağanının elçileri yüce kağanı selamlar!” diye bağırdığı zaman , en önde Tunga Tegin, sonra İşbara Alp ve Böğü Alp, en geride birkaç onbaşı olduğu halde Kara kağan’ın elçileri içeriye girdiler. (...)

Üç elçi ve onbaşılar tahta yaklaşarak yere diz vurup kağanı ve katunu selamladılar. (...)

- Doğu Türkleri kağanı, soydaşım Kara Kağan’ın elçileri bize ün verip otağımızı şenlendirdiler, dedi. (...)

Son olarak Böğü Alp ilerleyip yere diz vurdu. (...)

-Yüce Kağan! Senin gibi ulu bir kğana bu kadarlık bir armağanla gelmekteki yakışsızlığı biliyorum.” (a.g.e., s.193-194-195)

“Tunga Tegin yere diz vurdu:

- Buyruk senindir kağan!” (a.g.e., s.197)

“Yarış bitiyordu. Türe Tegin iki Doğulu onbaşığı geçememişti. İki birden aynı hizada birinci olarak yarışı bitirmişlerdi. Onbaşı Yağmur hemen atından atlayarak kağan karşısında yere diz vurdu. Birincilik tuğunu dikti.” (a.g.e., s.202)

“Bugün Katun’un dudaklarında albızca bir gülümseme vardı. Kafasından neler geçtiğini kimse bilmiyordu. Böylece gide gide bir ağaçlığa vardılar ve birdenbire Almila ile Pars’ın karşısında bulundular. İki nişanlı atlarını bırakmışlar, konuşuyorlardı. Katunu görünce yere diz vurarak selamladılar.” (a.g.e., s.222-223)

“Bu sırada dışardan at sesleri işitildi. Tulu Han başını kaldırarak baktı. Beğın gözleri parladı:

- Geldiler.

İçeriye bir ulak girerek yere diz vurdu:

- Çinli Hanım geldi han!(...)

Tulu Han biraz düşündükten sonra ikisine birden sordu:

- Bir dileğiniz var mı?

Çamur Beğ, yere diz vurdu:

- Dileğim sağlığındır.(...)

Tulu Han elindeki bitiği Çamur Beğ'e uzattı:

- Ötüken tahtı için savaşa gireceğimi, kendisinden yardım istediğimi de söyleyeceksin.

- Buyruk senindir. (...)

Tulu Han, dolu keseyi Çamur Beğ'e uzattı. Binbaşı keseyi aldıktan sonra yere diz vurdu:

- Buyruğun yerine gelecektir! diyerek otağdan çıktı.” (a.g.e., s.233-234-235)

“Kağan, arkasında birkaç beğ ve ulak olduğu halde geçiyordu. Yolda olanlar yere diz vurarak onu selamladılar.” (a.g.e., s.238)

“624 yılında bir gün, beğlerden biri Kara Kağan'ın otağına girerek yere diz vurdu.” (a.g.e., s.240)

“- Tulu Han! Kara Kağan'dan ulak geldi. Seni görmek istiyor, dedi.

Han buyruk verdi:

- Gelsin!

Biraz sonra Kara Kağan'ın ulaklar başısı Börü Tarkan içeri girerek yere diz vurdu.”
(a.g.e., s.269)

Börü Tarkan yancığundan bir tahta çıkardı. Bu tahta Kara Kağan'ın yazdığı bitigdi. Bunu saygı ile Tulu Han'a uzattı. (...)

Arada bir susma daha oldu. Sonta Tulu Han'ın “Buyruk kağanındır.” dediği işitildi.(...)

Aradan on beş gün geçmemişti. Tunga Tegin, kağanın otağına girerek yere diz vurduktan sonra:

- İşler kötü, kağan! dedi.(...)

- Kür Şad'la İşbara Han sağ mı?

- Sağ ama sağlam değiller.

- Gelince onları hemen buraya getir.

- Buyruk senindir. (...)

Akşama doğru Tunga Tegin, kağanın buyruğunu yerine getirerek Tulu Han'ı, Kür Şad'ı ve İşbara Han'ı kağan otağına soktu. Üç başbuğ kağanı selamladılar.” (a.g.e., s.270-271)

“Fakat gölgenin baş uçlarında dikilip kalması, en sonra binbaşuların dikkatini çekti. Başlarını kaldırıp öfkeyle nöbetçiye bakmalarıyla yerden fırlamaları bir oldu. Deminden beri nöbetçi diye aldırmadıkları bu gölge Kara Kağan'ın ta kendisiydi.

İki binbaşı yere diz vurdular.” (a.g.e., s.295)

“Kür Şad'la Böğü Alp oraya varınca nöbetçi yere diz vurdu.” (a.g.e., s.307)

“Sert sesle bir şeyler konuşuldu. Sonra otağın kapısındaki nöbetçilerden birinin içeri girerek yere diz vurduğu görüldü:

- Yüce Kağan! Yüzbaşı Yamtar mutlaka seni görmek diliyor.” (a.g.e., s.310)

“Yumru yere diz vurdu:

- *Buyruk senindir!*" (a.g.e., s.376)

"Böğü Alp, Ötüken 'deki sertliğini yeniden takınmıştı:

- *Buyruk senindir! dedi.*" (a.g.e., s.379)

Yukarıdaki bölümler saygı değerini örneklemektedir. Türklerde kağana ve töreye saygı her şeyin üstünde gelir. Katun da kağanla birlikte aynı saygıyı görmektedir. Rütbece kendinden üstün birinin gelmesi veya soyca üstün olması saygı ve hürmet görmesi için yeterlidir. Saygı önemli bir değerdir. Karşısındakinin konumunu gözetme, ona hürmet gösterme bizi biz yapan en önemli değerlerimizdendir. Atsız, saygı değerine "Bozkurtlar" romanında bolca yer vererek bize hatırlatmakta ve örnek olmaktadır.

"- Köyü Binbaşı İşbara Alp almıştır. Hak onundur.

- *Ben size buyruk veriyorum.*

- *Olmaz; türeye uymaz.*

Şen-king türe sözünü işitince durdu. Türk türesinin ne yaman nesne olduğunu, ona baş eğmeyen başların nasıl koparıldığını biliyordu." (a.g.e., s.157)

"İçing Katun kendi nüfuzunu kullanmaya karar verdi. Bir gün bir ulak İşbara Alp'in çadırına gelerek katunun Almıla'yı kendi katına çağırdığını bildirdi. Almıla niçin çağrıldığını aşağı yukarı anlamıştı. Katunun otağına gidip yere diz vurduğu zaman İçing Katun onu gülererek karşıladı. (...)

Almıla yere diz vurdu:

- *Buyruk senindir. Ama benim de bir şartım var. Ben, benden oğlak kapan, yarışta beni geçen erle evleneceğim. Türk türesine göre bir kız böyle bir şart koşabilir.*

İçing Katun öfke ile baktı. İşbara Alp'in kızı kendisine akıl öğretiyordu. Ortaya Türk türesini atmakla kendisini kısıvrak bağladığını anlamıştı. Katun türeye aykırı söz söyleyemez, buyruk veremezdi." (a.g.e., s.215-216)

Türklerde töre her şeyin üstündedir. Ona uymak ve saygı göstermek herkesin boynunun borcudur. Buna en yüksek makamdaki kağanın eşi de dahildir. Töre denildiğinde akan sular durmakta ve saygıyla kuralları uygulanmaktadır. Türk töresi bugünkü anayasa hükmündedir. Bir nevi sahip olunan değerlerin ve kuralların bütünüdür de denilebilmektedir. Atsız, yukarıdaki bölümlerde bunu en net şekilde aktarmaktadır.

“Kara Kağan’dan hiç ayrılmayan Uluğ Tarkan, yetmiş yılın eğemediği, fakat tutsaklığın çökerttiği omuzlarıyla odaya girerek yere diz vurduğu zaman Kara Kağan elemli gözlerini ona çevirdi:

- Uluğ Tarkan! Beni artık kağanmışım gibi selamlama! Bir tutsağa saygı gösterilmez! dedi.

Koca Tarkan, kırışmış yüzünün ortasında hala sert bakan gözlerini yere dikti:

- Zamanı Tanrı yaratmış, kişi oğullarını onun içine pusatsız atmıştır. Kılıç, kargı, ok... Bunlar ancak kişi oğullarına karşı işe yarar. Tanrı bize ölüm verdiyse, Türk budununu kutsuz kıldıysa bunu gidermek için çalışalım. Tutsak da olsan sen yine Gök Türk Kağanısın. Ben de senin lalan ve Uluğ Tarkan’ım.” (a.g.e., s.328)

“Binlerce Türk’ün hazır bulunduğu yağ töreninden sonra Kara Kağan’ın cesedi yakılarak külleri “Pa” ırmağının doğusuna gömüldü. Türklerin çoğu kağana kırgın, kızgın veya güceniktiler. Böyle olduğu halde gözleri yaşlıydı. Gök Türk kağanının tutsak olarak ölmesi ağırlarına gitmişti.” (a.g.e., s.370)

Türklerde kağan çok önemli ve değerlidir. Kağanlar üstün vasıflara veya soya sahip kişilerden seçilmektedir. Kağana saygı her şeyin üstündedir. Onun sözü kanun hükmündedir. Kağan iyi de olsa kötü de olsa saygı gösterilmekte, kendilerini tensil ettiği için en yüksek konumda ve değerinde tutulmaktadır. Yukarıdaki bölümlerde Atsız, esir düşen kağana ne olursa olsun saygıda kusur gösterilmediğini ve ölümüyle yüreklerin dağıldığını bizlere örnekleyerek saygı değerini hatırlatmaktadır.

“Yamtar söz aldı:

- Kür Şad, buyruk verirsen şimdiden sana sekiz kişinin adını söyleyeceğim.

- Kim bunlar?

- Biri Onbaşı Gök Börü! (...)

- Kür Şad! On yıldır karanlıkta yaşayan Gök Börü bu günü bekliyordu. Onun güneşi, ancak böyle bir günde doğacaktır. Doğru dedin: Görmüyor, fakat seziyor. Hiç olmazsa bir Çinli'ye denk olacak şekilde seziyor. Buyruk ver de gelsin." (a.g.e., s.382)

Aşağıdaki bölümde Gök Türklerin esaretten kurtulmak için sabırla bekledikleri, doğru zamanı kolladıkları, zorluklara tahammül ettikleri gün gelip çatmıştır. Artık Kür Şad ve beraberindeki kırk cesur Gök Türk eri sabırlarının mükafatını almak için sessizce doğru zamanı beklemekte ve saldırıya geçmeyi kollamaktadırlar. Bu bölüm bizlere sabretmeyi bilmenin, tahammül etmenin önemini ve sabrın sonunun selamet olacağını örneklemektedir.

"Kür Şad oraya varırken yağmur çiselemeye başlamıştı. Kendinden önce kavşita(randevu) gelenler yere diz vurarak onu selamladılar. Şimdi kimi duvarların dibinde, kimi ağaçların altında sessiz, hareketsiz bekliyorlar, bir yandan da havada bulutlar çoğalarak çevreyi karartıyor, her kısa anda da bir kişi daha gelerek Kür Şad'ı selamladıktan sonra bir kıyıya çekilerek sessizce duruyordu." (a.g.e., s.387-388)

Türklerde ataya, ecdada ve büyüklere saygı en önemli değerlerimizdendir. Ne olursa olsun büyüklere saygıda kusur gösterilmemesi gerektiği geçmişten günümüze kadar aktarılmıştır. Atsız, Kür Şad'ın oğlu Urungu'nun annesine gösterdiği hürmet ve saygı davranışları vasıtasıyla bu önemli değeri bizlere hatırlatmaktadır. Aşağıdaki bölüm bunu örneklemektedir:

"Onun yandığı bir şey daha vardı: Bu kadar keskin nişancı, bu kadar iyi vurucu olduğu, ata binince fırtına gibi koştuğu halde, yüreğine ve bileğine bu kadar güvendiği halde kara budundan oluşu, babasının kim olduğunu bilmeyişi garipti. Babasının kim olduğunu

anasına bir iki yol sormuş, o da “Zamanı gelince söylerim.” diye kesip atmıştı. Anasına bu kadar saygı duymasa onu zorlayacak, söyletecekti. Fakat bu kahraman anaya öylesine bağlı idi ki onun sözünün dışına çıkacak gücü kendisinde bulamıyordu.” (a.g.e., s.443)

“Obanın başkanı Onbaşı Örpen’di. Yaşça da öteki erkeklerden büyüktü. Fakat hiçbir işini Urungu’nun anasına sormadan yapmazdı. Bu kadın daima en doğru sözü söyler, her şeyi düşünür, gerektiği zaman da onları atılganlığa kışkırtmaktan geri kalmazdı.” (a.g.e., s.444)

“ Urungu yere diz vurarak:

- Ay Hanım! Armağanın olan börkü başımda taşıyorum! dedi.(...)

Kağan kızı şimdi bir pars gibiydi. Buyruk vererek yalvarıyor, yalvararak buyruk veriyordu.

- Söyle, Gök Türk tegini! Anlat, Urungu Şad! Bunu, niçin sakladın?

Urungu yere diz vurarak cevap verdi:

- Anamın isteği yerine gelsin diye sakladım Ay Hanım! Ona söz vermiştim.” (a.g.e., s.560-561)

Kağanın ve katunun sözü kanun hükmündedir. Onlar söz söylediği zaman akan sular durmakta ve yerine getirilmektedir. Aşağıdaki bölümlerde Dokuz Oğuzların katunu Ay Hanım’ın emir vermesiyle dövüşenlerin hemen ayrılarak saygı göstermeleri ve bir dediğinin iki edilmeyerek hemen yerine getirilmesiyle saygı değeri örneklenmektedir.

“Binbaşı, kılıcını çekerek dövüşenlerin arasına girdi:

- Ayrılın! Ay Hanım buyruk verdi! diye bağırdı.

Urungu da, Kadır Bağa da ayrılmaya istekli değillerdi. Fakat Ay Hanım adını işitince yüzbaşı geri çekilerek kılıcını indirdi. Yere diz vurarak Ay Hanım’ı selamladı. (...)

Kısa bir şakırtı işitildi. Urungu kılıcını kınına sokmuştu. Birkaç adım atarak Ay Hanım’a yaklaştı. Yere diz vurarak:

- *Buyruk senindir! dedi. (a.g.e., s.450-451)*

“- *Bahadır nereye gidiyorsun? diye sordu.*

- *Ötüken'e gidiyorum hanım!*

- *Biz de kuzeye gidiyoruz! İstedığın yere kadar bizimle gelebilirsin.*

Urungu, dizini yere vurarak:

- *Buyruk senindir! dedi ve artık bir daha gözlerini kaldırarak onun yüzüne bakmadı.”*

(a.g.e., s.452)

“*Ertesi günü, kabile kuzeye doğru yol alırken Urungu da onlara katılmıştı. Ay Hanım'ın izni ve buyruğu ile yanlarında yer almıştı. Yüzbaşı Kadır Bağa ile iki onbaşı epey önden gidiyorlardı. Ay Hanım'ın gerisinde binbaşı bulunuyor, bir şey konuşmak için işaret alınca at sürüp yanına yaklaşıyordu.” (a.g.e., s.456)*

“*Urungu yere diz vurdu. Sonra kalkıp dimdik durarak Ay Hanım'ın söyleyeceklerini bekledi.” (a.g.e., s.459)*

“*Urungu hızla yürüyerek dizini yere vurdu. Ay Hanım'ın uzattığı börtü alarak öpüp alınına değdirdi:*

- *Bana ün verdin Ay Hanım! Yarın sabah bunu giyecek ve ölünceye kadar başımda bir şeref hatırası diye tutacağım! dedi. (a.g.e., s.461)*

“*Bu sabah kabile de her zamankinden erken uyanmıştı. Yola çıkarlarken biraz ilerde, küçüçük bir tümseğin ardında Urungu'ya rasladılar. Ay Hanım geçerken atından atladı. Dizini yere koyarak onu selamladı.” (a.g.e., s.462)*

“*Hedefi olan büyük çadıra girdiği zaman birdenbire durdu. Ay Hanım, çadırın en gerisinde, elinde yayı olduğu halde gözlerinden ateş saçarak duruyor, çadıra girmiş bulunan ve kendisini tutsak etmek isteyen üç Gök Türk çerisine karşı savaşa hazırlanıyordu. Urungu kendi erlerini tanıyarak onlara “Kılıç indir” buyruğunu verdikten*

sonra bir iki adım ilerledi ve dizini yere vurarak Ay Hanım'ı selamladı. Sonra kendi erlerine dönerek çıkmalarını emretti." (a.g.e., s.494)

"A Hanım'ın otağına Kadir Bağa ile birlikte girdiği zaman kağan kızı keçelerden ve at eyerinden yapılmış tahtında oturuyordu. Kum Sengün yere diz vurarak onu selamladı ve önce baş sağlığında bulundu." (a.g.e., s.503)

"Ay Hanım'ı gözleri dalgalanmıştı. Kim bilir neler düşünüyordu:

- Tutsağı getirin! diye buyruk verdi.

Yaralı Gök Türk çerisi derhal otağa getirildi ve yere diz vurarak Ay Hanım'ı selamladı." (a.g.e., s.504)

"- Buyruk senindir Ay Hanım.

Ay Hanım bir müddet derin derin düşündü. Sonra:

- Taçam'a bütün pusatlarıyla atını verin. Yiyecek de hazırlayın. Kendisini buraya getirin! dedi.

Taçam dizini yere vurduğu zaman kağan kızı hala düşünüyordu. İşaretle onu yerden kaldırdı:

- Taçam seni yurduna gönderiyorum! dedi.

- Sağ ol Ay Hanım.

- Babana benden selam söyleyip yarası için geçmiş olsun diyeceksin.

- Buyruk senindir Ay Hanım.

- Bize de elçilik yapıp İleriş Kağan'a baş eğdiğimizi, kendisine vergi vereceğimizi ona ulaştıracaksın.

- Buyruk senindir Ay Hanım.

- Yüzbaşı Kadir Bağa'yı görüp pusatlarınla atını al.

- *Buyruk senindir Ay Hanım.*

- *Yolun açık olsun. Taçam yere diz vurduktan sonra otağdan çıktı.*” (a.g.e., s.507)

“*Yüzbaşı önde, Ersegün geride olmak üzere otağa girdiler ve yere diz vurarak Ay Hanım'ı selamladılar. (...)*

Deli Ersegün hararetlendi:

- *Senden babamın öcünü almaya geldim! diye bağırdı.*

Aynı zamanda Kum Sengün'le Tungra Sem'in kılıçlarına el attıkları, Yüzbaşı Kadir Bağa'nın da yere diz vurarak söz istediği görüldü.

Ay Hanım hala sakindi.

- *Söyle Kadir Bağa! diye buyruk verdi.*

Yüzbaşı öfkeyle:

- *Buyruk ver. Bunun dersini otağ dışında vereyim! dedi.*” (a.g.e., s.515-516)

“*Ay Hanım, Ersegün'e beş, altı adım yaklaşarak kılıcını sıyırdı. Ersegün de öyle yaptı ve yeniden yere diz vurarak onu selamladı.(...) Ay Hanım vuruşu kazanmıştı.(...)*

- *Yarasını tımar edin! buyruğunu verdikten sonra otağına yürüdü ve yere diz vurarak kendisini ululayan Dokuz Oğuzların sevinçli bakışları arasında içeri girdi.*” (a.g.e., s.517-518)

“*Binbaşı Pars iki oğluyla birlikte Ay Hanım'ın otağına girip de yere diz vurduğu zaman biraz şaşaladı.*” (a.g.e., s.529)

“- *İlteriş Kağan'a benim elçim olarak varır mısın? diye sordu.*

Pars yere diz vurarak:

- *Buyruk senindir! diye cevap verdi.*” (a.g.e., s.530)

“Kadır Bağa o gece hep Urungu ile uğraştı ve sabahı etti. Ay Hanım'ın otağına girdiği zaman, vereceği haberin onca bir değeri olup olmayacağını kestiremiyordu. Diz vurup kalktıktan sonra:

- Dün gece Binbaşı Pars'la Urungu'nun bir konuşmasını dinledim... diye söze başladı.”
(a.g.e., s.557-558)

Aşağıdaki bölümler Gök Türkler Çin esaretinden kurtulup yeniden dirildikleri zaman Kutluk Şad'ın kağan seçilmesini ve ona gösterilen saygıyı örneklemektedir. Türklerde istişare çok önemlidir. Kağan da makamının sorumluluğu ve bilincinde olarak devlet ile ilgili vereceği kararlarda divanı toplamış, devletin ileri gelenleriyle istişare ederek son kararı vermiştir. Bu devlete, makama ve yönettiği insanlara karşı saygısını göstermesi bakımından önemlidir. Kutluk Şad da yapılan istişare sonucunda devletin ileri gelenlerinin ve askerinin fikrini ve onayını almış, ondan sonra kağan olmayı kabul etmiştir.

“Bir ağaçlığın kıyısında atının üstünde ufku gözleyen Kutluk Şad dörtnala iki atlının geldiğini görünce toprağa dikmiş olduğu gönderini kavradı. Bu gönderin tepesinde altından bir kurt başı vardı.

İki atlı Kutluk Şad'ın yanına gelince atlarından indiler. Yere diz vurarak onu selamladılar.” (a.g.e., s.466)

“Bunlar Türk atlılarıydı. Mağaranın önünde durdukları zaman Buluç, kurt başlı sancağı görüp Kutluk Şad'ı tanımakta gecikmedi. Yere diz vurdu.” (a.g.e., s.481)

“Derin bir sessizlik... Tarkan bir daha sordu:

- İhtiyar demirci, Kür Şad'ın oğlu için kılıç yapmış. Aranızda Kür Şad'ın oğlu var mı?

Yine cevap veren olmadı. O zaman Kutluk Şad'ın buyruğu işitildi:

- Bağa Tarkan! Kür Şad'ın oğlu ortaya çıkıncaya kadar taşımak üzere bu kılıcı dilediğin ere ver.

- *Buyruk senindir.*” (a.g.e., s.482)

“*Yedi yüz kişi olmuşlardı. İki bölüğü atlı, bir bölüğü yaya idi. Tonyukuk yedi yüz kişiyi düzene sokmuş, Türk türesini yaymıştı.*

- *Kutluk Şad! Kağanımız olacaksın! dedi.*

- *Kağan olursam Türk türesini yükselteceğime inanyor musun?*

- *Bunu çok düşündüm. Buğa, ıraktan bakılınca arık mı, semiz mi belli olmaz. Ama ben seni iki yıldır yakından görüyorum. Sen Bozkurt soyunun eski kağanları gibi ulu bir kağan olabilirsin. Onun için artık Gök Türk devletini kuracağız ve sen bizim kağanımız olacaksın.*

Kutluk Şad kısa bir an düşündü:

- *Boyla Bağa Tarkan ne diyor?*

Boyla Bağa Tarkan bir adım ilerledi:

- *Senin kağan olmanı istiyorum.*

- *Çeri ne diyor?*

Tonyukuk cevap verdi:

- *Çeri Türk kağanını tahta oturtmak için pusata sarıldı.*

Kutluk Şad elini Tonyukuk'un omuzuna koydu:

- *Türk kağanı olmayı kabul ediyorum! dedi.*” (a.g.e., s.484-485)

“*Neredeyse hüznülenecekti ki bir er kendisine bir çamçak kımız sundu ve: “İlteriş Kağan gönderdi!” dedi. Kağanın adı anılınca artık başka düşünce kalmazdı. Onbaşı Urungu toparlandı. Kağanın yolladığı kımızı içtikten sonra: “Kağan sağ olsun!” dedi. (a.g.e., s.489)*

“*Kağan beylerden birine döndü:*

- *Kum Sengün!*

- *Buyur kağan!*

- *Sen hemen Çin'e gidip teklifimi bildireceksin!*

- *Buyruk senindir kağan!*

Başka bir beğe hitap etti:

- *Tungra Sem!*

- *Buyur kağan!*

- *Sen de Kıtay'a gidip aynı şeyi söyleyeceksin!*

- *Buyruk senindir kağan!*" (a.g.e., s.490)

"Pars Beğ, ardında iki oğlu olduğu halde yürüyordu. Daha ileride Çalkara, arkasında yedi at olduğu halde ilerliyordu. Kağanla katuna yirmi adım kala durup dördü de yere diz vurdular. Sonra Pars'la iki oğlu kağanın karşısına kadar geldiler ve yeniden yere diz vurdular." (a.g.e., s.533)

"Kağan Binbaşı Pars'ın oğullarına dikkatle baktı:

- *Önce benim erlerimle boy ölçüşsünler! dedi.*

Ezgene ve Yula ilerleyip diz vurarak:

- *Buyruk senindir! dediler."* (a.g.e., s.535)

" Bir tarkan kendisini ve Börü'yü İlteriş Kağan'ın karşısına çıkardı.

Yere diz vurdular.

Gök Türk Kağan'ı, Binbaşı Pars'a hitap etti:

- *Pars Beğ! Seni Dokuz Oğuz Katunu Ay Hanım'a birinci elçi olarak gönderiyorum.*

-*Buyruk senindir kağan!"* (a.g.e., s.547)

"Börü Beğ hiç oralı değildi. Sözüne devam etti:

- Kağanım sana armağan olarak bu altın kakmalı bıçağı yolladı.

İlerleyerek yere diz vurdu. (...)

Gök Türkler diz vurarak otağdan ayrıldı.” (a.g.e., s.554)

“Beğler, Pars’ın kıpkırmızı olduğunu gördüler. Kocamış binbaşı kağana doğru üç adım atarak yere diz vurdu:

- Yüce kağan! Kocamış kişi olsam bile vaktiyle Kür Şad’ın buyruğunda çarpışmış bir kocayım! Buyruk ver, savaşa ben de katılayım. Bu benim son kavgam olsun! dedi.” (a.g.e., s.611)

Büyüklere, devletin ileri gelenleri ve devlet için hizmet etmiş kişilere saygı en önde gelen değerlerimizdendir. Aşağıdaki bölümde Ay Hanım, Urungu ve Binbaşı Pars için yapılan saygı selamı bunu örneklemektedir.

“ Sonra hafif bir su sesi işittiler. Dördü birden kılıçlarını çekerek uçurumun derinliklerinde kaybolan Ay Hanım’la Urungu’yu selamladılar ve kılıçlarını eğdiler.

Geri döndüler. Binbaşı Pars için de selam durduktan sonra kılıçlarını kına soktular.” (a.g.e., s.626)

4.7. Sevgi Değeri

“Sevgi” kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2019) “İnsanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu.” olarak tanımlanmaktadır. Sevgi, insanı karşılık beklemeden yakın ilgi, dostluk, şefkat, bağlılık göstermeye yönelten ve fedakarlıkları göze alıracak kadar güçlü olabilen bir duygu olarak açıklanmaktadır (Ayverdi, 2011, s.1095). Sevgi, insanın kendisini sevmesiyle başlayan, etrafındaki insanları sevmesiyle büyüyen bir güçtür. Değerler eğitiminde temel değer, sevgi; özellikle insan sevgisi olmaktadır (Duran, 2014, s.74). MEB’in (2017) belirlediği “kök değer”lerin

yedincisi olan “sevgi” değeri; aile birliğine önem verme, fedakarlık yapma, güven duyma, merhametli olma, vefalı olma... gibi kavramlarla da açıklanmaktadır.

H. Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” romanındaki sevgi değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar Şunlardır:

“Kağan tahtın üstünde kutlu yn solda oturmuŐtu. Sağında bir katun oturuyordu.” (a.g.e., s.34)

“Kağan, İŞbara Alp’a döndü:

- Yüce Katun, senin de öteki erler gibi kendini övüp uzun tanıtmanı istiyor, dedi.” (a.g.e., s.37)

H. Nihal Atsız aşağıdaki bölümde Kür Şad’ın ağzından Türk kadınının yüceliğini, üstün vasıflarını ve her koşulda eşinin yanında, ona tam destek olduğunu belirterek sevgi değerini bizlere örneklemektedir.

“Kür Şad yıldırım gibi gürlüyor, fakat heyecanlanmıyordu.

- Türk kadını olursa böylesi bulunmaz. Ama Çinli evdeŐlerden çıkıyor işte!” (a.g.e., s.81)

Türkler ailesine, evdeşine, yavrularına, vatanına sevgi duyduğu gibi her türlü canlıya da sevgi duymakta, değer vermekte ve mecbur kalmadıkça zarar vermemektedir. H. Nihal Atsız aşağıdaki bölümde Türklerin bir ayıya karşı dahi ne kadar merhametli olduklarını rnekleyerek sevgi değerini bizlere hatırlatmaktadır.

“Yere düşen ayı acı acı bğrd. Yolcu hiç istifini bozmadı. Ayıya:

- Canını yaktımsa bağışla. Yoksa sen benim canımı ıkaracaktın, dedi.” (a.g.e., s.165)

Türkler için evlilik kutsaldır. EŞi, yuvası ve yavrularına sonsuz sevgi beslemektedir. Aile toplumun temelidir. Bu nedenle aile bağları önemsenmiŐ ve sevgi değeriyle korunmuŐtur. AŞağıdaki bölümlerde Pars ile Almıla’yı ayırmak isteyen katuna karşı Pars’ın eşine sevgisinden ve bağlılığından dolayı gösterdiği hırçın tavrı örneklenmektedir.

“Pars, Almıla’yı omuzundan tutarak kendisine doğru çekti. Yanaklarından öperek:

- Nişanımız kutlu olsun! İşbara Alp’in kızı! dedi. (...)

Sonra hepsi birden Almıla’nın, Onbaşı Pars’ın şerefine haykırdılar, uğur ve kut dilediler.”

(a.g.e., s.221)

“- Onbaşı! Katunun buyruğuna karşı mı geliyorsun? Ben sana buyruk veriyorum: Almıla’yı bırakacaksın!

- Hayır katun! Almıla’yı bırakmayacağım!

- Buyruğuma karşı mı geliyorsun?

- Evet!” (a.g.e., s.223)

“Ayrıldılar. Pars soluyor ve katuna sert sert bakıyordu. Katun:

- Katunun buyruğuna baş eğmemenin sonucunu göreceksin! diye haykırdı.

Pars gülümsedi:

- Bütün sonuçlar yağız yere girmektir. Ha bir gün önce, ha bir gün sonra...

Katun bir işaretle binbaşığı ardına takarak, dönerken yaya kalan erler ısıklarla atlarını çağırmaya başladılar. Pars da Almıla’yı yanına alarak yola koyuldu.” (a.g.e., s.224)

Türklerde aile ve akrabalık bağları çok kuvvetlidir. Aile ve akraba üyelerinin her biri değer görmekte ve her koşulda savunulmaktadır. Bu bölümde H. Nihal Atsız Böğü Alp’in akrabası sandığı kişiyi nasıl koruyup kolladığını örnekleyerek bize sevgi değerini hatırlatmaktadır.

“- Seni bacanağı olan Onbaşı Pars’la karıştırıyordu. İşbara Han’ın onbaşılardan bir Pars var ki İşbara Han’ın büyük kızı Almıla ile evlenmiş, sonra da batıya kaçmıştır. Böğü Alp bu Pars’ı görmemiştir. Senin adını nereden duyduysa duymuş, seni kendi bacanağı sanmıştır. Böyle sanmasaydı işin bitikti.” (a.g.e., s.239)

Türkler kendisine yapılan iyiliği asla unutmamakta, karşısındakine vefalı olmaktadır. Aşağıdaki bölümde Karakulan kendisine iyilik yapan Üç Oğul'u en iyi şekilde ağırlayarak borcunu ödemek istemekte, Üç Oğul ise evini ve ailesini yalnız bıraktığı için vicdan azabı duyarak bir an önce ailesine kavuşmak istemektedir. Bu davranışlar bize sevgi değerini örneklemektedir.

“Karakulan, konuk evinin avlusundaki dövüšte Üç Oğul'un kendisine yaptığı yardımı unutamıyor, bunu ödemek için elinden geleni yapıyordu.” (a.g.e., s.257)

“Kendisinden yardım istedikleri için Üç Oğul “Hayır, kalamam” diyemiyordu. Fakat gönlü de burada kalmaya hiç razı değildi.

- Ötüken 'de evim yurdum var. Beni beklerler, diye itiraz etmek istedi.” (a.g.e., s.258)

“- (...)Yarın sarayda kan gövdeyi götürecek. Belki de veliaht Çin tahtına geçecek. Bu dövüšte bize yardım edeceksin değil mi? diye sordu.

Üç Oğul zaten bu dövüşe karışmak için aylardır burada bekliyordu. “Elbet” diye cevap verdi. Karakulan sevincinden onun boynuna sarıldı. Yapılacak işleri anlattı.(...)

Üç Oğul, yaveri omzundan tutarak durdurdu:

- Nereye gidiyoruz? Öyleyse vuruşalım.

- Veliiaht öldükten sonra vuruşmak para etmez. Bizim çeriler artık vuruşmaz.

- Biz ikimiz gidip vuruşamaz mıyız? Veliiahdin öcünü alamaz mıyız?” (a.g.e., s.262)

Üç Oğul akrabası olan Kara Budak'ın haksız bir şekilde oklanarak öldürülmesini içine sindirememekte, ona vefasını da oğlunun adını Kara Budak koyarak göstermeye çalışmaktadır. Bu örnekler sevgi değerini bizlere hatırlatmaktadır.

“ Üç Oğul'un gözleri bulandı. Belirsiz bir yere bakarak:

- Zavallı Kara Budak! Hem de bayağı kişiler gibi oka tutularak öldürüldü, dedi.

- Ya nasıl öldürülecekti?

- *Bilmiyor musun? Öyle ya... Elbette bilmezsin. Türk türesince soy kişiler öldürülürse kanları toprağa akıtılmaz. Yay kirişiyile boğularak öldürülür. Kara Budak'ı böyle öldürmediler. O benim kayın eçemdir. Oğlumun adı da Kara Budak...*” (a.g.e., s.259-260)

Türklerde “at, avrat, silah” kutsaldır. Asla başkası bunları elinden alamaz. Eşi veya sevdiği bu nedenle çok değerlidir. Ona kimse yan gözle dahi bakamaz. Bu nedenle Türk töresince evli bir kadına yaklaşmanın cezası ölümdür. Bu bölümde Üç Oğul sevgilisi olarak gördüğü Çinli kızı yanına alamadığı için üzülmekte, ona vefasızlık yaptığını düşündüğü için öfkeden delirmektedir. H. Nihal Atsız bu bölümle vefa ve bağlılık duygusunu bizlere göstererek, sevgi değerini hatırlatmaktadır.

“O zaman Üç Oğul'un aklına yaverin evinde bıraktığı Çinli sevgilisi geldi. Karakulan'a onların ne olacağını sordu. Beriki büyük bir kayıtsızlıkla:

- *Evimi zaptedecekler. İçindekiler ya Şe-min'in sarayına yahut onun yaverinin evine gidecek...*

Üç Oğul az kalsın ağlayacaktı:

- *O kız beni seviyordu. Onu ne diye birlikte almadık?*

Karakulan güldü:

- *Siganfu kızını Ötüken kızı mı sandın? O seni unuttu bile. Belki şimdi yeni sevgilisiyle başbaşadır.”* (a.g.e., s.263)

Sevgi ve muhabbetle davranma sosyal ve kültürel birliği sağlayabileceği gibi sevgi bağlarını da pekiştirecektir. Bu bölümde Yamtar açlıktan ölmek üzere olan eşini kurtarmak için ona şefkatle yemek yedirmekte, kapıya yemek istemek için gelen arkadaşını da boş çevirmeyerek yemeğinin yarısını onlarla paylaşmaktadır. Sançar ise sabah erkenden kalkıp atını kesip etlerini kıtlık dolayısıyla ölmek üzere olan akrabalarına dağıtmaktadır. Bunlar hep sevginin, vefalı olmanın ve fedakarlık yapabilmenin gereğidir. Atsız, bu anlatımıyla bizlere sevgi değerini en güzel şekilde örneklemektedir.

“ Yamtar; güçsüz, arık kalmış evdeşine et yedirerek onu kurtarmaya çabalıyordu.” (a.g.e., s.265)

“Yamtar, evdeşini ölümden kurtarmaya çalışıyordu. Fakat evde herkes açtı. Ölmüş atın etini övütecek kadar sağlam bir işkembesi olan Yamtar’dan başka herkes iyi yiyecek istiyordu. Kocamış ninesine o kadar aldırılmıyordu ama yarın birer yiğit olarak savaşa girecek olan oğullarına baktıkça içi sızlıyordu. Küçük oğlu ölmüştü. Emzikli evdeşi de çok kötü durumda idi.(...)”

– Yamtar açlıktan ölüyoruz. Evde diri olarak bir evdeşim kaldı. Onun için bana biraz azık veremez misin? diye yalvardı.

Yamtar düşünmeksizin kıymız çamçağına el attı. Yarısını kendi evdeşine ayırıp kalanını Sülemiş’e uzattı. Yumruk kadar da bir kurut parçasını verdikten sonra:

- Al, bunları yengeme ver, dedi. Ölmüş etin kızartmasından koparıp:

- Bunu da sen ye! diyerek uzattı.” (a.g.e., s.266-267)

“Ertesi sabah Onbaşı Sançar erkenden kalkarak elinde kalan iki attan birini kesip güzelce kızarttı. Kendisine irice bir parça ayırdıktan sonra atına atlayarak andalarının evine uğramaya başladı. Önce evi en kalabalık olan Yamtar’a uğradı. Koca Yamtar ağlıyordu. Çünkü o gece hem ninesi, hem oğullarından biri, hem küçük kardeşi, hem de evdeşi ölmüşlerdi. Gök başıma yıkıldı deyip ah çekiyor, yanaklarından aşağıya yaşlar boşanıyordu.” (a.g.e., s.267)

Kara Ozan kıtlık dolayısıyla ailesinden on yedi kişiyi kaybetmiştir. Bu acıyla gözyaşları dinmemekte, yüreği dağlanmaktadır. Bu bölüm aile bağlarının önemini, vefayı ve sevgi değerini bizlere hatırlatmaktadır.

“Genç yüzbaşı, ayın ışığı altında başını kaldıran Kara Ozan’ın yüzünü bunlu, gözlerini yaşlı gördü. Bu yaşlı gözlerde, son kıtlığın yok ettiği bir ocağın üzüntüleri vardı. Ötüken’de her evden birkaç kişi alan kıtlık Kara Ozan’ın evini silip süpürmüş; evdeşi, baldızları,

çocukları, kardeşleri, öksüz yiğenleri hep birden ölmüşlerdi. Kara Ozan'ın evinden on yedi kişi eksilmiş, yalnız kendisi kalmıştı.” (a.g.e., s.278)

Yamtar, zor durumda olan Sançar ve Gök Börü'ye yardım etmekte, çocuklarını da soğuktan korumak için hemen keçeye sarmaktadır. Çocuklarına ve arkadaşlarına gösterdiği şefkat bizlere sevgi değerini örneklemektedir.

“Fakat Sançar'ın kahkahaları bütün sesleri bastırıyor, konuşmaya imkan vermiyordu. Yamtar ne yapacağını şaşırmişti. Sançar'ı susturmak için onu atının sırtına bağlayıp koşturmaktan başka çıkar yol yoktu. Halbuki Sançar'ın atı şimdi burada değildi. Hem de Sançar'la uğraşsa çocuklar da, kendisi de donacaktı. Yere düşmüş olan Gök Börü'yü bir davranışta kaldırarak bağırdı:

- Çabuk, Sançar'ı içeri getir!

Kendisi de çocukları yakalayıp içeri girdi. Hemen onları bir keçeye sararak oturttu.” (a.g.e., s.286)

Çin esaretinde olan Gök Türkler türlü zulümlere mazur kalmışlar ancak sabırla kurtuluş gününü beklemişlerdir. Gök Börü'yü itaat etmemesinden dolayı kırbaçlamış ve gözlerini dağlamışlardır. Bu durumu görmemesi için hemen Yamtar yeğenini kucaklamış ve o bölgeden uzaklaştırmıştır. Gece boyunca da gözleri dağlanan arkadaşının yanında kalmış, ona bakmış, iyileşmesi için kendi yemeğinden fedakarlık yapmıştır. Atsız, Yamtar'ın bu davranışları ile bizlere çok güzel örnek olmakta ve sevgi değerini en güzel şekilde örneklemektedir.

“Fakat Gök Börü'ye son kırbaçlar vurulurken gelen Yamtar, olacak işi anlamıştı. Sungur'un da bunu görmesini istemiyordu. Onu yakalayıp kucağına aldı. Çocuk gitmek istemiyordu:

- Eçe! Kalalım! dedi.

Yamtar titreyen bir sesle cevap verdi:

- *Kalmayalım Sungur! Baban birazdan gelecek!*

Sonra, gürbüz bir çocuk olduğu halde, kendi kucağında küçük kalan Sungur'u kavrayarak yürümeye başladı. Sungur, yanağını Yamtar'ın yanağına dayamıştı. İkisinin de yüzü ıslaktı.

O gece Yamtar, Sungur'u kendi evinde çocuklarıyla bırakarak Gök Börü'nün evinde kaldı.(...) Kan kerdeşinin yardımına koşamamış olmaktan doğan bir iç acısı, Gök Börü'nün gözünü kızgın şişle çıkararak acıdan aşağı değildi. Kendinden utanıyordu.” (a.g.e., s.341-342)

“Yamtar şimdi daha ağır bir yük altında idi; Gök Börü'nün tarlasını ekip biçmek, andasına ve andasının oğluna bakmak da artık kendi görevleri arasına girmişti. İlk günlerde öteki Türklerden epey süt, yoğurt, et bularak Gök Börü'yü iyice beslemiş; çabuk iyileşmesine çalışmıştı.” (a.g.e., s.343)

“Doğru idi. Az yemek yiyor, kendi üleşinin yarısını Gök Börü ile çocuklarına veriyordu.” (a.g.e., s.350)

Kür Şad, özgürlük mücadelesine kalkışmadan önce eşinin ve çocuklarının yanına gelmiş, onlarla helalleşip, öpüp, kucaklaşıp ve vedalaşmıştır. Bu da ailesine duyduğu sevgiyi bize örneklemektedir.

“Büyük gece gelip çattı...

Kür Şad, yapılacak saldırışın bütün inceliklerini tasarlayıp son buyruklarını verdikten sonra konçuyunun yanına geldi. Ona her zamankinden sert bir sesle:

- Konçuy! Bu gece budunu kurtarmak için kanlı bir iş yapacağız. Ölürsem bildiğin gibi yap! dedi.

Sonra onun yanaklarını öperek çocuklarını çağırdı. Sarılıp kucakladı.” (a.g.e., s.387)

Urungu annesine olan sevgisinden, onu üzme korkusundan, çok merak etmesine rağmen babasının kim olduğunu sormamış, sabırla annesinin söylemesini beklemiştir. Bu örnekle

Atsız, anneye olan sevginin büyüklüğünü bizlere göstererek sevgi değerini hatırlatmaktadır.

“Anasına bu kadar saygı duymasa onu zorlayacak, söyletecekti. Fakat bu kahraman anaya öylesine bağlı idi ki onun sözünün dışına çıkacak gücü kendinde bulamıyordu.” (a.g.e., s.443)

Urungu, ölen eşine sonsuz bir sevgi ve vefa ile bağlıdır. Öyle ki asla yeniden evlenmemiş, bu bakımdan da Gök Türkler arasında şaşkınlıkla karşılanmıştır. Çünkü eşi ölen herkes yeniden evlenmektedir. Urungu ise tüm ısrarlara rağmen eşinin hatırasına saygısından, ona duyduğu sevgi ve vefadan dolayı hiç evlenmemiştir. Atsız, Urungu'nun davranışları ile bizlere sevginin yüceliğini hatırlatmaktadır.

“Urungu ölen evdeşini o kadar severdi ki o öldükten sonra hiçbir kadını kendine eş etmemiştir. Gök Türkler arasında evdeşi ölüp de bir daha evlenmeyen kimse bulunmadığı için arkadaşları Urungu'ya şaşarlardı. Hatta anası bile bir defa ona evlenmesini söylemiş, fakat Urungu o kadar kesin olarak reddetmişti ki, anası bir daha bunu kurcalamamış, Urungu yirmi yıl kadınsız yaşamış, gönlünde ölen evdeşinin hayali silindiği, ateşi küllendiği halde hatırasına saygı göstermekte devam etmişti.” (a.g.e., s.453-454)

Yedi yaşındaki torunu yaralı Urungu'ya şefkatle her gün gelip bakmakta, dedesinin iyileşmesi için küçük yaşına rağmen çabalamaktadır. Bu örnek yeni nesiller için sevgi değerini en güzel şekilde örneklemektedir.

“Güz ayları gelmek üzere idi. Onbaşı Urungu çadırda yatıyordu. Ay Hanım'ın oku onu adamakıllı sarsmış, kanı çok aktığı için kendini toparlayamamıştı. Bu yüzden çeriye katılamamıştı. Yedi yaşında bir kız her gün çadıra gelerek ona bakıyor, yiyecek getiriyor, koluna girerek biraz gezdiriyordu. Bu küçük kız onun torunu, yani Taçam'ın kızıydı.” (a.g.e., s.497)

Aşağıdaki bölümde tutsak halde olan Ersegün'e, hala çocuk olmasından ve karşılıksız bir sevdaya düşmesinden dolayı yaşlı kadının acıdığı ve nasihatlerde bulunduğu, ona sevgiyle muamele ettiği, böylelikle bizlere sevgi değerinin hatırlatıldığı görülmektedir.

“Görünüşünün iri olmasına rağmen Ersegün'ün henüz körpe bir çocuk olduğunu anladığı için ona acımişti. Kimsesiz bir tutsak, iyi yürekli bir beğ, gözü pek bir çeri olduğu için de onu sevmiştir. Uzaktan göz altında bulundurur, arasına konuşurdu. Aylarca süren bu tanışıklıktan sonra genç beğin Ay Hanım'a gönül verdiğini, yüreğine od düştüğünü anlamıştı. Yaşlı kadının böyle delice gönül vermelerden içi yanıktı. Vaktiyle küçük bir erkek kardeşi güzel bir kıza gönül vermiş, alamamış, başı bin türlü belaya girmiş, sonra kan kusarak ölmüştü. Bu yiğidin de aynı duruma düşmemesi için ona öğüt vermek istiyordu.” (a.g.e., s.521)

Urungu yıllar sonra ilk defa bir kadını sevmiş, Ay Hanım'a sonsuz bir sevgiyle bağlanmıştır. Onun sevgisi o kadar kutsaldır ki, ona kötülük gelmesinden ölesiye korkmakta, onun yaşaması için kendi hayatını feda etmeye hazırlanmaktadır. Ay Hanım'ın öldüğünü öğrendiğinde ise onu da yanına alıp sonsuza dek kavuşmak için ölüm çukuruna atlayarak hayatına son vermektedir. Aşağıdaki bölümlerde Atsız'ın güçlü anlatımıyla sevgi değeri iliklerimize kadar işlemektedir.

“Yaşlı Onbaşı Urungu ile çocuk Onbaşı Deli Ersegün'ün mangaları yan yana düşmüştü. Ay Hanım'a yaptığı evlenme teklifi reddedildikten sonra Ersegün büsbütün delirmiş, delirmek ne, çılgına dönmüştü. Kanındaki çılgınlığı söndürmek için Ay Hanım'ı almaktan başka çare olmadığını biliyordu. Dokuz Oğuzlara karşı açılan savaş, içindeki umut ışıklarını parlatmış, çocuk gönlünü sevindirmişti. Gök Türkler arasında bu savaşı onun kadar isteyen yoktu.

Urungu başka türlü düşünüyor, Ay Hanım'a bir kötülük gelmesinden korkuyordu. Ona bir kötülük gelmesindense, bunu görmemek için daha önce ölmeyi candan arzuluyor, bugün hayatındaki en kıyasıya dövüşü yapacağını anlıyordu.” (a.g.e., s.612)

“Urungu irkilerek bir adım attı:

- Kadir Bağa! Ay Hanım nerde?

Bu seste yalvaran bir eda vardı. Ölüm halinde olan Dokuz Oğuz Beği hıçkırıldı:

- Ay Hanım Uçmağa vardı. Onu siz öldürdünüz!

Artık karanlığa iyice alışmış olan Urungu başını kaldırdı ve ölülerle dolu otağın içinde Ay Hanım'ı tanıdı. Göğsünde bir ok olduğu halde yatıyordu. Her zamankinden daha güzeldi. Konuşulanları işitiyor, hatta gönülden geçenleri duyuyor gibi bir hali vardı.

Urungu'nun kılıcı elinden düşmüştü. İnanamıyor gibi, düş görüyor gibi bu sevgili ölüye bakıyordu. Birden canlandı. Sadağını çıkararak yere attı ve Ay Hanım'ın yanına gelerek diz çöktü:

- Ay Hanım! Ay Hanım! diye seslendi. İşte o zaman öldüğüne inanarak derin bir ah çekti. Sonra incitmekten çekinerek onu kucağına aldı ve otağın kapısına yöneldi, Kadir Bağa hala ağlıyordu.

- Onu yalnız bırakma. Hep seni beklemişti! dedi ve hıçkırıklar arasında öldü.” (a.g.e., s.616)

“Elli yıla yakın sert bir yaşayıştan, görülmedik çilelerden sonra; sevdiği, Tanrılar kadar güzel Ay Hanım'ın ancak ölüsüne kavuşan Urungu; kahraman ve ölümsüz Kür Şad'ın oğlu, kucağında sevgilisi olduğu halde batıya doğru mesafeleri aşıyordu.” (a.g.e., s. 619)

“Bu atlı, Onbaşı Urungu idi. Ay Hanım'ın başını göğsüne dayamış ve sol koluyla onu iyice kavramış olduğu halde, sağ eli dizginde, gözleri ilerde gidiyordu.

Nereye gidiyor değil, nasıl gidiyordu? Bu, sözle anlatılacak bir gidiş değildi. Arasına, gözlerini ufuktan çevirip Ay Hanım'a bakıyor, o zaman onu sevgi ve şefkatle daha çok sıkarak içinin sızladığını duyuyordu. Bu bakışlarda her şey, her şey vardı. (a.g.e., s.620-621)

“Bağrına bastırıldığı sevgilisi sanki ölmemiş de yaralıymış gibi atın üzerinde onu en iyi durumda tutuyor, gönlünden gelerek kollarına giden gücünün verimiyle onu kavrayarak meçhule doğru akıyordu. Ay Hanım’ı tutuşunda yalnız sevgi ve şefkat değil, büyük saygı da vardı ve muhakkak ki, ölmüş olmasına rağmen kağan kızı bunu duyuyordu.” (a.g.e., s.622)

“Urungu bir defa daha Ay Hanım’ın yüzüne baktı ve bu sefer gözleri orada takılı kaldı. Bu ilahi yüze bakan gözler yaşlıydı. Yaşlı gözlerini göğe kaldırarak Tanrı ile konuşuyormuş gibi:

- Bozkurtlar dirilirken Ay Hanım da yaşasaydı ne olurdu! diye fısıldadı.

Sonra görülmedik bir şeye takılan gözlerin manalı ışıltısı ile ileriye bakarak atını mahmuzladı. At son bir atılışla fırlarken Ay Hanım’ı deminkilerden daha sıkıca kendine doğru çekti. Dudaklarını hiçbir zamanın görmediği, hiçbir çağın göremeyeceği o ilahi yüze değdirerek öptü ve hala sıcak olan o mehtap kadar, Güneş kadar güzel olan yüzden ayırmadan, bir an içinde bütün mazisini yıldırım hızıyla hatırlayıp “Hoşça kal Ötüken!” diye düşündükten sonra kendisini boşluğa bıraktı...” (a.g.e., s.623)

“Urungu, bağrında sevgilisi olduğu halde kendisini Ölüm Uçurumu’na fırlatmış, hayatta kavuşamadığı Ay Hanım’a, zamanı ve mesafeleri aşarak ölümden, bir daha ayrılmamak üzere, kavuşmuştu.” (a.g.e., s.623)

4.8. Sorumluluk Değeri

“Sorumluluk” kavramı TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2019) “Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi, sorum, mesuliyet.” olarak tanımlanmaktadır. Ayverdi (2011, s.1123) ise sorumluluğu, iş ve davranışlarından hesap verme durumu olarak tanımlamaktadır. MEB’in (2017) belirlediği “kök değer”lerin sekizincisi olan “sorumluluk” değeri; kendine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olma; sözünde durma, tutarlı ve güvenilir olma, davranışlarının

sonuçlarını üstlenme... gibi kavramlarla açıklanmaktadır. H. Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" romanında sorumluluk değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

"Yıldırımlar ortalığı inletmeye, yağmur bardaktan boşanırcasına yağmaya başladı. Çalığın keskin borusu öterken çeriler yıldırım hızı ile fırlayarak atlarına koştular. Yüzbaşı bir sıçrayışta atına atladı. "Ardımdan gelin. Tez davranın!" diye haykırdı. Korkunç yıldırımlar sağdan, soldan çatlarken; dolu, yüzlerini acıtırken yüz atlı karşiki dağa doğru doludizgin at sürdüler. Yüzbaşı karşı yatan kara dağın eteklerindeki sığınaklara erişmek istiyor, atlılar ardi sıra yarışiyordu." (a.g.e., s.19)

"Atından düşmemiş bir İşbara Alp kalmıştı. Atsız kalan erler ne yapacaklarını bilmiyorlardı. Kimi atını tutmaya savaşıyor, kimi sığınacak bir yer bulmaya çabalıyordu. Bir onbaşı kılıcını çekmiş, kendi buyruğundaki erleri bir düzene koymaya çalışıyordu." (a.g.e., s.20)

"Yüzbaşı kaç kişinin öldüğünü anlamak isteyince onbaşılara bağırdı:

- Onbaşılar erlerini sayın!

Onbaşılar kendi çevrelerinde toplanan erleri saymaya başladılar." (a.g.e., s.23)

Yukarıdaki bölümlerde üst rütbedeki alpların kendi emrindekileri korumak için verdikleri mücadele anlatılarak sorumluluk değeri örneklenmektedir.

Komutanından emir aldıktan sonra kendisiyle birlikte on erin öleceğini bile bile Kurt Kaya elini bırakmakta, diğerlerinin yaşaması için kendi ve beraberindekilerinin canını feda ederek sorumluluğunu yerine getirmektedir.

" "Kurt Kaya elini çöz!..." Kurt Kaya, Yamtar'ın ardına yapışan erlerin arkadan onuncusuydu. Yüzbaşının buyruğunu alınca bir an tereddüt etmedi ve kara, azgın sular bu on eri bir anda yuttu." (a.g.e., s.22)

Türk alpi vatanından, emrindeki erlerinden ve iyi savaşılabilmek için sahip olduğu silahlarından başka bir şey düşünmeyerek vatani için sorumluluğu vazifesini en iyi şekilde yerine getirmektedir.

“Onbaşının heybetli yüzü daima asık, düşünceli durur, erlerinden ve pusatlarından başka şey onu ilgilendirmezdi.” (a.g.e., s.50)

Kağan dahi bir karar alırken mutlaka kurultayı toplar ve istişare ederdi. Türk geleneğinde istişarenin büyük önemi vardır. “Akıldan üstün akıl vardır.” atasözü de burdan dilimize yerleşmiştir. İstişare yaparak kağan milletine karşı sorumluluğunu yerine getirmektedir. Aşağıdaki bölümler buna örnektir:

“Kurultay kurulmuştu. Kağan, Batı Kağan’ından gelen bitiği, okuması için Kür Şad’a uzattı. Kür Şad bitiği okuduktan sonra kağan söze başladı:

- Türk beğleri! Ustan üstün us vardır. Ne düşünüyorsanız, gereken ne ise ortaya atın. Kınışelim. Ola ki doğru yolu bulur da ona göre iş ederiz.” (a.g.e., s.76)

“Kineş uzayacaktı. Gün batıyordu. Kağan beğlere birer birer düşüncelerini sordu. On iki beğden yarısı Kür Şad’ı tutmuştu. Kağan hangi yana geçerse sözü onlar kazanacaktı. Kağan son sözü söyledi.” (a.g.e., s.82)

Türk eri ne olursa olsun asla yalan söylemez. Yalan söyleyen toplumca horlanır ve soyu da aynı muameleyi görür. Yaptığı yanlışın bilincinde olan Kara Budak davranışlarının sonuçlarını üstlenmiş ve hatasını itiraf ederek sorumluluğunu yerine getirerek bizlere örnek olmuştur.

“Tam bu sırada alanı çevreleyen budun arasında bir dalgalanma oldu. Koca börklü, uzun boylu, yoksul giyimli bir genç, budunu yarararak yargıcıların karşısına dikildi:

- Sançar doğru söylüyor. Dün gece bu Çinli kadının yanında olan bendim, dedi.” (a.g.e., s.93)

“Yasavulbaşı sordu:

- *Onbaşı Kara Budak! Gözlerini bağlayayım mı?*

Kara Budak öfkeyle gülümsedi:

- *Onbaşı Kara Budak'ı göğsüne saplanacak on oktan korkar mı sandın?"* (a.g.e., s.98)

Kara Budak'ın ölümünden sonra kankardeşi olan arkadaşlarına katılmak isteyen Üç Oğul sözünde durmak ve Kara Budak'ın kardeşiyle evlenebilmek için arkadaşlarıyla kankardeşi olamamıştır.

"Onbaşı Üç Oğul onlara baktı. Kanı kaynamış, onlarla birlik bulunmak istemişti. Fakat Kara Budak'la kankardeşi olursa onun kızkardeşini alamazdı. Altı onbaşı ölen arkadaşlarıyla ve birbirleriyle kankardeşliği andlaşması yaparken, Onbaşı Üç Oğul elinde Kara Budak'ın bağından çekilip çıkarılmış ok olduğu halde, gözleri yaşlı, bağı yanık, içi bunlu, obasına doğru gidiyordu." (a.g.e., s.99)

Kıtlık tüm obayı sarmış ve ölümler başlamıştır. Bu nedenle Türk erleri ailelerini yaşatmak, evlerine yiyecek getirebilmek için ava çıkarak, birbirlerine yiyecek vererek sorumluluklarını yerine getirmektedirler. Aşağıdaki bölümler bunu örneklemektedir:

" "Açın üzerine dokuz yorgan örtseler uyuyamaz." sözünü Çalık çok iyi anlamıştı. Son yiyeceklerini anasıyla evdeşine ve üç çocuğuna verip kendi aç yattığı için bütün gece üşümüş, uyuyamamıştı. Bir gün önceden de ağzına bir şey koymamıştı. Bu kış işler düzeninde gitmiyordu.

Çalık, erken davranıp da bir geyik, hiç olmazsa bir tavşan avlamazsa işin nereye varacağını bildiği için çok erkenden kalkarak dağa yöneldi." (a.g.e., s.100)

"Çalık döndü. Yamtar elini yere uzatarak:

- *Sadağınla kılıcını almadan mı gidiyorsun?*

Çalık can sıkıntısı ile ne yaptığını bilmiyordu. Atından yere indi. Yorgun hareketlerle kılıcını kuşandı. Bu sırada Yamtar atına atlamıştı. Sürdü. Çalık bir ona, bir de yere baktıktan sonra bağırdı:

- Hey! Onbaşı! Buraya gel!

Yamtar döndü. Çalık sordu:

- Tavşanları almadan mı gidiyorsun?” (a.g.e., s.107)

“- Yamtar açlıktan ölüyoruz. Evde diri olarak bir evdeşim kaldı. Onun için bana biraz azık veremez misin? diye yalvardı.

Yamtar düşünmeksizin kırmızı çamçağına el attı. Yarısını kendi evdeşine ayırıp kalanını da Sülemiş'e uzattı. Yumruk kadar da bir kurut parçasını verdikten sonra:

- Al, bunları yengeme ver, dedi. Ölmüş atın kızartmasından bir parça koparıp:

- Bunu da sen ye! diyerek uzattı.

Ertesi sabah Onbaşı Sançar erkenden kalkarak elinde kalan iki attan birini kesip güzelce kızarttı. Kendisine irice bir parça ayırdıktan sonra atına atlayarak andalarının evlerine uğramaya başladı.” (a.g.e., s.267)

Sahtekarlık yaparak Almıla ile yalnız kalmaya çalışan Şen-king'in oyununu onbaşı Pars anlamış ve atını sürerek onların bulunduğu yere gelerek Almıla'yı rahatsız etmelerini önlemek için karşılarına dikilmiştir. Böylelikle Pars çevresine karşı da sorumluluğunu yerine getirmiştir.

“Onbaşı, atını Şen-king'in tam karşısına getirerek durdu. Susarak bakiştılar. Sonra Pars, Almıla'ya sordu:

- Sana bir şey dediler mi?

- Çin beği nereye gittiğimi sordu.

- Nesine gerekmiş?

- Bilmem.

Pars Çinliye dik dik baktı. Sonra onun yüzüne tükürür gibi şöyle dedi:

- Çinlisin ama kurnaz değilsin.

Şen-king gülüyor, bu Türkle alay etmek istiyordu. Yüksekten bakarak onbaşıya sordu:

- Nerden bildin?

- Yarışı öne sürüp bizi buradan uzaklaştırmak istedin ama olmadı.

- Sen bu aklınla yüce bir tarkan olsan gerekti.

- *Senin gibi bir beğ olmaktansa olmamak yeğ...*” (a.g.e., s.122)

Sorumluluk yalnızca kişinin kendisine değil, çevresine, ailesine ve vatanına da karşı sorumlu olma bilincidir. Aşağıdaki bölümlerde casusu yakalamak için peşinden gidip yaralanan Çalık'ın farkedilmesi, kurtarılışı ve bildiklerini anlatarak sorumluluklarını yerine getirişi örneklenmektedir.

“Sançar ve çerileri yorgunluk çıkarıyor gibi idiler. Birdenbire erlerden biri:

- *İlerde bir at gidiyor! dedi.*

İleride bir at ağır ağır Ötüken'e doğru gidiyordu. Sançar hemen sağa, sola, öne, arda bakarak erleri, atları saydı. Eksik yoktu. Gene gözlerini ilerki ata diken Sançar bir ara baktıktan sonra:

- *Atın üzerinde bir de atlı var. Ardımdan tez gelin! Diyerek atını mahmuzladı. Hepsi birden doludizgin fırladılar.*” (a.g.e., s.129-130)

“Binbaşı kaşlarını çatmıştı. Bu çâşıt kimdi? Çalık her söz edişinde bayılacak gibi yorulmasa çok soru soracaktı. Fakat Çalık o kadar güçsüz düşmüştü ki ancak soluk alabiliyordu. Buna rağmen İşbara Alp bu önemli işi anlamadan da bırakamazdı. Sordu:

- *Bu çâşıt nerede?*

- Geberdi.

- Sen mi geberttin?

- Evet.

- Seni o mu yaraladı?

Çalık'ın gücü kesilmişti. Gözleriyle evet işareti verip sustu. O kadar bitkindi ki artık sorgulara karşılık veremiyordu.” (a.g.e., s.131)

“ - O Çinlinin çasıtı olduğunu nasıl anladın?

Sançar bunu seziyle anlamıştı. Cevap vermesi için Çalığa bakınca at uşağı son bir gayrette bulundu. Kesik kesik:

- *Çin'de tutsakken görmüştüm. Çin subayı idi. Bir de bitig yakaladım. Atımın eyeri altında... Torbanın içinde... diyebildi ve yeniden bayıldı.” (a.g.e., s.132)*

İşbara Alp iki Çinlinin sözlerini karşılaştırarak edindiği bilginin doğruluğunu teyit ederek sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getirmekte ve verilen emirleri en iyi şekilde sonuçlandırmaktadır.

“İşbara Alp'in yüzü pek sertleşmişti. İkinci Çinliyi çağırarak bir de ona okuttu. İki Çinlinin sözleri birbirine uyunca çadırdan çıktı. Kendisi gelinceye kadar iki Çinliyi bir yere bırakmamasını Sançar'a söyledikten sonra atına atladı.

Binbaşı, buyruğu altında bulunduğu Kür Şad'a bu işleri anlatmağa gidiyordu.” (a.g.e., s.137)

“Öncü tümenin başbuğu olan Kür Şad, Binbaşı İşbara Alp'ı çağırarak şöyle dedi:

- *İşbara Alp! Bu duvarı çabuk aşmak için en keskin nişancılardan on kişi seçeceksin. Bizim ikimizle birlikte bu on kişi duvarın en uygun yerini oka tutarak oradaki Çinlileri devirirken yine en seçme bahadırlardan, iyi kılıç kullananlardan on kişi de merdivenle duvara tırmanıp aşağı inerek bize kapıyı açacaklar.” (a.g.e., s.145)*

Çinli kalesine girebilmek için kapıyı açması gereken Arık Buka ölüme ve aldığı oklara direne direne sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“Arık Buka, Üç Oğul’u düşünecek çayda değildi. Yalnız, bir taşla iki kuş vurmak istedi. Kalkarak kapıya doğru fırlarken Üç Oğul’un boğazını sıkan Kıtayın yüzüne yaman bir tekme savurdu. Bu tekme Üç Oğul’un gırtlığındaki baskıyı gevşetmiş, ona soluk aldırmişti. Aynı zamanda Arık Buka mandala el attı.

Fakat yaralı Kıtay ok kırıšte bekliyordu. Hemen gezleyerek okunu fırlattı. Bu seferki hepsinden daha yaman oldu. Çünkü ok Arık Buka’nın tam ciğerini delerek göğsünden çıkmıştı. Koca onbaşı sarsılarak yere düşerken kendini topladı. Gene kalkarak mandala sarıldı. Kendisine ok atanı görmüştü. Onbaşığı vuran onun gene kalkabileceğini ummadığı için yayına yeniden ok koymakta acele etmemişti. Göğsü yarıldığı halde kalkıp son bir gayretle mandala yapıştığını görünce hızla yayına bir ok daha yerleştirdi. Fakat geç kalmıştı. Onbaşı mandalı çevirmiş, kapıyı açıyordu. Yaralı Kıtayın fırlattığı ikinci ok Arık Buka’nın göğsüne saplandı.

Kahraman onbaşı kapıyı açmaktan doğan sevinçle acı acı gülümseyerek haykırdı.

- Okla kancık oğlu okla!... Arık Buka’yı devirmekle iş biterse bir de benim için çek...”
(a.g.e., s.151)

Böğü Alp’a kendisine, çevresine, vatanına ve ailesine karşı sorumlu olma bilinci kendisini büyüten dedesi tarafından en iyi şekilde verilmektedir.

“Kendisini dedesi büyütmişti. Dedesi seksenlik bir koca idi. Öyle olduğu halde genç yiğitlerden bile onun sırtını yere getirecek kimse pek bulunmazdı. Elli-altmış yıl önce Gök Türklerin büyük kağanı İstemi Kağan’ın karşısında Ak Dağ’da bütün güreşçileri yenerek, İstemi Kağan’dan altın kakmalı bir kılıç aldığını kendisine anlatmıştı. İşte o kılıç şimdi torunu Böğü Alp’in belinde idi. Koca dedesi ona daha ilk binicilik derslerini verirken:

- *Türk ata bindi mi, gözü atasını bile görmemeli. Oğul! Gerektiğinde kişi canını bile verir ama at, avrat, pusat; bu üçü, verilmez! demişti.*” (a.g.e., s.169)

Türkler her daim tutarlı ve güvenilir olmuşlar, sözlerinde durup yalan nedir bilmemişlerdir. Aşağıdaki bölümde Batı Kağan'ına ziyarete giden elçilerin dürüstlükleri ve vatanlarına karşı sorumlulukları örneklenmektedir.

“- *Yüce kağan! Senin gibi ulu bir kağana bu kadarcık bir armağanla gelmekteki yakışsızlığı biliyorum. Doğu Türkelinde, aramıza iş karıştırıcı Çinliler katılmasaydı, ülkemizde uğursuzluk olup kıtlık olmasaydı sana yarar armağanlar getirebilirdik. Yoksulluğumuz için bizi bağışla.*” (a.g.e., s.195)

Vatanına karşı sorumluluğunu en iyi şekilde yerine getirmek için verdiği mücadelede hayatını kaybeden Onbaşı Alka ile Atsız, sorumluluk değerini iliklerimize kadar işlemektedir.

“ *Tuğlara yaklaşırken Onbaşı Alka en önde idi. Alka, tuğlardan birini kaparken bir uğursuzluk oldu. Kavrıldığı tuğu yere düşürdü. Ötüken'in en iyi binicisi olduğu için hemen atından sıçrayarak düşürdüğü tuğu kaptı.*” (a.g.e., s.200)

“*Fakat Alka hala atından inmemiş, başını da kaldırmamıştı. Tuğu sıkı sıkı tutuyordu. Tunga Tegin'le, İşbara Alp yanına gidip attan inmesi buyruğunu verdikleri zaman hiçbir cevap alamadılar. Yolda düşüp yaralandığını en son gelen atlıdan öğrenince tuğunu dikmek üzere elinden almak istediler. Fakat Alka o kadar sıkı tutuyordu ki alamadılar. Tunga Tegin ayıltmak, kımız vermek için başını kaldırmak istedi. Yarışı kazanan Alka'nın daima dalgın bakan çakır gözleri şimdi eskisinden daha dalgın bakıyordu. Alkan'ın gözleri artık Tunga Tegin'i görmüyordu. Onbaşı Alka yarışı kazandığını da bilmiyordu.*

Onbaşı Alka Doğulular ün kazansın diye ölmüştü.” (a.g.e., s.202-203)

Türkler tutarlılıkları ve güvenilir kimseler oluşlarıyla ünlenmiştir. Bu nedenle hiç çekinmeden en mahremleri olan evlerini dahi birbirlerine emanet edebilmektedirler.

“- Binbaşı! Bu Onbaşı Pars’a güvenin çok mudur? Diye sordu.

İşbara Alp böyle bir soru ile karşılaşacağını hiç düşünmemişti:

- Güvenim çoktur. Ötüken’e dönünceye kadar evimi Onbaşı Pars’a ısmarladım, diye cevap verdi.” (a.g.e., s.209)

Katun, onbaşı Pars’ın Almıla’dan vazgeçmesini istemektedir. Bunun için türlü vaatlerde bulunmaktadır. Ancak Onbaşı Pars, sevdiği kızdan vazgeçmemekte, davranışlarının sonuçlarını üstlenerek sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“- Almıla’dan vazgeçmek için benden ne dilersin?

Onbaşı Pars’ın kaşları çatıldı. Gözleri yalazlandı. Sesi toklaştı:

- Katun! Bana Çin kağanlığını versen yine Almıla’dan vazgeçmem!

Öfkelenmek sırası İçing Katun’a gelmişti:

- Onbaşı! Katunun buyruğuna karşı mı geliyorsun? Ben sana buyruk veriyorum: Almıla’yı bırakacaksın!

- Hayır katun! Almıla’yı bırakmayacağım!” (a.g.e., s.223)

Dokuz Oğuzlarla yapılan savaşta Yamtar ve Yumru’nun göğüslerine kadar suya girip köprüyü omuzlayarak arkadaşlarını kurtarmaları, Onbaşı Sülemiş’in ise kendisini düşmemek için ağaca bağlayarak düşmana karşı verdiği mücadele sorumluluğun en güzel örneklerindendir.

“İşbara Han, gözlerini otağın bir ucuna dikmişti. Savaşın o anını yeniden görüyordu. Bu öyle yiğitçe bir görünüş idi ki kişi bunu ölünceye dek unutamazdı: Gök Türkler kimi atlı, kimi yayan köprüye doğru kaçıyorlar, koca Yamtar’la Yumru’nun göğüslerine kadar suya girerek insan gücü üstünde bir erlikle omuzlarında tuttıkları köprüden geçerek karşı kıyıya ulaşıyorlardı. Köprüden ancak yan yana iki kişi geçebiliyor, karşı kıyıya varan ölümden kurtuluyordu.” (a.g.e., s.273)

“İşte o sırada oku biten Onbaşı Sülemiş atından atladi. Köprünün sol başındaki ince ağaca koşarak kemeriyle kendisini koltuklarının altından bu ağaca bağladı. (...)

Dokuz Oğuzlar onu görünce ok yağmuruna tuttular. Bir anda Sülemiş delik deşik olmuştu. Fakat bağlı olduğu için düşmüyor, hala kılıcını savuruyordu. Yiğit onbaşı Gök Türklere gereken en uzun zamanı kazandırmıştı.” (a.g.e., s.274)

Gök Börü soğuk kış gününde hem çocuklarını keçeye sararak korumakta, hem de Sançar'ın soluğunun kesilmemesi için mücadele ederek sorumluluklarını yerine getirmektedir.

“Kendisi de çocukları yakalayıp içeri girdi. Hemen onları bir keçeye sararak oturttu. Sırtına kışlık kürkünü geçirdi. Gök Börü'nün içeri getirip yere bıraktığı, katılmak üzere olan Sançar'ı kavrayınca Gök Börü'nün sırtına verdi. savaşta buyruk veriyormuş gibi gürlledi:

- Çadırın içinde Sançar'ı koştur. Hem sen ısınırsın, hem de o katılıp soluğu kesilmekten kurtulur. Çabuk davran!...” (a.g.e., s.286-287)

Kara Kağan dahi kıtlık sonucu zor durumda kalmış, elinde kalan atlarını askerlerine dağıtmış, kendisi de bindiği atla kalarak milletine karşı sorumluluğunu yerine getirmeye çalışmıştır.

“Son kıtlık ve açlıkta ne kadar insan, ne kadar hayvan öldü biliyor musunuz? Bilmezsiniz. Ben, Türk kağanı Kara Kağan, bu orduyu donatmak için, binlerce attan elimde kalan bir iki yüz atımı da çerilere dağıttım. Bindiğim tek eşkin atımdan başka bir şeyim yok.” (a.g.e., s.295)

Çinlilerle yapılan mücadelede istenilen başarıyı elde edemeyen Gök Türkler yorgundur. Ancak Kür Şad yılmamakta, Çinlilere yenik duruma düşmeyi kabıl etmemekte, bunun için yeniden saldırmanın gerektiğini savunmakta, “Şerefimizi kazanırız!” diyerek mücadele ederek milletine karşı sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“Kür Şad, Gök Türk elinde kendi yerine Börü Tarkan’ı bırakmış, güneye, kağan ordusuna doğru dört nala at sürüyordu. Ardında beş atlı daha vardı.(...)”

- Buyruk verirsen şimdi yurda ve İşbara Han’a ulak salar, nice atlı varsa getirip bir daha talih deneriz.” (a.g.e., s.300-301)

“- Barış için elçi göndermekle kötü ettin kağan! Şimdi Çinliler bizden çok şey isteyeceklerdir. Onların isteğini kabul etmek Çin’e tutsak olmakla denktir. Buyruk ver: Yurda ulak salıp bütün çerimizi burada toplayalım. Bizimle adam gibi konuşurlarsa hoş! Konuşmazlarsa yeniden akın edelim. Burada bekleyip açlıktan ölecek miyiz? Yoksa yaşamak için akın ve çapul mu yapacağız? Ben gelirken Börü Tarkan’a hazır olmasını buyurdum. 2000 atlı yola çıkmak için buyruk bekliyor. İşbara Han da kendi çerisiyle gelirse Çinlilere bir ders verebiliriz. Yenilsek durumumuz şimdikinden daha kötü olacak değildir. Hiç olmazsa Türk Kağanı baş eğdi diye övünç duyamazlar.” (a.g.e., s.302)

“Fakat yiğit Kür Şad’ın iradesi sarsılmıyor, umutsuz olsa bile görevi yapmaktan geri kalmıyordu. 600 ağır yaralıyı birkaç erin yanında geriye yollarken Börü Tarkan’ın yolladığı 2000 atlı da sükün etti. Bütün gece uyumamış ve çalışmış olduğu halde hiçbir yorgunluk duymadan orduyu düzene koymakla uğraştı.” (a.g.e., s.304)

“Batı Kağanı’na haber salış kağan üzerinde yıldırım etkisi yaptı:

- Ondan yardım geleceğini umar mısın? diye sordu.

- Biz gereğini yapmaktan geri kalmayalım da ondan ötesini Tanrı’ya bırakalım.

Kağan bu düşünceye karşı koydu:

- Çinliler barış için elçi yolladılar. Demek ki savaşmaya niyetleri yok. Bu yorgun argın durumumuzda, uyuyan yılanın kuyruğuna basmakta ne kazancımız var?

- Şerefimizi kazanacağız.” (a.g.e., s.310)

Savaş sırasında kağanın canını kurtarmak için Yüzbaşı Selçik ölümü göze alarak kağanın kendisi olduğu yalanını söylemek zorunda kalmış, Yamtar ise kağanın yaşaması için Çinlilerin üzerine at sürerek kağana ve milletlerine karşı sorumluluklarını yerine getirmişlerdir.

“Yüzbaşı Selçik, Kağan’ın tehlikede olduğunu görünce onu kurtarmak için yalan söylemekten başka elinden bir şey gelmeyeceğini kestirdi. Yüzbaşı Selçik yalandan tiksiniyordu. Çinli gibi yalan söylemek ona pek ağır gelirdi ama kağanı kurtarmak için başka yol yoktu.(...)”

- Evet, Kara Kağan benim! Tanımadınız mı it Çinliler! diye bağırdı.(...)”

Kara Kağan, Selçik’in kazandırdığı zamanla Çinlileri yarararak at sürerken, Çinliler durumu kavramışlar, aldandıklarını anlayarak ardından at koşturmaya başlamışlardı.(...)”

Yamtar kağana şöyle dedi:

- Kara Kağan! Biz yağmayı biraz daha oyalarken sen yurda ulaş. Kağanı sağ oldukça Gök Türkeli yıkılmaz!...” (a.g.e., s.314-315)

“Savaş alanında on bin Türk cansız yatıyordu. Bunlar Gök Türkelinin timsali olan kağan kurtulsun diye ölmüşler, bu uğurda bir o kadar Çinliyi de tatlı canlarından ayırmışlardı.” (a.g.e., s.316)

Çinlilerle yapılan savaş sonucu yenilen ve esir düşen Türklere, Kür Şad yardım ve destek olarak sorumluluklarını yerine getirmektedir.

“Tutsaklar Çin atlılarının ortasında güneye doğru yürümeye başladılar. Bekçilik eden Çin çerilerinin sağında, solunda asıl Çin ordusu yığın halinde gidiyordu. Kür Şad’ın dağlamalarıyla birçok yaralı ölümden kurtulmuş, verdiği buyruklarla da hafif yaralılar ağır yaralıların koluna girmişti.” (a.g.e., s.319)

Esir düşen Türklere türlü eziyetler yapılmaktadır. Verilen emirleri dinlemediği için Gök Börü kırbaç ve gözlerinin dağlanması cezalarına çarptırılmıştır. Yamtar ise bu durumu

görmemesi için Gök Börü'nün oğlu Sungur'u olay yerinden uzaklaştırmakta, olay sonrasında da Gök Börü'den elini çekmeyip, onun işlerini yapıp, ailesine bakarak sorumluluklarını en iyi şekilde yerine getirerek bizlere örnek olmaktadır.

“Gök Börü bu sözleri ürpermeden dinledi. Sonra kumandan Çang-çung'a:

- Ben iki gözüm kör olduğu halde de sizin en yiğidinizin hakkından gelirim! diye bağırırdı.(...)

Fakat Gök Börü'ye, son kırbaçlar vurulurken gelen Yamtar, olacak işi anlamıştı. Sungur'un da bunu görmesini istemiyordu. Onu yakalayıp kucığına aldı. Çocuk gitmek istemiyordu.” (a.g.e., s.340-341)

“Yamtar şimdi daha ağır bir yük altında idi; Gök Börü'nün tarlasını ekip biçmek, andasına ve andasının oğluna bakmak da artık kendi görevleri arasına girmişti. İlk günlerde öteki Türklerden epey süt, yoğurt, et bularak Gök Börü'yü iyice beslemiş; çabuk iyileşmesine çalışmıştı. (...) Günde üç dört kere yanına geliyor, yemeklerini Gök Börü ile yiyor, bu arada ona birkaç şey söylüyordu. Yamtar andasını sevindirecek haberler vermeye çalışıyor, hoşlanmayacağını sandığı şeyleri ondan saklıyordu.” (a.g.e., s.343)

Kür Şad tüm güvendiği alplarına Çin kağanının çerisi olmaları hususunda yardım ve ısrar ediyordu. Böylelikle günü geldiğinde işlerinin kolaylaşacağını düşünerek çabalıyor ve milleti için sorumluluklarından vazgeçmiyordu.

“Böğü Alp şimdi Çin kağanının özel çerisinde subaydı. Kür şad eski pusat arkadaşlarını birer birer bu çeriye almaya çalışıyordu. İşbara Han'ın da emeğiyle Yamtar, Yumru, Üç Oğul, Yağmur, Gümüş de özel çeriye girmişler, kılıç kuşanmışlardı. Bunlar ve adlarını bilmediğimiz daha nice Türkler şimdi Çin kağanının çerileriydi. Birçoğu Çin kağanının çerisi olmak istememişler fakat Kür Şad'ın, “Gününde gerekli olur” diyerek buyruk vermesi üzerine bu işe girişmişlerdi.” (a.g.e., s.368)

Uluğ Tarkan ve İşbara Alp, yani kağanın en sadık adamları Çin esaretine daha fazla dayanamayan ve kendisini öldüren kağana karşı sorumluluklarını yerine getirip onlar da hayatlarına son vermiştir.

“-İki gün önce Uluğ Tarkan’ın kendisini öldürdüğünü işitmediniz mi?

İki anda şaşırıp duraksadılar. Yamtar kekeledi:

- İşitmedik. Tarkan kendisini niçin öldürdü?

- Kara Kağan’ın ölümünden sonra yaşamak istemediği için.

Ortalıkta derin bir sessizlik oldu. Bu sessizliğin ortasında Üç Oğul’un sözleri bir kor parçası gibi düştü.

- Öyleyse bugün de İşbara Han’ın kendisini öldürdüğünü bilmiyorsunuz...” (a.g.e., s.371)

Kür Şad sabırla millete karşı sorumluluğunu yerine getireceği ve bağımsızlık için mücadele edeceği günü beklemiştir. İşte sonunda o gün gelmiştir. Kendisiyle birlikte kırk kahraman ölümü göze alarak sorumluluklarını yerine getirmektedir.

“Kür Şad uzun bir sessizlikten sonra şöyle dedi:

- Dokuz yıllık tutsaklık sona ermelidir. Adımız, sanımız yok olmasın diye, budun yeniden dirilsin diye işe koyulmanın çağı geldi.” (a.g.e., s.377)

“- Kür Şad! Son günlerde onu bir Çinlinin evine geceleri girerken görmüştüm. Olmaya ki...

Böğü Alp sözünü tamamlamadan sustu. Bir Türk beği hakkında kuşkularını açığa vurmaktan utanıyor, fakat bu kadar önemli bir anda her hangi bir umulmadık tuzağa düşmemek için de her tedbire başvurmağa kendisini mecbur sayıyordu.” (a.g.e., s.391)

“Tarihin kırk meçhul kahramanı karanlıkta yürüyordu.

En önde Kür Şad, Bozkurt soyunun o od parçası oğlu vardı. Vazifesi olan Türk budununu kurtarmak, fakat hakkı olan kağanlığı başkasına vermek için, ırkının şiir tarihine en güzel mısraı yazmak üzere, gözler ilerde, el kırışte yürüyordu.” (a.g.e., s.394)

“Yumru iki eliyle kapının tokmağını tutuyor, içerden Çinliler açmak istedikçe çekip bırakmıyor, arkadaşlarına vakit kazandırıyor.” (a.g.e., s.403)

“Ahırın dört kapısında dört ihtilalci bir ölüm-dirim vuruşması yapıyorlardı. Kaçmak için atları hazır olmakla beraber buradan kurtulmalarına imkan yoktu. Ahırın içi o kadar genişti ki dördünün yan yana gelerek bir cephe tutmaları, sonra adım adım gerileyerek gizli kapıya doğru çekilmeleri kaabil değildi. Kapılardan içeri girince kuşatılacakları muhakkaktı. Bunu hepsi biliyordu. Onun için arkadaşlarına zaman kazandırmak, canlarını pahalıya satmak, yağı öldürerek öç almak ve biraz da dövüşün tadını çıkararak dünyaya gelmenin gereğini yapmak için sevinçle, istekle, kıyasıya vuruşup duruyorlardı.” (a.g.e., s.407-408)

Kür Şad’ın ölümünden sonra kızı da milleti için canını vermiştir. İki Türk eri ise Kür Şad’a karşı sorumluluklarını yerine getirmek için onun bedeninin yere düşmesini engellemeye çalışmışlardır.

“Kür Şad ölümüyle budunu kurtarmıştı.(...) Çinliler geldikleri zaman Kür Şad’ın kızı yalnızdı. Yargının önünde ihtilali bildiğini, anasıyla kardeşinden haberi olmadığını söyledi. Babasının kesik başını gösterdiler. Gözlerinden yaşlar akarak: “Yurt ve şeref için...” diye karşılık verdi.” (a.g.e., s.421)

“O akşam Çin sarayının bahçesinde üçü de oka tutuldular. Kür Şad’ın kızı ortada duruyordu. Yirmi Çinli çerisi nişan almıştı. Bir buyruk işitildi. Arkasından keskin bir vınlayış...

İki erkek, düşmesin diye Kür Şad’ın kızını kolundan tutuyorlardı. Kendileri yaşadıkça Kür Şad’ın kızı toprağa düşemezdi. Birkaç kısa an onu ayakta tutabildiler.” (a.g.e., s.422)

Kür Şad'ın ölümünden sonra annesi Urungu'yu kaçırmış, oğlunun Kür Şad'a yakışır bir evlat olması için elinden geleni yapmıştır. Onu en iyi şekilde yetiştirmiş, bağımsızlık mücadelelerine küçük yaşına rağmen göndererek milletine karşı sorumluluğunu yerine getirmesini sağlamıştır.

“Urungu ömründe ilk defa anasına itiraz etti.

- *Niçin ana?*

- *Çünkü en güçlü, en iyi insan, hakkından vazgeçen insandır. En büyük kahramanlık da hiçbir karşılık beklemeden yapılındır. Kür Şad böyle yapmıştı. Ablan böyle yapmıştı. Sen de böyle yap. Senin de baban gibi olmanı istiyorum.”* (a.g.e., s.436)

“Bozkurt soyundan Çıbı Tegin ayaklanmış, Altay'da epey Türk'ün başına geçerek Gök Türk kağanlığını diriltmeye çalışmıştı. O zaman 11 yaşında bulunan Urungu'yu anası çağırmış, bu büyük işte kendisinin de bulunması gerektiğini söyleyerek onu Çıbı'nın ordusuna göndermişti. Daha gün görmemiş bir çocuk olan Urungu atına atlamış; kılıcını, sadağını, yayını takınmış; torbasına da biraz kızarmış etle haşlanmış darı koyarak yola koyulmuştu.” (a.g.e., s.441)

Gök Türklerle yapılan savaşta yenilen Dokuz Oğuzları Yüzbaşı Kadir Bağa derleyip, toplayarak obasına ve Ay Hanım'a karşı sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“Obada Yüzbaşı Kadir Bağa'dan başka hiçbir beğ yoktu. Tuğla ırmağı boyundaki savaşta Gök Türklere yaman yenilmişler, darmadağınık olmuşlardı.(...)”

Kadir Bağa olmasa bu yirmi otuz çadırlık oba da toplanamazdı. Onları düzene koyup kağan kızının buyruğuna sokmuştu.” (a.g.e., s.502)

Dokuz Oğuzlara esir düşen Ersegün fırsattan istifade Dokuz Oğuzları saymakta ve bir sonraki saldırış için gerekli bilgileri edinerek Gök Türklere karşı sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“Oba batıya doğru yola çıktığı zaman Ersegün de ata binmiş olduğu halde aralarında idi. Pusatları alınmıştı. Yanında daima Yüzbaşı Kadir Bağa bulunuyordu. Deli Ersegün’ün aklı fikri kaçmakta idi. At sarsıntısına dayanabilecek bir durumda olsa bir an durmazdı. Arkasından uçacak oklar kendisine vız gelirdi ama gel gelelim, at koşturacak gücü yoktu. Fakat bu fırsatı da kaçırmak istemediğinden Dokuz Oğuzları sayıyor; atlarına, pusatlarına, sığır ve koyunlarına gizli bakışlar fırlatıyordu. Yetmiş çadırı oba dört yüz kişiydi. Bunun seksen tanesi savaşçı erkeklerdi. Hepsinin atı vardı.” (a.g.e., s.520)

Yıllarca Çin’de casus olarak görev yapan Karabuka vakti geldiğinde ölümü göze alarak kapıyı Gök Türklere açmış ve canını milleti uğruna feda etmiştir.

“Karabuka ateşle işaret verdikten sonra kendisine yardım eden başka bir Türk çasıtı ile birlikte kapıyı da açmıştı. Fakat işareti verirken Çinliler tarafından görülmüş, Çinliler bağırarak üzerine atılmışlardı.

Güç durumda idi. Bu kadar incelikle hazırlanan işin son anda bozulmaması için şimşek gibi bir hızla karar vermesi lazımdı. O da öyle yaptı. Yaman bir sertlikle kılıç sıyırırken arkadaşına haykırdı:

- Kapının dışına fırla!... Kapamak isteyenleri okla!... ”(a.g.e., s.587)

“Karabuka ölmüş, ölmeden önce parmağını kana batırarak duvarın temiz ve ak yerine şunları yazmıştı:

“Buyruğu yerine getirdim. Ötüken’e selam... ”” (a.g.e., s.591)

Kür Şad’ın torunu olan Taçam ağır yaralıdır. Bu gerçeği bilen ve oğullarıyla paylaşan Pars Beğ ise endişelenmektedir. Oğullarından bu gerçeği saklamaları için and alarak sorumluluğunu yerine getirmektedir.

“Ay doğmuştu. Ötüken’in güzel gecesinde Pars Beğ bir huysuzluk duyuyor, Taçam ölürse Kür Şad’ın soyu tükeneyeceği için Türkeli’ne bir kötülük gelecekmış gibi kara bir düşünceye saptanıyordu. Taçam’ın küçük bir oğlu olduğunu bilmiyordu. Bilse belki bu kadar

kötümser olmazdı.(...)Epey zaman geçmişti. Uzaktan gelen nal sesleri Çalkara ile kamın yaklaşmakta olduğunu haber verdi. Pars ayağa kalktı. Oğulları da öyle yaptılar. Kocamış binbaşı birden oğullarına döndü:

- Size anlattıklarımı kimseye söylemeyeceğinize and verin! dedi.

Yanlarında kılıçları olmayan Ezgene ve Yula uzun bıçaklarını çekerek ileriye doğru uzattılar. And verdiler.

-Gök girsin, kızıl çıksın!...”(a.g.e., s.604-605)

Yüzbaşı Börü, Dokuz Oğuzlara karşı yapılan savaşta Ay Hanım'ı tutsak etme şerefine ererek sorumluluğunu yerine getirmek için mücadele etmektedir.

“Yüzbaşı Börü de otağa yaklaşanlar arasında idi. Kanter içinde olduğu halde çarpışıyor, Gök Türk Kağanlığının amacı olan Ay Hanım'ı tutsak etmek şerefini kendisi kazanmak için atılğanlığının son kertesine vararak savaşıyordu.” (a.g.e., s.614)

4.9. Vatanseverlik Değeri

Vatan, devletin hakimiyet alanı ve sınırlarını oluşturan toprak parçasıdır. Deniz ve hava sahasının yanı sıra yeraltı ve yerüstü kaynakları da vatan kavramının bir parçasıdır. Her devletin mutlaka bir vatani olmak zorundadır. Çünkü toprak olmadan hakimiyet, hakimiyet olmadan da vatan olmaz (Doğan, 2005, s.133).

“Vatanseverlik” kelimesi TDK Güncel Türkçe Sözlük'te (2019) “1. Yurtseverlik, yurtsever olma durumu; 2. Vatansevere yakışır davranış, vatanperverlik.” olarak tanımlanmaktadır. Vatanseverlik; dayanışma, bağımsızlık ve sosyal değerler ile iç içedir. Bireyin içinde bulunduğu vatani sevmesi, toplumsal dayanışmanın güçlenmesinde de doğal sonuçtur (Moğul, 2012, s.122). MEB'in (2017) belirlemiş olduğu “kök değer”lerin dokuzuncusu olan “vatanseverlik”; çalışkan olma, dayanışma, kurallara ve kanunlara

uyuma, sadık olma, tarihsel ve doğal mirasa duyarlı olma, toplumu önemseme... gibi kavramlarla da açıklanabilmektedir.

H. Nihal Atsız'ın "Bozkurtlar" romanındaki "vatanseverlik" değeri ile ilgili bilgiler ve yorumlar şu şekildedir:

"Çeriler kılıçlarını üst üste yerdeki tümseğe fırlattılar. Yüzbaşı da en üste kendi kılıcını attıktan sonra "Ardımdan gelin!" diye bağırdı. (...) Sular yukarıdan aşağıdaki dereye karışıyor, dere de boyuna kabarıyordu. İşbara Alp bağırdı:

- Kayalara sıkı yapışın. Dayanan kurtulur. Gücü kalmayanı sular alıp götürür! (...)

Onbaşı Yamtar, bulunduğu kayanın yukarıya doğru sivri ve irice olduğunu görünce tek eliyle hemen kemerini çıkardı. Yanındaki iki çeriye buyurdu:

- Daha bütün gücümüz tükenmemiştir. Beni sıkı tutup şu kayışı kayanın sivrilğine bağlamama yardım ederseniz üçümüz de kurtuluruz. Daha birkaç kişi de kurtulur. Sıkı tutunmazsanız üçümüz birden sulara kapılır, gideriz. Haydi bakalım sen suya sırtını verip yaslan, bizi koru. Sen de beni tut, sulara kapılmadan şu kayışı düğümleyeyim!" (a.g.e., s.20- 21)

Yukarıdaki bölüm dayanışmanın önemini göstermektedir. Gök Türk askerleri sele karşı hep birlikte mücadele etmekte ve dayanışmayla vatanseverlik değerine örnek olmaktadır.

Onbaşı Sançar milletine ve devletine sadakatinden dolayı erleri ve silahlarından başka bir şey düşünmemekte, var gücüyle vatani için çalışmaktadır.

"Çerilerin böyle taşmasına sebep Onbaşı Sançar olmuştu. Genç onbaşının güldüğü hemen hemen yılda bir kere, oda hiç umulmadık haller karşısında görülürdü. Onbaşının heybetli yüzü daima asık, düşünceli durur, erlerinden ve pusatlarından başka şeyler onu ilgilendirmezdi." (a.g.e., s.50)

Türk kadın ve kızları da en az erkekleri kadar çalışkanlıkları ve yiğitlikleriyle bilinir. Çalışkanlıkları ve dayanışmaları sayesinde devletleri daha rahat bir şekilde hüküm sürmektedir.

“- Yalnız buradan epey ileride, Orkun Irmağı’na varınca orada güzel bir koru var. Türkler orada kısrak besliyorlar. Her gün oraya birçok genç Türk kızları gidip kımız yapıyorlar.”
(a.g.e., s.60)

Bir Gök Türk askeri komutanının buyruklarını emir telakki eder. Ona olan sadakati milletine bağlılığındandır. Savaşa çıktığı zaman gözü hiçbir şeyi görmez, öleceğini bilse dahi yılmadan savaşarak vatana borcunu öder. Atsız, aşağıdaki bölümlerde vatanseverlik değerini kahramanların davranışları ile bize örneklemektedir.

“Onbaşı Sançar! Kılıcını kınına sok!

Bir şakırtı işitildi. Kılıç kınına girmişti. Sonra İşbara Alp, Bağa Tarkan’a dönerek sordu:

-Bağa Tarkan! Onbaşığı alıp götürmek mi dilersin?

-Evet!

Binbaşı, yeniden Sançar’a buyurdu:

-Onbaşı Sançar! Kılıcını çadırına koy. Bağa Tarkan’la git!

Sançar diz vurarak cevap verdi:

-Buyruk senindir!” (a.g.e., s.88)

“Kür Şad’ın tümeni öncü idi. 100.000 atlı bir yol bile ardına bakmadan atlarını mahmuzladı. Akın oldu mu, savaş başladı mı, Türkler ata bindi mi artık onların gözleri yalnız ileriye görür, geride bıraktıkları çocukları, evdeşleri, anaları akıllarına gelmezdi.”
(a.g.e., s.144)

“Kür Şad’la yanındakiler öyle ok yağdırıyorlardı ki, kuledekiler göz açamıyorlar, birer birer vurulup düşüyorlardı. (...)

Kür Şad duvarın yüksek bir yerine çıkararak İşbara Alp'ı yanına çekti ve ona buyurdu:

-İşbara Alp! Ben buradan gelenleri okla durduracağım. Sen de öteden gelenleri durdur. Çerilerden en iyilerine buyruk ver: Biz okla iş görürken kılıçla yağtıyı yarıp mutlaka kapıyı açsınlar!” (a.g.e., s.145-146)

Gök Türk askerleri savaş kural ve taktiklerini uygulamada mahirdir. Aşağıdaki bölümde anlatılan hilal taktiği buna örnektir. Dayanışma ve kurallara uyma ile Çinlileri alt etmektedirler.

“İşbara Alp'ın bin kişisi iki sıra halinde dizilmişti. Binbaşı ortada ve önde bulunuyordu. At uşağı boruyu öttürünce bin kişi birden korkunç savaş haykırılarıyla Çinlilere doğru at saldılar. Daha üç yüz adımdan ok çekerek yaklaşan bu çeriler pek yaman geliyorlardı. Fakat birdenbire ne oldu, bilinmez... Çinlilere elli adım kala durdular. Biraz daha ok yağdırdıktan sonra hızla yüzgeri ettiler. O ne? Türkler kaçıyordu.

Çinlilerin başbuğu bu fırsadı kaçırmak istemedi. Verdiği buyrukla Gök Türklerin ardına düştü. (...)

Birden, gene nasıl olduğu anlaşılmadan keskin bir boru daha öttü. Borunun ötmesiyle Türklerin yüzgeri etmesi bir oldu. Çin başbuğu sağa sola bakınca sarıldıklarını anladı. Türkler kaçıyor gibi görünerek Çinlileri arkalarına düşürmüşler, ortaları fazla koşarak Çinlileri içeri almış, bir kaskacın iki ağzı gibi Çinlileri kıştırarak durumu hazırlamıştı. Çin başbuğu kuşatıldıklarını görünce “Budalaca aldandık!...” diye bağırdı.” (a.g.e., s.153)

Gök Türkler evlatlarını da en iyi şekilde yetiştirmiş, onlara sahip olmaları gereken değerleri en iyi şekilde öğretmişlerdir. Sadakat de bu değerlerin başında gelir. Böğü Alp'a dedesi sadık olması ve canı pahasına koruması gereken “at, avrat, silah” değerlerini öğreterek vatanseverlik değerini bizlere hatırlatmaktadır.

“İşte o kılıç şimdi torunu Böğü Alp'ın belinde idi. Koca dedesi ona daha ilk binicilik derslerini verirken:

- *Türk ata bindi mi, gözü atasını bile görmemeli. Oğul! Gerektiğinde kişi canını bile verir ama at, avrat, pusat; bu üçü, verilmez! demişti.*” (a.g.e., s.169)

Onbaşı Alka kendi milleti övünç kazansın diye girdiği yarışta canı pahasına yarışmış, birinciliği kazanarak milletine karşı sorumluluğunu yerine getirmiş ve sonunda canını vermiştir. Atsız, Alka vasıtasıyla vatanseverlik değerini bizlere hatırlatmaktadır.

“Yarışı kazanan Alka’nın daima dalgın bakan çakır gözleri şimdi eskisinden daha dalgın bakıyordu. Alka’nın gözleri artık Tunga Tegin’i görmüyordu. Onbaşı Alka yarışı kazandığını da bilmiyordu.

Onbaşı Alka Doğulular ün kazansın diye ölmüştü.” (a.g.e, s.203)

İşbara Han savaş sırasında yaşananları unutamamaktadır. Yamtar ve Yumru göğüslerine kadar suyun içine girip köprüyü omuzlamışlar ve kendi askerlerini karşı kıyıya geçirerek kurtulmalarını sağlamışlardır. Onbaşı Sülemiş ise düşmanı biraz daha oyalamak ve arkadaşlarının kaçmasını kolaylaştırmak için kendisini ağaca bağlayarak düşmana karşı mücadelesine devam etmiştir. Atsız, bu kahramanların davranışları ile bizlere, vatanseverlik değerini en etkili şekilde örneklemektedir.

“İşbara Han, gözlerini otağın bir ucuna dikmişti. Savaşın o anının yeniden görüyordu. Bu öyle yiğitçe bir görünüş idi ki kişi ölünceye dek unutamazdı: Gök Türklerin kimi atlı, kimi yayan köprüye doğru kaçıyorlar, koca Yamtar’la Yumru’nun göğüslerine kadar suya girerek insan gücü üstünde bir erlikle omuzlarında tuttıkları köprüden geçerek karşı kıyıya ulaşıyorlardı. Köprüden ancak iki kişi yan yana geçebiliyor, karşı kıyıya varan ölümden kurtuluyordu.” (a.g.e., s.273)

“İşte o sırada oku biten Onbaşı Sülemiş atından atladi. Köprünün sol başındaki ince ağaca koşarak kemeriyle kendisini koltuklarının altından bu ağaca bağladı. (...)

Dokuz Oğuzlar onu görünce ok yağmuruna tuttular. Bir anda Sülemiş delik deşik olmuştu. Fakat bağlı olduğu için düşmüyor, hala kılıcını savuruyordu. Yiğit onbaşı Gök Türklere gereken en uzun zamanı kazandırmıştı.” (a.g.e., s.274)

Aşağıdaki bölümde Yüzbaşı Yağlakar milletini önemseydiği ve sadık olduğu için öleceğini bile bile komutanının buyruğuna uyarak düşmanı oyalamakta, Yüzbaşı selçik ise kağanını kurtarmak için yalan söyleyerek ölümü karşılamaktadır.

“- Ben yağının ardına erişinceye kadar bu gelen Çinlileri oyala!

- Buyruk senindir.

Yüzbaşı Yağlakar üç yaşında Ötüken’e getirilmiş bir Kırgızdı.(...) Bu buyruğu alınca artık Kögmen’i aşmak umutlarını bırakmak gerektiğini anladı. Çünkü kendi yüz atlısıyla bir tümen Çinliyi oyalamak pek yakında Uçmağa varmak demektir. Fakat pek yakında öleceğini düşünmek onu asla yüksündürmedi.” (a.g.e., s.298)

“Ne kötü talih ki şimdi kendisi de yalan söyleyecek ve yalan söylediği için Çinliler tarafından öldürülecekti. Yüzbaşı Selçik:

- Evet, Kara Kağan benim! Tanımadınız mı it Çinliler! diye bağırdı.” (a.g.e., s.314)

“Kara Kağan, Selçik’in kazandırdığı zamanla Çinlileri yarararak at sürerken, Çinliler durumu kavramışlar, aldandıklarını anlayarak ardından at koşturmaya başlamışlardı.(...) Yamtar kağana şöyle dedi:

- Kara Kağan! Biz yağmayı biraz daha oyalarken sen yurda ulaş. Kağanı sağ oldukça Gök Türkeli yıkılmaz!...” (a.g.e., s.315)

“Savaş alanında on bin Türk cansız yatıyordu. Bunlar Gök Türkelinin timsali olan kağan kurtulsun diye ölmüşler, bu uğurda bir o kadar Çinliyi de tatlı canlarından ayırmışlardı.” (a.g.e., s.316)

Çinliler savaş alanında Gök Türkleri yenmelerine rağmen hepsini esir edememiş, bunun için Gök Türk yurduna da saldırmıştır. Orada kalan kağan ve İşbara Alp'in başkanlığında kadın ve çocuk tüm halk son oklarına kadar mücadele ederek vatanlarını korumaya çalışmışlardır.

“İşbara Han'ın yanında yirmi çeriyle üç dört bin kadın ve çocuk vardı. Bir tek atları kalmamıştı. Böyle bir durumda iken Çin ordusu çıkagelmiş, yirmi erle birkaç kadın ve çocuk Kara Kağan'la İşbara Han'ın başkanlığında uzun bir ok savaşı yapıp son oklarını attıktan sonra tutsak düşmüşlerdi.” (a.g.e., s.327)

Kara Kağan Çinlilere esir olmaktan dolayı utanç içindedir. Ancak lalası ne olursa olsun mücadeleden yılmamasını, kurtuluş gününü biz göremesek de torunlarımız görür diyerek onu öğütlemekte, Kür Şad da aynı şekilde mücadeleye devam edilmesi gerektiğini anlatarak vatanseverlik değerini bizlere örneklemektedir.

“Kara Kağan belli belirsiz gülümseyerek sordu:

- Lala! Bunları bana niçin anlatıyorsun?

- Çünkü Türk Kağanısın!

- Ordusuz, çerisiz, pusatsız, ülkesiz Türk Kağanı!...

- Çerin burada tutsak olmuş, seni bekliyor. Pusatların Çin depolarında. Ülkende de Sırtarduşlar oturuyor. Bir gün bunların hepsi kurtbaşı sancağın gölgesinde birleşecektir.

- Biz o günü göremeyeceğiz.

- Oğullarımız görür. Oğullarımız göremezse torunlarımız görür.” (a.g.e., s.329)

“- Sen üç aydır tutsak bulunuyorsun. Bizimki bir yıl oldu. Acıya kapılıp her şeyden elimiz çekersek kağanlığı kim diriltecek? Onun yıkılmasında hepimizin suç payımız var. Dirilmesinde de hepimizin emeği olmalıdır! dedi.” (a.g.e., s.330)

“Kür Şad uzun bir sessizlikten sonra şöyle dedi:

- Dokuz yıllık tutsaklık sona ermelidir. Adımız, sanımız yok olmasın diye, budun yeniden dirilsin diye işe koyulmanın çağı geldi. Türk beğleri hep Çin kağanına mı işini gücünü verecek? Teginler, şadlar Çin adları mı taşıyacak? Budunun ahlaki şimdiden bozulmaya başladı. Ötüken'deki bahadırılık havası artık yüreklerde esmiyor. Çocuklarımız gözlerini Çin evlerinde dünyaya açıyor. Kadınlarımız kısırlaşıyor. Erkeklerimiz melezleşiyor. Böğü Alp! Enini, boyunu düşündüm. Her işi hesapladım. Budunu kurtarmak için ihtilal çıkaracağız!...” (a.g.e., s.377)

Kür Şad liderliği ve vatanseverliği ile bir örnek kişiliktir. Bağımsızlık mücadelesi için halkını uyanışa kaldırmakta ancak kağan olmak istemeyerek de fedakarlık yaparak görevini en iyi şekilde ifa etmektedir. Bu üstün meziyet ve davranışları ile bizlere unutulmayacak mesajlar vermektedir. Aşağıdaki bölüm ile Atsız, bizlere Kür Şad'ın ağzından çok değerli mesajlar vermekte ve vatanseverlik değerini en güzel şekilde örneklemektedir.

“- Hayır! Bütün beğler beni seçse de yine kağan olmayacağım. Kağanlık buduna bir hizmettir. Fakat aynı zamanda kişinin bir kazancıdır. En yüce hizmet; karşılık, kazanç beklemeden yapılan hizmettir. Şimdiye dek Türk budununa gereğince hizmet edemedim. Hem borcumu ödemek, hem de Bozkurt ocağının son yıllarındaki uygunsuz işlerini silip kapatmak için kağan olmayacağım. İhtilali en seçme Türklerle yapacağız. Tasarladığım iş çok atılganadır. Başarırsak budun kurtulacak. Başaramazsak, dökülecek kanlarımız geride kalanlara övlerini hatırlatacaktır. Ölüme karşı göz kırpmadan yapılan her saldırı, büyük bir ülkü için çekilen her kılıç, atılan her ok, çekilen her emek; bil ki boşuna değildir. Bunun sonucu mutlaka kazançlı olacaktır. Böyle işlerde ne kadar yiğitlik gösterilirse, ne kadar can harcanırsa başarı o kadar kesin olur. Bir işe girişirken, önce iyi düşünüp tasarlamalı. Tasarladıktan sonra, yapılacak en iyi iş, artık fazla bir şey düşünmeden dileğe doğru saldırmaktır. Dokuz yıl bekledik. Daha bekleyemeyiz. Bu kadar büyük bir ülkü için kılıç çekerken, başkanlık eden kişinin gönlü kanmış, usu yatmış olmalıdır. Böyle olursa

başkan daha güçlü olur. Daha sert buyruk verir. Ben, ihtilalde daha iyi buyruk vermek için gönlümü yatıştırmış olmak isterim. Bunun içindir ki kağanlığı kabul etmiyorum. Kağan, Urku olacaktır.” (a.g.e., s.378-379)

“- Türk beğleri! Dokuz yıl süren tutsaklık sona erecektir. Ötüken’de devlet kuran atalarımızın ruhunu daha çok incitmemek, ıssız kalmış bozkırları daha çok yalnız bırakmamak, yağıyı daha çok güldürmemek, budunu ünsüz bırakmamamak, Türk Tanrısı’nu daha çok öfkelenmemek için devleti yeniden kuracağız. Devleti diriltmek için de Çin kağanına karşı bir ihtilal yapacağız. Böğü Alp’la bunu kararlaştırdık.” (a.g.e., s.380)

Çinliler tarafından gözleri dağlanan Gök Börü bağımsızlık müadelesinde yer alacaktır. Bu mücadelede kendisine Tanrının yardım etmesi ve gözlerini düşmanı görebilecek hale getirmesi için yalvarmaktadır. Bu davranışı, yakarışları ve azmi ile bizlere örnek olmaktadır.

“-Türk Tanrısı! Türk Yersuları! Umay! Yarın için bana güç verin! Öcüm yağıda kalmasın! Budun tutsak olmasın. Türk Tanrısı! Eşimi alıp on iki yıldır gönlümü kara kıldın. Gözlerimi alıp dokuz yıldır dünyamı karanlığa saldın; yüksünmedim. Yarın için bana ululuğunu saç. Savaş bitinceye kadar gözlerimi aç! Kana kana vuruşayım. Doya doya kırışayım. Can gövdeme yük oldu. Bir umudum sende kaldı. Sonsuz karanlığımı aydınlat. (...) Her şeyden vazgeçtim. Yalnız bir savaşlık ışık ver. (...) Yalnız ben dövüşüp ölünceye kadar yağıyı göster. Sadağımdaki ok, kolumdaki güç, damarlarımdaki kan tükeninceye kadar yağıyı göster. (...)” (a.g.e., s.385)

Gök Türklerin seçme alplarından kırk kişi Kür Şad’ın önderliğinde bağımsızlık mücadelesi için harekete geçmiştir. Karşlarına ne çıkarsa çıksın, ister bir kişi, ister bir ordu, yılmadan, korkusuzca, ölünceye kadar mücadele edecek ve vatanseverlik mücadelesini bizlere göstereceklerdir.

“Kırk kişi oraya zaten ölüme kadar çarpışmaya and içerek gelmişlerdi. Onlar için, sokakta tek yaverle giden Çin Kağanı’nu tutsak etmekle, binlerce çerinin koruduğu saraya saldırmak arasında hiçbir ayrıntı yoktu. Yaptıkları işin büyüklüğüne, kendilerinden yüzlerce yıl sonra gelenlerin şaşacağı da akıllarına gelmiyordu. Bildikleri tek şey Türk şefini kurtarmak için pusata davranmadıkları idi.” (a.g.e., s.392)

“Gönüllerinde tatlı öç duygusu, gözlerinde Türk kağanlığının hayali olduğu halde sessiz adımlar atıyorlardı.” (a.g.e., s.393)

“Tarihin kırık meçhul kahramanı karanlıkta yürüyordu.

En önde Kür Şad, Bozkurt soyunun o od parçası oğlu vardı. Vazifesi olan Türk budununu kurtarmak, fakat hakkı olan kağanlığı başkasına vermek için, ırkının şiir tarihine en güzel mısraı yazmak üzere, gözler ileride, el kırışte yürüyordu.

Onun arkasında Böğü Alp, Yamtar, Yağmur, Gök Börü, Ay Kutluk ve Emen bir sıra halinde ilerliyorlardı.” (a.g.e., s.394)

“Yürüyorlardı. Geriyi düşünmeden, arkaya bakmadan, gözleri yalnız ileriye dikilmiş olduğu halde yürüyorlardı. Büyük düğüne yaklaşıyorlardı. Düşürülen nöbetçiler birev peşrevden başka bir şey değildi.” (a.g.e., s.396)

“Kür Şad, Ötüken’in bu keskin nişancısı her yay çekişte bir Çinliyi en can alacak yerinden vurup deviriyor, onun okunu yiyenler gık diyemeden ölüyordu.

Böğü Alp pek de nişan almadan ok atıyor, fakat her seferde karşıdaki kalabalıktan birini savaş dışı ediyordu.

Yüzbaşı Yağmur, gözlerinin içindeki gülümseyiş sönmeden teleşsiz, ağır, talim yapar gibi ok fırlatıyordu.

Üç Oğul alnından ter sızarak ve hala soluyarak savaşıyordu.

Ötüken delisi Gök Börü, on yıl önceki halini almıştı. Gönlüne Tanrı'nun indirdiği ışıkla yağışı görüyor, savaş uranı haykırarak yay geriyordu.

Genç onbaşılar şaşılacak bir çabuklukla ok çekiyorlardı.” (a.g.e., s.397)

“Kapılardan içeri girince kuşatılacakları muhakkaktı. Bunu hepsi biliyordu. Onun için arkadaşlarına zaman kazandırmak, canlarını pahalıya satmak, yağı öldürerek oç almak ve biraz da dövüşün tadını çıkararak dünyaya gelmenin gereğini yapmak için sevinçle, istekle, kıyasıya vuruşup duruyorlardı.” (a.g.e., s.407-408)

“- Kür Şad! Çok zamanımız yok. Yaklaşıyorlar! dedi.

O zaman, yüzünde hafif bir kılıç yarası olan Kara Ozan söze karıştı:

- Ben size biraz daha zaman kazandırabilirim. Belki karşıya geçersiniz.

Bunu söyler söylemez atını geriye sürerek karanlıklarda kayboldu.” (a.g.e., s.413)

“Karşıdan gelen kalabalık yaklaşıyordu. Kür Şad kılıcını çekerek son buyruğunu verdi:

-Sonuna kadar!...

Bu son buyrukta bir veda ahengi vardı. On kişi kalmışlardı. Hepsi gönüllerinden gelen bir sesle içlerinden “Sonuna kadar!” diye tekrarladılar.” (a.g.e., s.417)

“En sonra ölüm kızı onun eline bir sağrak sundu. Kür Şad bu acı sağrağı gözünü kırpmadan içti. Atının yelesine kapandı. Başını dayadı. Sağ elinde kılıç hala sımsıkı duruyor, sol eli sarkıyordu.

Kür Şad ölmüş, fakat attan düşmemişti.

Ölmüş, fakat yenilmemişti.(...)

Kür Şad ölümüyle budunu kurtarmıştı.” (a.g.e., s.420-421)

Kür Şad'ın ölümünden sonra birçok kez bağımsızlık denemeleri olmuştur. Beşinci denemeyi Kutluk Şad, Tonyukuk ve askerleri ile gerçekleştirecektir. Bunun için Türk

töresince ant içmekte, verilen görevleri en iyi şekilde yerine getirerek vatanseverlik değerini bizlere örneklemektedirler.

“Atalarımın yurdunda atalarımın devletini diriltmek için sancağı kaldırıyorum. Bu savaşa benimle birlikte atılacağınıza söz veriyor musunuz?”

İki şakırtı işitildi: İki Türk beği kılıç çekmişlerdi. Türk göreneğince ant içtiler:

- Gök girsin kızıl çıksın!... (a.g.e., s.466)

“Kutluk Şad’ın erlerinden birkaçı bu çadırlara girdiler, ötekiler daha uzakta, çadırları görebilecek bir yere saklandılar. O kadar iyi saklandılar ki kimse orada on kişinin gizli olduğunu anlayamazdı. Çadırdakilerden birkaçı her gün atlara binerek kuzeye avlanmaya gidiyorlar, çadırların içinde de birkaç er gizli duruyor, fakat çadırlardan dışarı hiç çıkmıyorlardı. Yalnız deliklerden güneyi gözetliyorlar, gelen giden var mı diye bakıyorlardı.” (a.g.e., s.467)

“- Türk çerisi! Bugün Gök Türk devletini yeniden kuruyoruz. Kutluk Şad kağanımız olup İlderiş Kağan adını almıştır. Eskiden olduğu gibi yine Ötüken’e varacak, atalarımızın buyruğunda olan bütün boylara baş eğdirecek, Çin’den haraç alacağız. Biz İlderiş Kağan’ın buyruğunda savaştıkça azlık budun çoğalacak, yoksul budun bay olacak, Gök Türklerin adı sanı yer yüzünü kaplayacaktır.

Kılıçlar havaya kalkmıştı. Yedi yüz kişi, devletin kuruluşu şerefine gürlüyorlardı.” (a.g.e., s.485)

“Urungu’nun içinden bir sevinç dalgası geçti: Bozkurtlar dirilmiş kurt başlı sancak şerefle dalgalanmaya başlamıştı.” (a.g.e., s.498)

“Karabuka ölmüş, ölmeden önce parmağını kanına batırarak duvarın temiz ve ak yerine şunları yazmıştı:

“Buyruğu yerine getirdim. Ötüken’e selam...” (a.g.e., s.591)

4.10. Yardımseverlik Değeri

“Yardımseverlik” kelimesi TDK Güncel Türkçe Sözlük’te (2019) “hayırseverlik” olarak karşımıza çıkmaktadır. Hayırseverlik ise “Hayırsever olma durumu, iyilikseverlik, yardımseverlik, hayırperverlik.” olarak tanımlanmaktadır. Yardımsever yardım etmeyi seven, hayır severdir (Ayverdi, 2011, s.1338). Yardımseverlik iyilik yapmaktır. İyilik, yaşadığımız hayata anlam veren ve bize insanlığımızın değerini anlatan bir davranıştır (Şener, 1997, s.146). MEB’in (2017) belirlediği “kök değer”lerin onuncusu olan “yardımseverlik” değeri; cömert olma, işbirliği yapma, merhametli olma, misafirperver olma, paylaşma... gibi kavramlarla da açıklanmaktadır.

H. Nihal Atsız’ın “Bozkurtlar” romanındaki “yardımseverlik” değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar şunlardır:

“-Bana biraz kıımız verir misin?”

Kız gene cevap vermedi. Yalnız dolu bir çamcağı Çin beğine sundu. (...)

-Bunlara da verir misin? dedi.

Kız gene hiç söz etmeden üç Çinliye birer çamcak kıımız uzattı. Şen-king başarısından kıvanç duyuyordu. Kesesini çıkartarak kıza bir Çin altını uzattı:

-Al bakalım, bu kadarı yeter mi? diye sordu.

Kız parayı almadı:

-Ben kıımızı satmadım, dedi.

-Ya ne diye verdin?

-İstediğın için verdim.” (a.g.e., s.62)

Yukarıdaki örnek bizlere Türklerin cömertliğini ve paylaşmayı bildiklerini göstererek yardımseverlik değerine örnek olmaktadır.

Türklerde misafire hürmet çok önemlidir. Misafir en iyi şekilde ağırlanır, elinde yoksa bile var edilerek misafir memnun edilir. Aşağıdaki bölümde de konuk olan Çinli Şen-king'e verilen imtiyazlar örneklenmektedir.

“-Çinli at uşakları bir Türk çerisiyle dövüşüyorlardı. Eskiden Çinliler buna kıyışabilirler miydi? Çinliler bu gücü nereden, kimden alıyorlar? Şu Çin beği Şen-king nedir? İkide bir katunun, hatta kağanın otağına gider, Türk beğleriyle denkmiş gibi konuşur?

-Şen-king tutsak değil, konuktur.” (a.g.e., s.78)

Gök Türkler yerine göre birlikte ava çıkarak işbirliği yapmakta, avladıklarını birbirleriyle paylaşmakta ve cömertlikleriyle bizlere yardımseverlik değerini örneklemektedir.

“Dağda birleşip sürek avı yapanlar vardı. Bağırıp tavşanları, sığınları ürkütüyor, sonra ardından dörtlü at sürerek okluyorlardı. Bir geyik vuranlar daha çok durmuyorlar, geyiği paylaşarak dönüyorlardı.” (a.g.e., s.100-101)

“-Onbaşı Sançar! Bu tavşanı sen mi vurdun? diye sordu. Onbaşı azarlar gibi cevap verdi:

-Ben vurdum, istersen al!

Çalık, onbaşının bu hediyeyi nereden aklına eserek verdiğini düşünmedi. Bir sıçrayışta yere atladı. Tavşanı aldı. Sonra onbaşıya dönerek:

-Sağ ol onbaşı, iki gündür bir nesne yemedim. Bu da olmasaydı açlıktan geberecektim, dedi.

Onbaşı asık yüzü ile sordu:

-İki gündür nesne yemedin mi?

-Yemedim ya.

-Neden yemedin?

-Yiyecek bulamadım.

-Yiyecek bulunmaz olur mu be?Al şunu iç!

Onbaşı Sançar kımız çamçağını Çalık'a uzattı. Çalık yarım çamçak kımızı bir dikişte bitirerek çamçağı geri verirken:

-Sağol onbaşı, diye bağırdı.” (a.g.e., s.104)

Yaralı olan onbaşı Pars için Gök Türkler işbirliği yapmakta, ellerinde ne varsa ortaya koyarak kımız alınıp Pars'a getirilmesi için yardımseverliğin en güzel örneğini bizlere göstermektedirler.

“Onbaşılar birbirlerine, evlerinde kımız olup olmadığını sordular. Hiçbirisinde kalmamıştı. Ayakta kısa bir konuşma oldu. Yedi koyunla iki at ortaya kondu. Sançar bunları her onbaşının obasından alıp toplayarak Çinliklere satacak, üstüne altın da katarak hepsi ile kımız alıp Pars'a getirecekti.” (a.g.e., s.127-128)

Savaş esnasında da Gök Türkler işbirliği yaparak canları pahasına mücadele etmekte, görevleri paylaşarak en iyi şekilde yerine getirmektedirler. Mücadeleler esnasında da, sonunda ölüm dahi olsa birbirlerine yardım etmekten geri durmayıp bizlere örnek olmaktadır. Aşağıdaki bölümlerde kahramanların davranışları ile H. Nihal Atsız, bizlere yardımseverlik değerini örneklemektedir.

“İşbara Alp'in gür sesi havada dalgalandı:

-Onbaşılar! Kılıçla Çinlileri yarıp aşağı inin. Hepiniz ölmeniz bile kapıyı açın. Ordu içeri saldıracak. Çabuk!” (a.g.e., s.146)

“Arık Buka boğuşma arasında çevresine bir göz attı. Dört beş adım ileride Onbaşı Üç Oğul iki Kıtay ile boğuşuyordu. Zavallı Üç Oğul alta düşmüştü. Adeta can çekişiyordu. Arık Buka ona haykırdı:

-Üç Oğul! Ayağının ucunda bıçak var. Tepip bana fırlatırsan kurtulacağız!” (a.g.e., s.150)

“İşbara Alp’in bin kişisi iki sıra halinde dizilmişti. Binbaşı ortada ve önde bulunuyordu. At uşağı boruyu öttürünce bin kişi birden korkunç savaş haykırılarıyla Çinlilere doğru at saldı. Daha üç yüz adımdan ok çekerek yaklaşan bu çeriler pek yaman geliyorlardı. Fakat birdenbire ne oldu, bilinmez... Çinlilere elli adım kala durdular. Biraz daha ok yağdırdıktan sonra hızla yüzgeri ettiler. O ne? Türkler kaçıyordu.

Çinlilerin başbuğu bu fırsadı kaçırmak istemedi. Verdiği buyrukla Gök Türklerin ardına düştü. (...)

Birden, gene nasıl olduğu anlaşılmadan keskin bir boru daha öttü. Borunun ötmesiyle Türklerin yüzgeri etmesi bir oldu. Çin başbuğu sağa sola bakınca sarıldıklarını anladı. Türkler kaçıyor gibi görünerek Çinlileri arkalarına düşürmüşler, ortaları fazla koşarak Çinlileri içeri almış, bir kaskacın iki ağız gibi Çinlileri kıştırarak durumu hazırlamıştı. Çin başbuğu kuşatıldıklarını görünce “Budalaca aldandık!...” diye bağırdı.” (a.g.e., s.153)

“-Senin çerilerin bir şey yağma edemediler. Ötüken’e elleri boş dönecek değiller a! Köyün dışında onlar için biraz mal bıraktırdım hemen yağmalat!” (a.g.e., s.160)

“İki teyze oğlu, ömürlerinin en kaygısız günlerinde idiler. Konakladıkları yerlerde çadır kurmak, ateş yakmak, at tımar etmek, gün doğmadan kalkıp çadır sökmek onlar için işten bile değildi.” (a.g.e., s.191)

“Yamtar’ın bütün gücü kesilmek üzere idi. Omuzunun biri yere gelmişti. Ötekinin de gelmemesi için insan gücü üstünde emek harcıyordu. Yumru, birden ona sayıncaya kadar yardıma gelmezse Yamtar yenilecekti. Hızla atılarak Kıtay’ı iki omuzunda yakalayıp kaldırdı. Silkeleyerek ileri fırlattı.” (a.g.e., s.365)

“Kıyıya sekiz on adım kala birdenbire kayışın koptuğu ve Barmaklak’ın sürüklenmeye başladığı görüldü. O zaman Çobayıkmiş kendisini suya fırlattı. Birkaç kulaç attıktan sonra yanına vardı. Onu tuttu. (...) Daha sonra su ikisini de götürmeye başladı, iki yiğit suların arasında bir daha görünmemek üzere kayboldular.” (a.g.e., s.417)

Onbaşı Alka'nın yarışı kazanması için tüm arkadaşları seferber olmakta ve ona yardım etmektedirler. Bu davranışları ile bizlere yardımlaşmanın önemini hatırlatmaktadırlar.

“Kendi umutları olan Onbaşı Alka'yı yerde görünce atından atladi. Ayıltmak için yüzüne kamçısıyla yavaşça vurduktan sonra onu kucaklayıp atına bindirdi. Eline tuğu ve kamçıyı vererek haykırdı:

*-Onbaşı! Yarışı kaybediyoruz! Yarışı kazandıktan sonra istersen öl ama şimdi bayılma.
(...)*

Bir aralık Yağmur, Alka'nın kamçısını düşürdüğünü ve atının yelesine doğru kapandığını gördü. Alka'nın atına sert bir kamçı vururken bağırdı:

-Alka! Tuğu sıkı kavra! Bayılmamaya çalış! (...)

Onbaşı Yağmur, at üstünde yıldırım gibi gittikleri halde Alka'yı omuzundan kuvvetle tutarak atının yelesine bıraktı. Alka'nın çakır gözleri kapanmıştı. Bayılmış olduğu anlaşılıyordu. Yağmur yeniden haykırdı:

-Tuğu sıkı kavra!” (a.g.e., s.200-202)

Kendisi de bir Türk olan Karakulan kendisine zor anında yardım eden Üç Oğul'a vefa borcunu ödemek için yardım etmekte ve onu evinde en iyi şekilde ağırlamaktadır. Karakulan bu davranışları ile Türklerdeki misafirperliği, Üç Oğul ise davranışları ile yardımseverliğin önemini bizlere hatırlatmaktadır.

“-Benim adım da Karakulan'dır. Ben de Türküm. Ama yıllardır konuşmaya konuşmaya Türkçeyi unuttum. Anlıyorum da konuşamıyorum. Şimdi benim konuşumsun. Artık bu geceyi burada geçirmene razı olamam. Benim evime gideceğiz. Atlarını da Çin veliahdine satıp iyi akça alırsın. Buralarda satarsan seni aldatırlar.” (a.g.e., s.255)

“Onbaşı Üç Oğul bir aydır Karakulan'ın evinde konuk bulunuyordu. Karakulan onun atlarını iyi bir değerle Çin veliahdine satıp akçasını Üç Oğul'a vermiş, onu ağırlamakta hiç de kusur etmemişti.” (a.g.e., s.257)

“Kendisinden yardım istedikleri için Üç Oğul “Hayır, kalamam” diyemiyordu.” (a.g.e., s.258)

Kıtlık sonucu zor durumda kalan Gök Türkler ellerinde kalan yiyecekleri birbirleri ile paylaşarak bizlere cömertliğin, paylaşmanın, kısaca yardımseverliğin değerini hatırlatmaktadır.

“-Yüzbaşı Yamtar! Bu kepazelik nedir? Bir tek atım, bir tek koyunum kalmadı. Hepsi öldü. Şimdi de evde küçük kızım açlıktan ölüyor. Sen ne yapıyorsun?

-Yapacak bir şey yok. Bir tek atım kaldı. Onu da kesip yiyeceğiz. Gel sana da bir parça vereyim.” (a.g.e., s.265)

“- Yamtar açlıktan ölüyoruz. Evde diri olarak bir evdeşim kaldı. Onun için bana biraz azık veremez misin? diye yalvardı.

Yamtar düşünmeksizin kırmızı çamçağına el attı. Yarısını kendi evdeşine ayırıp kalanını da Sülemiş’e uzattı. Yumruk kadar da bir kurut parçasını verdikten sonra:

- Al, bunları yengeme ver, dedi. Ölmüş atın kızartmasından bir parça koparıp:

- Bunu da sen ye! diyerek uzattı.

Ertesi sabah Onbaşı Sançar erkenden kalkarak elinde kalan iki attan birini kesip güzelce kızarttı. Kendisine irice bir parça ayırdıktan sonra atına atlayarak andalarının evlerine uğramaya başladı.” (a.g.e., s.267)

“Sançar ondan sonra Onbaşı Sülemiş’in evine uğradı. (...) Oraya bir parça et bırakarak çıktı.

En sonra Gök Börü’nün evine girdi. (...) Sançar eti getirince iki küçük, aç kurt gibi saldırdı. Genç kadın gülere doğru oldu. (...)

Sançar büyük bir emekle onu yerden kaldırarak atına yerleştirdi. Kendisi de güçlükle binerek evine doğru sürdü. Karpak’ı yatağına yerleştirerek kendisine ayırdığı etten ince

bir parça kesip ona verdi. Fakat Karpak almıyor, gözleri tuhaf bir şekilde parlıyordu.”
(a.g.e., s.268)

Gök Türkler savaş esnasında da canlarını hiçe sayarak birbirlerine yardım etmektedir. Yamtar ve Yağmur’un davranışları buna örnektir.

“İşbara Han, gözlerini otağın bir ucuna dikmişti. Savaşın o anının yeniden görüyordu. Bu öyle yiğitçe bir görünüş idi ki kişi ölünceye dek unutamazdı: Gök Türklerin kimi atlı, kimi yayan köprüye doğru kaçıyorlar, koca Yamtar’la Yumru’nun göğüslerine kadar suya girerek insan gücü üstünde bir erlikle omuzlarında tuttıkları köprüden geçerek karşı kıyıya ulaşıyorlardı. Köprüden ancak iki kişi yan yana geçebiliyor, karşı kıyıya varan ölümden kurtuluyordu.” (a.g.e., s.273)

Yamtar soğuktan zarar görmemeleri için, evlatlarına ve arkadaşlarına merhametle muamele etmektedir. Gök Börü ile işbirliği yaparak Sançar’ın nefesinin kesilmesine engel olmak için ona yardım etmektedirler.

“Kendisi de çocukları yakalayarak içeri girdi. Hemen onları bir keçeye sararak oturttu. Sırtına kışlık kürkünü geçirdi. Gök Börü’nün içeri getirip yere bıraktığı, katılmak üzere olan Sançar’ı kavrayınca Gök Börü’nün sırtına verdi. Savaşta buyruk veriyormuş gibi gürlledi:

- Çadırın içinde Sançar’ı koştur. Hem sen ısınırsın, hem de o katılıp soluğu kesilmekten kurtulur. Çabuk davran!...” (a.g.e., s.286-287)

Çinlilere esir düşen Gök Türkler zor durumda da birbirlerine yardım etmektedir. Kür Şad birçok yaralıyı ölümden kurtarmış, bacağı kopan yüzbaşıya da Böğü alp’la birlikte yardım ederek atını vermiştir. Bu davranışları ile bizlere her durumda merhametli ve yardımsever olmamız gerektiği mesajını vermişlerdir.

“Kür Şad’ın dağlamaları ile birçok yaralı ölümden kurtulmuş, verdiği buyruklarla da hafif yaralılar ağır yaralıların koluna girmişti. (...)

Birdenbire gözleri Bögü Alp'a ilişti. Bitkin bir durumda olduğu halde sırtında birisini taşıyordu: Bu, bacağı kopmuş olan yüzbaşı idi. Kür Şad atından indi. Bögü Alp'la bakiştılar. Söz söylemiyorlar, bakışlarla konuşuyorlardı. Yüzbaşığı ata bindirdiler.” (a.g.e., s.319)

Yamtar, kankardeşi Gök Börü'ye yapılacakları anlamış; oğlunun bu kötü manzarayı görmemesi için onu şefkatle kucaklayarak uzaklaştırmış, olay sonrasında da evinde misafir etmiş, kendisi de yaralı arkadaşının yanında kalarak bir an önce iyileşmesi için elinden gelen tüm fedakarlıkları göstererek yardım etmiştir. H. Nihal Atsız, Yamtar karakteri ile bizlere yardımseverliğin en güzel örneklerinden birini daha vermiştir.

“ Gök Börü'ye son kırbaçlar vurulurken gelen Yamtar, olacak işi anlamıştı. Sungur'un da bunu görmesini istemiyordu. Onu yakalayarak kucağına aldı. Çocuk gitmek istemiyordu:

- Eçe! Kalalım! dedi.

Yamtar titreyen bir sesle cevap verdi:

- Kalmayalım Sungur! Baban birazdan gelecek! (...)

O gece Yamtar, Sungur'u kendi evinde çocuklarıyla bırakarak Gök Börü'nün evinde kaldı. (a.g.e., s.341)

“Yamtar şimdi daha ağır bir yük altında idi; Gök Börü'nün tarlasını ekip biçmek, andasına ve andasının oğluna bakmak da artık kendi görevleri arasına girmişti. İlk günlerde öteki Türklerden epey süt, yoğurt, et bularak Gök Börü'yü iyice beslemiş; çabuk iyileşmesine çalışmıştı.” (a.g.e., s.343)

“Az yemek yiyor, kendi üleşinin yarısını Gök Börü ile çocuklara veriyordu.” (a.g.e., s.350)

Urungu'nun oğlu Taçam Dokuz Oğuzlara esir düşmüştür. Ancak yaralı olması ve Urungu'nun oğlu olması sebebiyle konuk hürmeti görmüş, en iyi şekilde misafir edilmiştir. Aynı şekilde Ersegün'de esir olmasına rağmen yaralı olduğu için merhametle muamele görmüş, çabuk iyileşmesi için kendisine kımız verilerek yardım edilmiştir.

“Kadır Bağa o gece Taçam’ın konuk edildiği çadıra gitti. O bir tutsak olmakla beraber Urungu’nun oğlu olduğu ve yaralı bulunduğu için konuk saygısı görüyordu.” (a.g.e., s.505)

“Ersegün bir haftada kendisine geldi. Gezip yürümeye başladı. Kağan kızının buyruğu ile kendisine çok iyi bakılmış, kımız bile verilmişti.” (a.g.e., s.519)

“Molalarda ve konaklarda Ay Hanım onu da otağına kabul ediyor, bazen Kum Sengün, Tungra Sem ve Kadır Bağa ile birlikte kendisini de çağırarak yemek yiyordu. Kağan kızı kendisine karşı çok iyi davranıyordu.” (a.g.e., s.520)

Dokuz Oğuz Türkleri aynı şekilde yolda gördükleri yaşlı Binbaşı Pars ve oğullarını da konuk etmişler, onları en iyi şekilde ağırlayarak misafirperliklerini göstermişlerdir.

“-Dokuz Oğuzuz! Ötüken’e çok var. Bize konuk olun! (...)

Yüzbaşı Kadır Bağa, Ay Hanım’ın buyruğu ile Binbaşı Pars’ı karşılayarak onları iki çadıra konuk etti. Derhal güzel aşlar ve kızımlar göndererek ağırladı.” (a.g.e., s.527)

BÖLÜM 5

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu araştırmada, Türk tarihi ve edebiyatında önemli bir şahsiyet olan Hüseyin Nihal Atsız'ın kendisi gibi ölümsüzleşen “Bozkurtlar” adlı romanındaki değerler tespit edilmiş; tespit edilen değerlerin Türkçe eğitime katkısı ortaya konulmuştur. Buna göre araştırmada, Hüseyin Nihal Atsız'ın Ötüken Yayınları'ndan çıkan, Nisan 2015'te 115. Basımı yapılmış “Bozkurtlar” adlı romanı esas alınmış, bu romandaki değerler tespit edilmiş ve Türkçe eğitimi açısından bu değerlerden nasıl yararlanılacağı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Eserdeki değerlerin tespiti ve sınıflandırılmasında, MEB (2017) tarafından “kök değer” olarak belirlenen ve 10 ana başlıkta toplanan “ adalet, dostluk, dürüstlük, öz denetim, sabır, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik, yardımseverlik” değerlerinin ne sıklıkla yer aldığı tespit edilmiştir. İnceleme sonucunda on ana başlıkta toplanan “kök değer”lerin hepsinin “Bozkurtlar” romanında yer aldığı tespit edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda Hüseyin Nihal Atsız'ın “Bozkurtlar” adlı romanının Türk milli eğitiminin belirlemiş olduğu değerler bakımından çok zengin olduğu, Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından başucu eserlerden olduğu, ilköğretim ve ortaöğretim 100 temel eserin içinde yer alması gerektiği, özellikle seviyelerine uygun olması bakımından

ilköğretim 8. sınıf ve ortaöğretim öğrencilerinin istifade etmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır.

Yapılan araştırma sonucunda, eserde tespit edilen değerlerin yer alma sıklıkları aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.

“Bozkurtlar” Romanında Yer Alan Değerler ve Sıklıkları

Adalet	31
Dostluk	43
Dürüstlük	50
Öz Denetim	81
Sabır	39
Saygı	131
Sevgi	40
Sorumluluk	85
Vatanseverlik	43
Yardımseverlik	44
Toplam	587

Buna göre , incelenen eserde en çok yer alan değer “saygı” değeridir. Onu “sorumluluk, öz denetim, dürüstlük, yardımseverlik, vatanseverlik, dostluk, sevgi, sabır ve adalet” değerleri izlemiştir.

“Saygı” değeri eserde yüz otuz bir yerde tespit edilmiştir. Böylelikle H. Nihal Atsız eserinde bu değerini önemini bizlere ince ince işlemiştir. Saygı değeri özellikle Türk töresine, kağanına, milletine, muhatabının konumuna, özelliklerine ve durumuna saygı olarak karşımıza çıkmaktadır. Buradaki saygı yapmacık veya zoraki değil, içten gelen, ölümüne, bizim de iliklerimize işleyen bir saygıdır.

“Sorumluluk” değeri eserde seksen beş yerde tespit edilmiştir. H. Nihal Atsız eserinde; kendisine, çevresine, vatanına, ailesine karşı sorumlu olan, sözünde duran, her davranışıyla tutarlı ve güvenilir olan, davranışlarının sonuçlarını ucunda ölüm dahi olsa üstlenen Gök Türk kahramanları ile bizlere sorumluluk değerini aktarmıştır.

“Öz Denetim” değeri eserde seksen bir yerde geçmektedir. Öz Denetim davranışlarını kontrol eden, yaptıklarının ya da yapacaklarının sorumluluğunu üstlenen, kendine güveni tam olan karakterler ile karşımıza çıkmaktadır.

“Dürüstlük” değeri eserde elli yerde karşımıza çıkmaktadır. Gök Türkler asla yalan söylemeyen, ucunda ölüm dahi olsa doğruluktan şaşmayan, verdiği sözde duran, asla yarı yolda bırakmayan, güvenilir olan kişilerdir. Atsız, kahramanların davranışları ile Türklerin en önemli vasıflarından biri olan dürüstlüğü bir kez daha bizlere hatırlatmıştır.

“Yardımseverlik” değeri eserde kırk dört yerde geçmektedir. Türkler her koşulda cömert, birbirleriyle işbirliği içinde olan, tüm canlılara karşı merhametli olan, bir parça ekmeği dahi paylaşabilen, misafirperverlikleriyle meşhur bir millettir. Atsız eserdeki olaylar ve kahramanlar ile bu değeri bizlere hatırlatmaktadır.

“Vatanseverlik” değeri eserde kırk üç yerde tespit edilmiştir. Eserde de Atsız bu değeri, çalışkan olan, dayanışma halinde olan, devletin kurallarına ve Türk töresine sadık olan, milletini, yaşadığı toplumu önemseyen kahramanlar vasıtasıyla iliklerimize işlemiştir.

“Dostluk” değeri eserde kırk üç yerde yer almaktadır. Eserde başkalarının yararını da düşünen, anlayışlı olan, sadık olan, vefalı olan, her koşulda dayanışma ve yardımlaşma içinde olan, güven duyulan kahramanların davranışlarıyla bu değer bizlere aktarılmıştır.

“Sevgi” değeri eserde kırk yerde karşımıza çıkmaktadır. Bu değer daha çok ailesini, eşini , yavrularını sevme şeklinde karşımıza çıkmakla birlikte; her canlıya merhamet göstermek, fedakarlık yapmak, vefalı olmak şeklinde de yer almaktadır.

“Sabır” değeri eserde otuz dokuz yerde tespit edilmiştir. Zorluklara karşı sabretmeyi ve tahammül etmeyi bilmek, doğru zamanı beklemeyi bilmek, zorluklar karşısında yılmadan direnebilmek ve azimli olmak şeklinde bizlere mesaj vererek eserde yer almaktadır.

“Adalet” değeri eserde otuz bir yerde tespit edilmiştir. Türk kahramanlarının adaletten ayrılmaması, her koşulda herkese eřit muamelede bulunulması şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bۆylelikle yazar tarafından adil olunması gerektiği, adaletin olmadığı yerde dűzenin de olmayacağı mesajı verilmektedir.

Toplumların kendi deęerlerini geleceęe tařımasının ve gelecek nesillerini de bu deęerlerle donatabilmesinin en önemli yollarından biri de, edebi őrűnlerdir. Çünkü edebi őrűnler hem oluřturuldukları dűnemin hem de ait oldukları toplumun deęer haritasını içerisinde barındırır. Bu nedenle edebi őrűnler, deęer aktarımında bűyűk ۆnem arz etmektedir.

Tűrke eğitiminde hedef kitemiz olan ۆęrencilerin hayatı tanımada, birçok davranışın altında yatan nedenleri anlamada kitaplar etkili olur. ۆęrenciye uygun olan kitaplar, onun olumlu davranışlar geliştirmesini sağlayacaktır. Kitabın ۆęrencinin gelişim dűzeyine uygun olması, ilgilerine hitap etmesi çok ۆnemlidir. ۆyle ki ocuk okuduğu kitaptan zevk alabilmeli, bۆylelikle kitap okumayı alışkanlık haline getirebilmelidir. Bűyűk bir hayal dűnyasına sahip olan çocuklar, kitaplar aracılığıyla bu dűnyayı daha da genişletirler. Seviyelerine uygun kitapları okurken, bu kitaplardan zevk alırlar, kendilerini kahramanların yerine koyarak olayları bire bir yaşarlar. Ayrıca kiři, okuduğu kitaplar aracılığıyla farklı dűřünceleri tanır ve bu dűřüncelere sayęı duymayı da ۆęrenir. Bu bakımdan seviyelerine uygun olması bakımından ilköğretim 8. sınıf ve ortaōęretim ۆęrencilerinin değer kazanımı, okuma alışkanlığı ve sevgisi kazanması bakımından “Bozkurtlar” romanı tartışılmaz bir başucu eseridir.

Sonuç olarak H. Nihal Atsız “Bozkurtlar” romanında tam da kendisinin ifade ettiği gibi “eseriyle milli terbiyemiz için kendince faydalı saydığı bir hamle” yapmış, altı yűz yirmi altı sayfalık romanında neredeyse her sayfaya bir değer gelecek şekilde toplamda beř yűz

seksen yedi yerde “kök değer”lerimize yer vermiştir. Onun yegane amacı geçmişini, tarihini, ecdadını bilen, milli ve manevi değerlerini kaybetmemiş nesillerin yetişmesidir. Millet bu değerler ile değeri gelecek ve nesillere de yansıtılabildiği sürece onlar da bu değeri anlayacak ve “değerli” insan, “değerli” millet olmaya hak kazanacaklardır. Yalnızca bu eseriyle dahi bu amacına ulaşmış, bizlere destansı bir baş yapıt bırakmıştır. Bu bakımdan H. Nihal Atsız’ın fikirleri ve eserlerinden, özellikle de Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından “Bozkurtlar” romanından yeterince istifade edilmeli, eser 100 temel eser içinde yer alarak özellikle ilköğretim 8.sınıf ve ortaöğretim öğrencilerinin ayrıca tüm toplumun okuması sağlanmalı, böylelikle esere hak ettiği değer verilmelidir.

Çalışmamızın sonucunda şu önerilerde bulunabiliriz:

- Gelecek nesillerimizi kendi kültürel ve millî yapımıza uygun bir şekilde yetiştirebilmek için, tüm toplumlarda olduğu gibi bizim ülkemizde de, değer eğitimi ve kültür aktarımına yeteri kadar önemin verildiği öğretim programları oluşturulmalıdır. İlk olarak 2015 yılında Türkçe eğitimi programına giren değerler eğitimi konusu 2017 yılında daha da geliştirilmiş ve uygulamaya geçirilmiştir. Her yıl daha da iyileştirilerek tüm uygulama ve çalışmaların kapsamlı bir şekilde incelenmesi ve uygulanması gerekmektedir.
- Eğitim-öğretim süreci, birçok ayağı olan uzun soluklu bir süreç olduğundan, etkin bir değer eğitimi yapabilmek için, bu sürecin önemli ayaklarından birini teşkil eden öğretmenlerin de değer eğitimi bağlamındaki eksikliklerini giderici nitelikte çalışmaların yapılması elzemdir. Bu nedenle öğretmen yetiştirme kurumları olan eğitim fakültelerinin müfredatları bu bağlamda yeniden gözden geçirilmeli ve gerekli düzenlemeler yapılmalıdır.
- Öğretmen öğrencilerinin yaş, cinsiyet, ilgi ve ihtiyaçları doğrultusunda öğrencilerine kitap önerebilmelidir. Kitapları önermeden önce kesinlikle kendisi okumalı ve öğrenci için uygun olduğuna karar verdikten sonra, kitabı önermelidir. Okul döneminde öğretmen, çocuklar için önemli bir modeldir. Bu sebeple öğretmen kitap okumanın önemini

vurgulayarak, kitap okuma saatleri düzenleyip öğrenci ile birlikte okuyarak öğrenciye iyi bir örnek olabilir.

- Etkin bir değer eğitimi yapılabilmesi ve bilinçli bir neslin yetiştirilmesi için sadece okul ve öğretmenlerin değil, tüm toplumun, özellikle toplumların yapı taşı ailenin bilgilendirilmesi gerekir. Bu sebeple ailelerin de gerekli eğitimleri almaları ve ailelere yönelik etkili kamu spotlarının oluşturulması gerekmektedir.

- Etkin bir eğitim sürecinin en önemli ayaklarından olan ders kitaplarına seçilecek metinlerde ve önerilecek edebi eserlerde, Türk milletinin binlerce yıllık birikimine ve kültürüne ters düşecek nitelikte unsurların olmamasına dikkat edilmelidir. Bu nedenle ders kitaplarına seçilecek metinler ve okutulacak edebi eserler, daha çok Türk milletinin zengin kültürel birikiminden kopup gelen, Türk milletinin değer genetiğine uygun ve Türk medeniyetini, yaşayışını yansıtan nitelikteki unsurları içeren eserlerden ve yazarlardan seçilmelidir.

- Türk milletinin kültürel ve millî kimliğine uygun eserler üreten yazarlardan birisi de H. Nihal Atsız'dır. Onun eserleri, değer bağlamında çok zengin bir içeriğe sahip olmakla birlikte, Atsız'ın edebî, sosyal, siyasi, tarihi vb. açılardan güçlü bir karaktere sahip olması, onun eserlerini, değer eğitimi ve kültür aktarımı bağlamında da vazgeçilmez kılmaktadır.

- Eğitim-öğretim süreci içerisinde H. Nihal Atsız'ın eserlerinden kaynak metin olarak da yararlanılmalıdır. Üzerinde gerekli çalışmalar ve düzenlemeler yapıldıktan sonra bu eserlerden elde edilen metinlere gerek ders kitaplarında gerekse okuma metinlerinde yer verilmelidir.

- “Bozkurtlar” romanı Türk'ün tarihini, kimliğini, benliğini, karakterini, sahip olduğu üstün vasıfları vb. en güzel şekilde aktaran, değer eğitimi denildiğinde akla gelecek ilk eserlerden olması sebebiyle ilköğretim ve ortaöğretim 100 temel eser içerisine alınmalıdır. İlköğretim öğrencilerinin sayfa sayısı sebebiyle zorluk yaşamamaları için kısaltmaya gidilerek istifade etmeleri sağlanabilir.

- Türk edebiyatının parlak mazisi, H. Nihal Atsız gibi birçok hazine ile doludur. Bunlar üzerinde çalışmalar yapılmalı ve bu gibi çalışmalar çoğaltılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Akbaş, O. (2004). *Türk millî eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim u. kademedeki gerçekteleşme derecesinin değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akbayır, S. & Şahin, Ş. (2005). Yaş gruplarına göre çocuklar için edebiyat. *Hece Dergisi Çocuk Edebiyatı Özel Sayısı, 104-105(9)*, 190-204.
- Alyılmaz, C. (2015). Türk dünyası vatandaşlığına doğru. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi, 4(1)*, 69-76.
- Arıcı, A. F. (2008). *Okuma eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Argunşah, H. (2002). Tarihî romanın yükseliş i [Özel Sayı]. *Hece Aylık Edebiyat Dergisi, 4*, 440-449.
- Aslan, B. (2016). *Hüseyin Nihal Atsız'ın romanlarında milli romantik duyuş tarzı*. Yüksek Lisans Tezi, Ardahan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ardahan.
- Atsız, H. N. (1941). Türk ahlakı. *Çınaraltı. 1(7)*, 7.
- Atsız, H. N. (1971). Bir millet nasıl çökertilir . *Ötüken. 4*, 3-4.
- Atsız, H. N. (1971). Malazgirt'in 900.yıl dönümü ve milli kültür. *Ötüken. 8*, 3-5.
- Atsız, H. N. (2010). *Yolların sonu*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H. N. (1997). Büyüklük ülküsü. *Türk Dünyası Tarih Dergisi. 1(121)*, 49.
- Atsız, H. N.(2003). *Çanakkaleye yürüyüş&Türkçülüğ e karşı haçlı seferleri*, İstanbul: İrfan.

- Atsız, H. N. (2015). Bir ansiklopedinin büyük yanlışları. *Turancılık, Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler 1)*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H.N. (2015). Turancılık. *Turancılık, Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler 1)*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H.N. (2015). Bir yurdun kutsal yerleri. *Turancılık, Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler 1)*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H.N. (2015). Milletleri ruhlandırmak. *Turancılık, Milli Değerler ve Gençlik (Makaleler 1)*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H.N: (2015). *Türk ülkesi*. İstanbul: Ötüken.
- Atsız, H.N. (2017). *Atsız armağanı I*. Haz. Erol Güngör, Mustafa Kafalı, Osman F:Sertkaya. Ankara: Altınordu.
- Aydın, M. (2011). Değerler, işlevleri ve ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*, 7(19), 39-45.
- Aydın, M. Z. & Gürler, Ş. A. (2014). *Okulda değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Akademik.
- Ayverdi, İ. (2011). *Misalli büyük Türkçe sözlük*. İstanbul: Kubbealtı.
- Başaran, İ. E. (1997). *Eğitim psikolojisi: Eğitimin psikolojik temelleri*. İstanbul: Özgün.
- Belet, D. & Deveci, H. (2008). Türkçe ders kitaplarının değerler bakımından incelenmesi. *VII. ulusal sınıf öğretmenliği sempozyumu. Bildiriler*. (s. 140-170). Ankara: Nobel.
- Biçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem.
- Bozkurt, E. (2017). *Çocuk oyunları ile değerler eğitimi*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

- Bucak, Ş.Ş. (1997). *Hüseyin Nihal Atsız-hayati-şahsiyeti-eserleri*. (Yüksek Lisans Tezi), <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- Cumalıoğlu, Y. (2017). Atsız milli değerlerimiz arasına girmiş bir kahramandır. *Atsız Armağanı II*. (s.37-44). Ankara: Altınordu.
- Çağlayan, A. (2006). *Ahlak pusulası, ahlak ve değerler eğitimi*, İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi.
- Değer. (t.y.). *Türk Dil Kurumu* içinde http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5b4676ed4c6ee3.67934085 sayfasından erişilmiştir.
- Demir, T. & Özdemir, B. (2013). Türkçe eğitiminde Karagöz/gölge oyunları ile değer öğretimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 11(25), 57-89.
- Demircioğlu, İ.H. & Tokdemir, A.M. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (15), 69-88.
- Doğan, İ. (2005). *Modern toplumda vatandaşlık, demokrasi ve insan hakları*. Ankara: Pegem.
- Doğan, B. & Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6-8) metinlerin değerler eğitimi açısından incelenmesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 77.
- Dökmen, Ü. (2006). *Küçük şeyler*. İstanbul: Sistem.
- Duran, H. (2014). 1.Uluslararası Türk dili ve edebiyatları öğretimi sempozyumu bildirileri. İsmet Çetin (Ed.), *Değerlerin kazanılmasında dini ve tasavvufi eserlerin rolü* içinde (s.73-78). Ankara: Türk Dil Kurumu.
- Durukan, E. (2008). “İlköğretim ikinci kademe (2005) Türkçe dersi öğretim programında genel amaçlar – hedef / kazanımlar ilişkisi.” *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(4), 149-158.

- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). "Değerler eğitimi üzerine yapılmış lisansüstü düzeyindeki çalışmaların değerlendirilmesi." *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 8(1), 1321-1333.
- Emirhan, T. (2016). *Değerler eğitimi bağlamında Yavuz Bahadıroğlu'nun ocuk romanları*. Yüksek Lisans Tezi. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.
- Girmen, P. (2013). Türkçe eğitiminde atasözleri ve değer eğitimi. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 11(25), 117-136.
- Gömeç, S. Y. (2017). Nihal Atsız ve Türk tarihi üzerine düşünceler. *Atsız armağanı II*. (s.45-66). Ankara: Altınordu.
- Güngör, E. (2010). *Değerler psikolojisi üzerine araştırmalar*. İstanbul: Ötüken.
- Güven, A. Z. (2014). *Değerler eğitimi ve Türkçe derslerinde değerlerin kullanımı*. Konya: Palet.
- Halstead, J. M. Ve Taylor, M. J. (2000). Learning and teaching about values: a review of recent research. *Cambridge Journal Of Education*, 30(2), 169-202.
- Hökelekli, H. (2011). *Değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş.
- Hökelekli, H. (2011). *Ailede, okulda, toplumda değerler psikolojisi ve eğitimi*. İstanbul: Timaş.
- İmamoğlu, E. O. & Karakitapoğlu Z. A. (1999). 1970'lerden 1990'lara değerler: Üniversite düzeyinde gözlenen zaman, kuşak ve cinsiyet farklılıkları, *Türk Psikoloji Dergisi*, 14(44), 1-18.
- Kaan, E. (2016). *Hüseyin Nihal Atsız'ın Bozkurtların Ölümü ve Bozkurtlar Diriliyor adlı eserlerinin sözlük ve söz varlığı*. Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sivas.

- Kaplan, M. (1992). *Kültür ve dil*. (7.Basım). İstanbul: Dergah.
- Kaplan, M. (2003). *Kültür ve dil*. İstanbul: Dergâh.
- Karasar, N. (2014). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Nobel.
- Kurt, N. (2004). *Dil-kültür ilişkisi ve Cumhuriyet yenileşmeciliği bağlamında dil-kültür ilişkisi*. (Yüksek Lisans Tezi), <https://tez.yok.gov.tr> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2004). Sosyal bilgiler öğretim programı (6-7). <http://Ttkb.Meb.Gov.Tr/ProgramAspx?İslem=1&Kno=39> sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2017). Müfredatta yenileme ve değişiklik çalışmalarımız üzerine... Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf sayfasından erişilmiştir.
- MEB. (2018). Türkçe dersi öğretim programı (İlkokul ve Ortaokul 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 ve 8. Sınıflar). Ankara.
- MEB. (2017). İlkokul ve ortaokul Türkçe dersi öğretim programı (1 – 8. sınıflar). Ankara: MEB Yayınları.
- MEB. (2015). Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: MEB.
- MEB. (2006). İlköğretim Türkçe dersi (6,7 ve 8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Devlet Kitapları Müdürlüğü.
- Moğul, S. (2012). *Mehemet Akif Ersoy'un Safahat isimli eserinin Türkçe eğitimi ve değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Kayseri.
- Öner, S. (1977). *Nihal Atsız*. İstanbul: Toker.
- Özcan, E. (2017). *Türk dünyası masallarının değerler eğitiminde kullanılabilirliği*. Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.

- Özdemir, C. (2007). *Atsız Bey. Hüseyin Nihal Atsız'ın hayatı, fikirleri ve romanları üzerine bir inceleme*. İstanbul: Ötüken.
- Sancak, Y. (2011). *Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinin sosyal bilgilerde değer kazanımındaki rolü*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Senek, S. (2018). *Aytül Akal'ın masallarının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Sertkaya, O.F. (1976). *Hüseyin Nihal Atsız-hayatı ve eserleri*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Sertkaya, O. F. (2014). *Hüseyin Nihal Atsız hayatı ve eserleri*. İstanbul: Ötüken.
- Sertkaya, O.F. (2017).Hüseyin Nihal Atsız, hayatı ve eserleri. *Atsız armağanı I*. Haz. Erol Güngör, Mustafa Kafalı, Osman F.Sertkaya. Ankara: Altınordu.
- Sever, S. (2007). *Çocuk edebiyatının çocuğun gelişim sürecindeki yeri ve önemi*. Z. Güneş(Ed.), Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Seyyar, A. (2003). *Ahlaki terimler sözlüğü*. İstanbul: Beta Basım A.Ş.
- Şahin, N. (2017). *Cengiz Aytmatov'un eserlerinin değerler eğitimi bağlamında incelenmesi ve ortaokul Türkçe ders kitapları için metin önerileri*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Şener, S. (1997). *Başarı yolunda 70 kural*. İstanbul: İnkılap.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (13), 161-167.
- Temizyürek, F., Şahbaz, N. K. & Gürel, Z. (2016). *Çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Tevetoğlu, F. (2017). Büyük Türkçü Atsız kimdir. *Atsız armağanı II*. (s.17-22). Ankara: Altınordu.

- Tural, S: K. (2017). Tarihi roman ve Atsız'ın tarihi romanları üzerine düşünceler. *Atsız armağanı I*. Haz. Erol Güngör, Mustafa Kafalı, Osman F. Sertkaya. Ankara: Altınordu.
- TDK. (2019). Genel Türkçe sözlük. <http://www.tdk.gov.tr>
- Ulusoy, K. & Dilmaç, B. (2015). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Ünalın, Ş. (2010). *Dil ve kültür*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yaman, H., Taflan, S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(18), 109-110.
- Yaman, E. (2014). *Değerler eğitimi, eğitimde yeni ufuklar*. Ankara: Akçağ.
- Yapıcı, A., Kutlu, M. O. ve Bilican, F. I. (2012). Öğretmen adaylarının değer yönelimleri. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(42), 129-151.
- Yaman, H., Taflan S. & Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe Türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*. 7, (18), 107-120.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk bitiği*. Ankara: Akçağ.
- Yörükoğlu, A. (2007). *Değişen toplumda aile ve çocuk*. İstanbul: Özgür.